

32
6

Lupinus

A SZATMÁRI

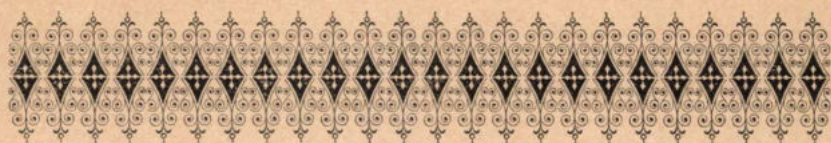
KIR. KATH. FŐGYMNASIUM

1892—1893. ÉVI

ÉRTESITŐJE.

SZATMÁRON,
NYOMATOTT A „PÁZMÁNY-SAJTÓ“-BAN. 1893.

A jellemképzés a családban és az iskolában.

A derék jellem a legbecsebb kincs, amit csak ember bír a földön.

Értékesebb a nemesi oklevélnek, a külső szépség, hirnév s dicsőségnél, mert mindez jellem nélkül csak cifra czéger silány vagy épen üres bolt felett.

Értékesebb a földi vagyonnál, mert ez tönkre megy hamar egy jellemtelennek a kezében, vagy ha nem megy, csak vészes eszköz saját s mások romlására.

Többet ér az ismeretbőségnél, mert ez elfogy, elmosódik; az élet viharában ledönti egy szellő; a szilárd jellem egy félvilágot hív ki maga ellen diadalmas csatára.

A jellem alapítja a hatalmas birodalmakat, fedez fel új világokat, alkot ujjá egész társadalmakat s írja a világtörténetet.

Ebből lesznek a híres feltalálók, a nagy államférfiak, a társadalom, pályakörök vezérférfiai, a jelennek és jövőnek világitó példái.

Ezek a halhatatlanságnak hirdetői, még akkor is, ha poraik rég összevegyültek a földnek porával, mert megváltoztatták a föld színét, vagy legalább ott hagyták lépteik nyomait mindenütt, hogy századok járjanak rajtok.

Ezekről beszél a világtörténelem, rólok énekel a költő. A festő ecsetjével, a szobrász vésőjével örökíti meg nemes alakjukat. Az ilyeneket emeli oltárára az egyház, s helyezik Pantheonjokba a nemzetek, hogy évszázadok zarándokoljanak tiszteletükre s lelkesüljenek, inspirációt merítsenek a rég porladozótól.

Mindenekfölött pedig, ha van boldogság a földön és az égben, — és lenni kell — csak ezek birják azt, mert még szenvedéseik nagy tragédiáiban is önkeblökben hordozzák a csirát, a mely kitör s eget kér magának.

A jellem tehát a legfontosabb az egyénre, a társadalomra, a hazára. Különösen a mai korban, a mikor oly sokat halunk a jellemről beszélni, és oly keveset látunk az életben meg is testesülni.

Azért nincs nagyobb, nemesebb és dicsőbb, mint jellemet nevelni. Ez első rendü feladata, célja, koronája minden működésnek a családban ép úgy, mint az iskolában. És bár méltán hajlunk meg nagy tisztelettel a nagy jellemek előtt, — a tisztelet korája még inkább megilleti azt a világtól elvonult szegény apát vagy anyát, — azt a talán nyomorral küzködő névtelen tanítót, a ki fáradságos, de nemes munkájával ily nagy jellemekkel ajándékozza meg a hazát és emberiséget.

I. A jellem fogalma.

Ám, hogy a jellemet fejleszteni tudjuk, előbb teljes világgossággal ismernünk kell: mi az?

Sem időnk, sem terünk, de célunk sem lehet ennek meghatározása végett terjedelmes értekezést írni. Célunkra, a jellemképzés némely módjainak kifejtésére elég, ha néhány elismert tekintélynek meghatározását adjuk s ezekből kivonva a közös, mindenki által elfogadott sajátságokat, azokra építjük fejtegetéseinket.

Egy kiváló bölcselő és paedagogus*) a jellemet így határozza meg:

„Önállóság és következetesség a cselekvésben szilárd alapelvek szerint és az akaratnak és az egész személyiségnek magában és önmagával való egysége, mely azokból jó létre. Tökéletes jellem pedig az, ha minden erői és tehetségei a subjektum mértéke szerint megtalálta lehető kifejlését; ha azok nagyobb vagy kisebb értékökhöz képest az akaratallal kellő egyensúlyba (Ebenmass) jönnek; ha végül az akarat általok oly mértékben mozgattatik és vezetetik, a mint az élet fő célja és egész terve ép úgy általában, mint minden egyesnek külön körülményei és viszonyai közt kívánja.“ (Esser.)

*) Esser, Psychologie, Münster, 1854. S. 671.

„A jellem oly emberi élet, mely összhangzó egységet képez, a mely egység egy elvhez fűződik és egy maximában foglaltatik.“ (Kant.)

„A jellem személyes életté lett erkölcsösség.“ (Rothe.)

„Jellemes az, a ki szabad önelhatározásból mindenkor és mindenben tévóvázás nélkül a meggyőződésében gyökerező tiszta, változatlan elvek szerint s bölcs tapintattal akar és cselekszik.“ (Szvorényi.)

„A jellem a teljesen képzett akarát.“ (Hardenberg.)

„A jellem egy erős és szabályos impulsusnak olyatén érzése, hogy annak mindenekfölött engedelmeskedni kell.“ (Felméri.)

„A jellem az összes akarásnak s cselekvésnek gyakorlati elvek alá és ezen gyakorlati elveknek egy legfelsőbb gyakorlati elv alá való rendelésében áll következetesen. Mivel pedig a legfőbb elvek az erkölcsiek, az a jellem a legfönségesebb, mely ezen elvek szerint igazodik.“ (Linder-Klamarik.)

Ha már most e meghatározások értelmét mérlegeljük, azokból a jellemnek következő sajátságai domborodnak ki:

1. A jellem (charakter) nem külső sajátság s megkülönböztető jegyek összege, mely főleg az arcvonás és hangra nézve az emberiség százezer millióinál minden egyedben más és más levén minden más egyedtől megkülönbözteti; a mi az összes teremtmények között egyedül az ember tulajdona.

2. A jellem még csak nem is azon benső, szintén egyedi sajátság, a mely az összes gondolkodó, érző és vágyó tehetségekben s ezek által meghatározott állandó sajátos cselekvésmódban nyilatkozik s a lélek önálló egységét és szabadságát bizonyítván szintén minden embernél más és más és megkülönböztető. Ez csak egyediség (individualitas) vagy vérmérséklet (temperamentum), melyet gyakran összetévesztenek a jellemmel.

3. A jellem eszméken s ezekből kifejlődött és az akaratot irányító elvek ismeretén alapszik, — de nem bármilyen, hanem csak erkölcsi elveken. A jellem tehát csak jó lehet. Rosz jellemről tehát nem lehet beszélni. A mi rosz, az nem jellem, hanem vagy az erkölcsi elveknek hiánya, vagy ezek követésében az akarat hiánya. Mindakét esetben tehát jellemtelenség.

4. A jellemre nézve nem elég: annak pusztán csak

erkölcsi elvek ismeretén alapulnia; ezeknek az ember általános célja, s ezenkívül külön rendeltetése (hivatás) szerint kisebb-nagyobb értékök viszonya szerint rendezetteknek, fokozatosan egymás alá s ezenkívül valamennyinek egy fő erkölcsi elv alá rendeltetteknek kell lenni, hogy a midőn az akarat azokat követni akarja, reá nézve az összeütközés kikerültessek s mindig módjában legyen a választásnál a felsőbb rendűhez alkalmazkodnia s ekképen a lélek összhangját biztosítania.

5. A jellemre nézve azonban még az elvek eme rendezettsége sem elég. Az akaratnak is mindig késznek, kitartónak, szabadnak kell lenni azok állandó követésére. A jellem székhelye az észben is van tehát, de inkább az akaratban gyökerezik; annál is inkább, mivel az alsóbb rangu hajlamok s érzelmektől befolyásolt akaratirány nagy mértékben hat a gondolkodásra is. Amit az ember szeret, akar, azt szereti hinni is s hajlandóbb igaznak tartani, sőt elvül felállítani. Azért nem is szoktunk szellemes vagy tudós jellemről beszélni, hanem csak jó és derék jellemről.

6. A jellem tehát, habár alaptehetségei: a lélek számára anyagot hordó test s ezeket feldolgozó szellemi képességek, kétségtelenül az emberrel születnek s ezek, — más szóval az egyedi természet, véralkat a jellem minőségére befolyással bírnak: de maga a jellem nem születik az emberrel. Az tanítható és tanulható s mint ilyen a nevelés és önmunkáság eredménye. Jellemről tehát gyermeknél még szó sem lehet.

7. A jellemhez nem épen szükséges a magas szellemi képzettség, — habár ez emeli szépségét. Azért a sok, de rendszerezetlen s az élet célja és hivatáshoz nem épen szükséges ismerettel és tudással a legtöbbször együtt jár a jellemtelenség; míg a szükséges erkölcsi elvekkel s hivatásbeli ismeretekkel rendszerezetten bíró egyszerű ember szép jellemmel bírhat.

8. Mivel a műveltség nem a tanultságban áll, — hiszen a tudásra is rámondhatjuk, hogy műveletlen — hanem az erkölcsi elvek ismerete és követésében, — a mi pedig nem más, mint a jellem: művelt csak jellemes lehet.

A jellemnek egy fő erkölcsi elv uralma alatt rendezett erkölcsi elvek és ezeket állandóan követő akarat képezvén fő alapjait, — e kettőből a jellemnek következő fő tulajdonságai domborodnak ki:

a) Lelkiismeretesség (kötelességérzet), a mely semmi más egyéb, mint az erkölcsi elveknek a körülményekkel alkuvást nem ismerő követése.

b) Önzetlenség, mely az egyéni érdeknek, sőt magasabb fokban, mint önfeláldozás, az életnek is az általános érvényű, föltétlen erkölcsi elvek alá rendelésében áll.

c) Önállóság (függetlenség, szabadság), mely abban áll: hogy az ember minden külső kényszertől, vagy saját testi ösztöneitől, sőt az ezek által felköltött s meghatározott alsóbbrendű hajlamok, vágyak, indulatok, szenvedélyektől függetlenül (azokat legyőzve) a lelkében élő elvek szerint, tehát pusztán önmagából kiinduló erkölcsi (szabad) motívumok szerint cselekszik; — egy axioma szerint: akkor levén legszabadabb az ember, a mikor az elvek rabszolgája.

d) Őszinteség (nyíltság), mely a félelmet nem ismerő, melléktekintetekért az erkölcsi cél fel nem áldozó lelkiismeretesség, önzetlenség, önállóság szükségképi következménye és legszebb virága.

e) Határozottság, mely nem egyéb, mint az akaratnak készsége az erkölcsi elveket azonnal, késedelem és habozás nélkül követni, s szüli a jellemnek ezzel rokon szép tulajdonságát, a munkásságot.

f) Szilárdság (kitartás), vagyis az akarat rendíthetlensége a teljes világosságra jutott s ingatlan meggyőződéssé vált elveknek egész végrehajtására, nem törődve az akadályokkal, melyek csak aczélozzák az akaratot.

g) Következetesség, mely az elveknek s ezek határozott szolgálatában álló akaratnak szilárdságán nyugszik s abban nyilatkozik, hogy az ember ugyanazon helyzetben és körülmények között mindig ugyanazon módon, mert mindig ugyanazon elvek szerint cselekszik s bizonyosra vehetni, hogy másként nem is fog cselekedni. Jutalma aztán a megbizhatóság.

h) Végül az okosság, mely csak a főcél tartva szem előtt az elvek világossága és rendezettségénél fogva meg tudja válogatni az eszközöket, mérsékeli a határozottságot és szilárdságot, melyet csak a fő dologra tart fenn; azért a jelentéktelen dolgokban, főleg a módban nem kicsinyes, nem pedans, nem szőrszálhasogató s azért szép tulajdonságai az emberekkel való viszonyában: az engedékenység, sziveség, türelem, ha a fő cél nem veszélyezteti; de ha erről

van szó, félistenné válik rendithetetlenségében s mint oroszlán veti rá magát minden szellemi és akaraterejével.

Ezen tulajdonságok aztán magyarázatát is adják annak, miért annyira rokonszenves, szeretetre, tiszteletre méltó s ünnevelt e jellem s miért oly nagy értékű ép úgy az egyénre, mint a haza és társadalomra s ebben főképp az általa betöltött külön hivatáskörre.

A jellemnek ezen meghatározása azonban még nem egészen teljes. Világosan látjuk ugyan, hogy minden tulajdonságai két alapra vezethetők vissza: egy fő erkölcsi elv körül rendezett szilárd elvek ismeretére, és az ezeket követő képzett akaratra.

Hogy ez az akarat mi, azt tudjuk, már amennyire tudni lehet. De mi az az erkölcsi fő elv és egyáltalában mi az erkölcsi elv, a melyen — mint látjuk — az egész jellem nyugszik, mert az irányítója az akaratnak is?

Mindenki előtt világos, hogy ez elvek nem lehetnek mások, mint csak azok, melyek az emberi élet végcéljára és rendeltetésére vonatkoznak. Természetöknél fogva ezeknek kell lenni a legelsőeknek és legértékesebbeknek. A többiek mind csak eszközök, másod- vagy harmadrendűek a fő elv szolgálatában s ha mégis a központba kerülnek, csak a rendet zavarnák s jogtalanul bitorolnák az uralmat.

Az a fontos kérdés tehát, mi a végcél s rendeltetés? És ki határozza azt meg az emberre nézve biztos és feltétlen érvénnyel, hogy a jellem szilárd alapját képezhesse. Mert ha ingatag a lélek e kérdésben, ilyen lesz maga a jellem is, mely azon alapszik.

Anélkül, hogy e kérdés kimerítő fejtegetésébe bocsátkoznánk, — mert nem lehet ez most feladatunk — csak a következő megjegyzésekre szoritkozunk.

A fontos kérdésre csak kettő adhat feleletet: vagy a vallás, más szóval a vallásban az Isten, a ki teremtett és a célt kitűzte, vagy az ember, a kinek a célt követni kell. Tehát a céllal összefüggő erkölcsi elveket is vagy Isten tűzi ki a vallásban attól elválaszthatatlanul, vagy az ember a saját esze és akaratából a vallástól függetlenül.

Vajjon képes-e erre magától az ember? Ez most a végtelen fontosságú kérdés a jellemre nézve. Képes-e magától ingatlanul, biztosan, egész világosan — mert ez a fő — kitűzni célját? Képes-e föltétlen érvénnyel, biztosan, világo-

san, ingatlanul megállapítani e célhoz vezető utat, más szóval az erkölcsi elveket?

Az egész emberiség története, a vallástól független bölcsellettudománynak épen e kérdésekben örökös ingadozása, a különböző sokféle iránynak homlokegyenest ellenmondása, örökös harcza, melylyel egymást rontják le ép úgy a múltban, mint még inkább a jelenben, — a vallástalan lángelmék nagy tévedései, egész népek erkölcsi bukása, nyomorusága, — a vallástól elszakadt jellemekek ingatagsága, meghasonlása és igen sokszor gyászos hajótörése: mindez megadja a kérdésre a szomorú feleletet.

És ha már a célban is ingadozik az emberi elme, hogyan alapíthat föltétlen érvényű erkölcsi elveket? Akár egy ember, akár egy tudományos akadémia, akár az akadémiák mind együttvéve, ha ugyan lehetséges volna mindegyiknek megegyezniök, a mi pedig 6000 éven át még soha sem történt s ha eddig nem történt, soha sem is fog megtörténni. Hogyan hozhasson egy vagy több ember föltétlen erkölcsi törvényeket az egész emberiségnek? Ugy hogy mindenki megnyugodjék bennök s igazaknak tartsa? Ugy hogy igazságát sem az egyesnek élete, sem a társadalmak élete a gyakorlatban meg ne czáfolhassa? Ugy hogy minden intézményre, minden állásra, minden korra, nemre, mindenféle ezer viszonyra a legjobban illjék és azokat tökéletesen szabályozhassa? És ha mégis minderre képes volna egy vagy több ember, még mindig fennmarad a kérdés, minő jogczímen teszi ezt kötelezővé az egész emberiségre? Talán a lelkiismeret alapján, mely Isten nélkül egy üres phantom s mindenkor az ész viszontagságainak van kitéve? Talán mert okosabb? Hát ki határozza azt meg? Ő vagy ők a legkevésbbé hivatvák erre. Talán mert erősebb, gazdagabb? Ugyan ki vagy kik erősebbek és gazdagabbak az emberiségnél? Talán mert törvényhozó lett az alattvalók akaratából? Próbálja meg csak olyan törvényeket hozni, melyek nem tetszenek az alattvalóknak, és mindjárt megszűnik hatalma. Ember hozna tehát még ekkor is ember felett erkölcsi törvényt. Tehát nem föltétlent, nem parancsolót, nem általános érvényűt. Nem a törvények uralkodnának az emberek felett, hanem emberek a törvények felett.

Nem! A hajós, a ki a zajgó tengeren révpartot akar elérni, nem a sötét ingatag hullámokra néz; oda fel a fényes

csillagokra függeszti szemeit, különben elvész a hullámok között.

„Mi a kereszténységben állapotunk meg — mondjuk a nagy heidelbergi paedagogussal. — Egyedül a ker. vallásban van az emberi nem üdve, minden igaz műveltség és jellem alapja. Ez a mi rendithetetlen meggyőződésünk és semmi ellenmondás, mely ezen elv ellen szüntelen újra meg újra fölkél, nem képes megingatni, még kevésbé valamely gunyos vállvonítás, vagy valamely búvös mondás, vagy a nép kiabálása. Álláspontunk egyoldaluságról vádoltatik? De viszont kérdezzük, milyen a ti álláspontotok? Azt gondoljátok főnebb álltok, mint mi? Ugyan hol álltok? Nézzetek körül. És ha talán azt gondolnátok, hogy e szavakban: szabadság, erkölcsiség, fölvilágosodás, humanismus stb. mindent birtok, ugyan kérdezzétek még egyszer, mit jelentenek e szavak? És bizonyára a kereszténység fog benneteket igaz értelmökre megtanítani.“¹⁾

A léleknek azon világos, rendithetetlen összhangját az elvek közt, a min a jellem felépül, egyedül a ker. vallás-erkölcsi rendszer képes létrehozni. Az maga a legtökéletesebb rendszere az erkölcsi elveknek, mert Isten-kéz alkotta az ember számára. Oly rendszer az, melynek elvei minden próbát kiálltak diadalmasan. Világosak, megérthetők a nép legegyszerűbb emberei által is. Mélységesek, melyeknek kincseit kétezredév tudósai sem merithették még ki. Rendithetetlenek, hiába próbálták meghazudtolni, megdönteni a századok, az áltudomány által ellene indított minden küzdelemből még fényesebben került ki. A legtökéletesebb összhangzásban van az észszel, melyet megvilágosít; a szívvel, melyet megnyugtat; a lelkiismerettel, melyet igazol; a természettel, melyet megmagyaráz; az étellel, melyet minden viszonyában felel és utbaigazít. Boldogsága az egyénnek, ösztartó alapja a családnak, legfőbb java a haza és társadalomnak. Nincs nép, nincs állás, nincs nem, nincs egyetlenegy viszony, melyre kétezredév tanúsága szerint a legtökéletesebb irányadó elvül ne vált volna be. Igazsága folyton-folyvást nő az idővel és tapasztalattal. Mindig újabb támpontokat nyer a tudományból, történelem tanúságaiból, a vele élő egyének fényes jelleméből s népek boldogulásából, a nélküle élő lelkek, családok, társadalmak naponkinti katasztróháiból.

¹⁾ Schwarz, Darstellung aus d. Geb. d. Paed. Leipzig, 1834. B. II. 4.

Jouffroy, ez a tévelygő nagy szellem, miután hitének hajótörése után hasztalan iparkodott nyugodt kikötőre találni, sirva sóhajtja vissza az elvesztett révpártot. „A kereszténység — így szól utolsó iratában — teljesen megfelelt lelkem minden szükségleteinek és nyugtalanságainak. Azon kérdésekre, melyeket egyedül tarték az emberhez méltóknak, atyáim vallása megfelelt. Tisztában lévén a követendő ut felől, ezen a világon, tisztában a cél felől, melyhez a másokban vezetnie kellett.“¹⁾

Bentham hozzáfog erkölcsi elveket alapítani Isten nélkül a hasznosság alapján s ime bámulva látja, hogy a ker. erkölcsstanon kívül nincs tökéletesebb, a mely a hasznosság szempontjából is jobban megfelelne az emberiség érdekeinek.²⁾

Miként a külső nagy természetnek meg van a maga összhangja a felállított természettörvények szövevényes functióiban, melyeket nem lehet megzavarni szervezeti, physikai bajok felidézése nélkül: ép úgy meg vannak törvényei és összhangja — maga az életbe lépett evangelium — a lélek életrendjének is, melyet büntetlenül, lelki fájdalmak és katasztróphák nélkül feldulni nem lehet. A tulságos élvezetvágyinak akaratlan bőjt jár a nyomában; a kevélységet legott követi a fájdalmas kiábrándulás és megaláztatás; a fősvény, midőn halmazra gyűjti kincseit, a legszegényebb; a munkátlanak később még nagyobb fáradság jut ki osztályrészülr, ha nem nem akar elveszni; a tulságos szabadság árnyékában szolgáltság terpeszkedik. Isten gondoskodik már itt a földön a megzavart egyensúly helyreállításáról.

Hiába próbálsz nélküle jellemet önteni az ifju lelkekbe. Az igaz, természetes rendet felforgatva hiába iparkodol szépen csillogó, de másod-harmadrangu elveket állítani lelke központjába, mely köré eszméit, törekvéseit sorakoztassa. A humanismust — Isten nélkül. A hazaszeretetet — Isten nélkül. A közzót, becsületet és más szép ideákat, — Isten nélkül vagy Istent alárendelve. Jön az élet, a próbakő, — a nagy harc önmagával és a társadalommal s ledönti a királyt lelke trónusáról, melyet joggatlanul birt s nem lévén többé király, beáll az anarchia, a jellem katasztróphája.

Hiába neveled szilárddá, rendithetlenné az akaratot céljai keresztülvitelére — Isten, mint központ, nélkül. Feltámad az élet vihara, az Isten nélkül megmagyarázhatatlan összeütkö-

¹⁾ Nicolas, A hit mest. II. 241. ²⁾ Broglie. La morale sans Dieu. Paris, 1886. 121. l.

zések az elv és élet között, a kétségbeejtő küzdelmek s a büszke óriás ott fekszik a földön, miként a fa, melynek gyökereit a férgek megemésztették. Épen a szilárd jellemnek, ha ugyan ilyen lehet vallás nélkül, van szüksége a mindent megfejtő és támogató vallásra, mert az ilyen talál a legtöbb összeütközésre, a legmegmagyarázhatatlanabb akadályokra.

A lelkiismeretesség, az önzetlenség, az őszinteség, megbízhatóság, a jellem legszebb tulajdonságai, mik lesznek föltétlen elvek rendszere nélkül, mely parancsolóbb mint az érdek? Mi fogja azokat megóvni a gyászos végletektől, melyekre oly könnyen tévednek? A bátorságot, önbizalmat az önhihtségtől, a szellemi erők tudatát a kevélységtől, a szabadságvágyat a szabadosságtól, a szilárdságot az önfejűségtől, az önállóságot a tekintélyek megvetésétől?

Mindenekfölött pedig az észnek, mely mint egy szerencsétlen király küzd folyton lázadó alattvalóival, az ösztönök, rossz hajlamok és szenvedélyekkel, ki ad erőt a legborzasztóbb harcban, mely telve van változó szerencséivel, ezer veszéllyel, sok bukással, ritka győzelemmel? . . . Minden az ész ellen van és a lázadók szövetséges társa. Az élet, a világ, a test, sokszor azt sem tudja, hol a barát, hol van az ellenség. Egyedül a hit és Isten kegyelme az, a melyre az ész e harcban bizton támaszkodhatik.

Szükséges volt a jellem alapjai és tulajdonságainak e bővebb meghatározása, mert ez adja a kezünkbe a kulcsot a jellemfejlesztés rendje s módja megállapításához.

A jellem kialakulására három tényező gyakorol döntő befolyást: a család, az iskola, az élet. Jellemet azonban csak az élet alakít. De hogy kialakíthassa, a családnak és iskolának kell megvetni hozzá az alapot összhangzatos nevelés által.

Jellemet nem adhat a család, bár első sorban van hivatva alapjának lerakására. Nem adhat, mert nem adhatja meg magában az életküzdelemre szükséges ismereteket, benyomásokat, rendszert, melyekből az elvek fejlődnek. Nem adhatja meg az akaratnak a közösséggel való viszonyában azt a fegyelmezettséget, melyet csak sok egyenrangú, de különböző természetű egyedekkel való hoszasabb együttlét és együttmunkálkodás fejthet ki sokoldalulag az ifjuban. Azért nem kedvez a jellemfejlesztésnek a magántanítás.

Jellemet nem adhat magában az iskola sem, különösen

ma, a midőn a tudományok haladása az ismeretek közlésében folyton fokozódó igényekkel lép fel; mert nagyon kevés időre, naponkint pár órára bírja hatalmában az ifju akaratát; többnyire csak elveket ad szóval és példák nyújtásával, de nincs ideje-módja ezeket meg is erősíteni a fegyelmezés legfontosabb eszköze, a szoktatás által. Az ifjak nagy száma miatt nem fordíthat különös gondot minden egyesnek természeti sajátosságaira és nem alkalmazhatja hozzájuk külön eljárási módját. Nem tarthatja távol az ifjut az élet káros hatásaitól s nem viheti közelébe ennek kedvező benyomásait. Csak óvhatja szóval, nem tarthatja vissza tettel; csak gyöngitheti a hatást, de nem semmisítheti meg. Minderre főleg a család képes, melynek körében tölti el az ifju életének legnagyobb részét. Végül a mi a legfontosabb: teljesen meddővé válik az iskola minden munkája a jellemképzésben, ha közte és a család között az elvekben, irányban, szellemben, fegyelmezésben nincsen meg az összhang; ha a jellemképzésben a reá eső feladatot az iskolázás előtt elhanyagolta; ha nem óvja az ifjut az élet káros hatásaitól s példáitól, sőt ilyeneket magában a családban is talál. A család egy perc alatt leronthatja tettel, a mit az iskola szóval éveken át épít.

Mindkettőnek tehát meg van a maga feladata, nagyobb a családnak, fontos az iskolának, de eredményt mind a kettő csak az összhanggal érhet el.

A jellemképzés módja három pontban foglalható össze:

1. Erősíteni kell a lélekben egy fő erkölcsi elv körül az erkölcsi elveket.
2. Fegyelmezni kell az akaratot ezek szolgálatára.
3. Fejlesztetni kell külön-külön a jellem felsorolt tulajdonságait.

II. Az elvek képzése.

A mi a főelvet illeti, mely az ifju lelkének központját, királyát kell hogy képezze, melyből kiinduljon s melyre visszavezesse minden cselekvését — amint az előzményekből kitünik — itt minden a gondos vallás-erkölcsi nevelésben központosul.

A vallásos érzést és eszméket kell fölkelteni, ápolni a gondos családnak a gyermekben s ha ezt megtette, a jellem legbiztosabb alapját veté meg a fogékony ifju lélekben.

Nagyon természetes dolog, hogy itt kezdetben szó sem lehet a vallási fogalmak elméleti fejtegetéséről s azok rendszerezéséről.

Kezdetben, a gyermek öntudatának ébredésénél elégséges őt megismertetni az Isten nevével, mint mindenek Teremtője és legjobb mennyei Atyjával, a ki a jót szereti, a rosszat bünteti és ezzel párhuzamosan minél előbb és minden alkalommal folytonos figyelmeztetéssel gyakorlatilag annak érzetére vezetni, hogy mi jó és mi rossz, s annak teljesítését, ennek pedig kerülését Isten akarataként tüntetvén fel előtte, a szülői szelid tekintély alapján annak készséges követésére s ennek buzgó kerülésére szoktatni.

Ezzel meggyökeresedik a gyermekben a tudat, hogy az Isten akarata a fődolog, mely előtt föltétlenül mindennek meg kell hajolni, mert ime a szülő is, aki pedig a gyermeki szeretet és közvetlen függésnél fogva még a legelső tekintély a gyermek előtt, még az is meghajol Isten előtt s reá hivatkozik.

A gyermekben tehát az elvekkel megegyező tettekre való szoktatásnak, a jellemes tettek mindenestre meg kell előznie az elvek ismeretét és teljes belátását; de már itt is meg van a vallásban gyökerező fő indítók homályos tudata: az Isten akarata.

Látjuk továbbá, hogy a szülői akaratnak való engedelmeség a fődolog, melynek eszközeiről alább lesz szó; — de mégis legfontosabb a szülő példája, mely a gyermeknek az utánzásra való természeti hajlamánál fogva a legelső nevelési eszköz e fokon. Ha a gyermek látja, hogy édes anyja, a kit legjobban szeret, a ki ugyszólván mindene neki, összeszi kezeit és imádkozik, az ő kis kezei is imára kulcsolódnak össze. Nem tudja még mit rebeg és kihez? De tudja már nevét, tudja homályosan ki ő, a legelső, — sejti, érzi, mert ott van lelkébe nyomva az Istennek képe, mely csak kibontakozásra várakozik.

Soha se lásson tehát a gyermek a családban olyant, a mit a szülő az Isten akaratára való hivatkozással rossznak tüntetett fel. Soha se halljon olyan szót, sőt káromlást, mely e szent nevet, lelkének egyedüli királyát, kisebbíti vagy ledönti trónjáról.

Nagyon természetes, hogy amint a gyermek értelme fejlődik s több-több vallási ismeretnek befogadására képes, lelkének ezt a központját, a mely későbbi életében is a köz-

pontot van hivatva elfoglalni, folyton és fokozatosan erősíteni kell. Mi által? Ha mind jobban megvilágosittatik a tudatban. És mi által világosittatik meg? Folyton újabb segítő képzetek, benyomások által. Mielőbb el kell vinni őt templomba, a különböző vallási ájtatosságokra. Hogy folyton újabb és változatosabb erősítő benyomásokat nyerjen fejledező tehetségeinek sokoldalúsága. E tekintetben a ker. kath. egyház, mely egyedül felel meg az emberi természet minden igényeinek, felette gazdag és lélekemelő a maga főséges istenitisz-teletével.

Azt mondja talán valaki a vallást kicsinylő, de mellőzni még sem merő modern felekezeten nevelés jargonjával: „Nem kell minden gyermekből „barátot“ nevelni.“ Ne féljünk tőle. Ez a világi emberbe bujt „barát“ sokkal jobb és megbízhatóbb barátja lesz önmagának, az államnak és a reábizott bármely feladatnak, mint ha kiköltözik belőle e „barát“, mert az Isten barátja költözik ki vele.

A családnak az iskola jön aztán segítségére a maga vallási oktatásával s rendszeresebb tanításával s ha őszintén vallásos az iskola s nem csak czégerül viseli e nevet, s feladata színvonalán állván, minden ismeretet e központra vonatkoztat és ezt erősíti, még teljesebb világosságra s uralomra juttatja a gyermek lelkének királyát: Istent s az ő akaratát.

Mily iszonyu kontrast, az ifju lélek szentélyének összhangját zavaró, mily iszonyu merénylet volna az, ha e korban, az iskolázás korában, akár az iskola rontaná le ellenkező elvével vagy példáival azt, a mit a család ez ideig épített, vagy maga a család rontaná le folytonos, mert az ifjura legtöbb ideig ható eljárásával a vallásos iskola jellemképző fáradságos munkáját.

Mivel az iskola csak kevés időre birja hatalmában az ifju akaratát és a szoktatás legfőbb nevelő eszközét, — a jellemképzés terén, mondhatni, legfőbb szerepe: a családi és elemi nevelés útján közölt vallás-erkölcsi elvek öntudatosá tetele, megerősítése, méginkább pedig rendszeresítése a fő gyakorlati elvnek minél világosabb kiemelésével és a többieknek ez alá rendelésével, hogy a VIII. osztály bevégzése után az ifju lelket a mindenünnen nyert ismereteknek értékök szerint rendezett összhangjával bocsássa ki szárnyai alól az életbe. Ez az ugynevezett *concentratio* nagyfontosságú

elve, melyet az újabb időben nem ok nélkül annyira hangoztatnak, de mondjuk ki, csak hangoztatnak, mert a mai szakrendszer mellett vajmi kevésbé érvényesül is fontosságának megfelelőleg.

Pedig e concentratio, vagyis a különböző szaktárgyak köréből nyert ismeretek viszonyba hozása és kellő értékesítése nélkül az élet és hivatás céljára, nem csak az ifju lelkének összhangja lesz homályos vagy épen zavaros, de az ismeretek maradandósága is kockáztatott.

A jellemképzésre nézve azonban még nem elég azon concentratio, melyet az egyes szaktanár, ha lelkiismeretes, a maga szaktárgyának ismereteiben a többi szakokra való tekintet nélkül végrehajt. Ez mindenesetre eléri azt a szintén szükséges és becses célt, hogy a tanuló egy bizonyos körre vonatkozólag rendszerezett s így biztosabban megmaradó ismeretekkel fog birni. Ámde még ezzel nincsen elérve a legelső és legfontosabb cél: az ifju lelkének összhangja, mely a jellem alapját képezi. Magok ez ismeret-körök is viszonyba hozandók, különböző értékök szerint egymás alá rendelendők s valamennyi az ember céljának megfelelő egyetlen fő gyakorlati ismeretkörü a vallás-erkölcs, rendszer alatt központosítandók.

Az egymástól elszigetelten álló, bármily jól megalkotott ismeretkörök hamar elgyengülnek, elmosódnak a magok elszigeteltségökben, ha nincs a mi őket összetartsa, ha nincs egy ledönthetetlen világos központ, mely köré szerves részekként sorakozzanak, melytől mint eszközök, különböző fokú értéküket nyerik. Ha a legfőbb céllal, s ekkép ép úgy az egyén, mint a társadalom legfőbb érdekével élő kapcsolatba hozatnak, akkor nem csak becsben fognak emelkedni, de — a mi fő — a legnagyobb szaktudóst is megóvják saját szakismeretkőre túlbecsülésétől és az ezzel okvetlenül járó csalódások és tévedésektől, melyek különben szellemi és erkölcsi téren nem csak az ő, hanem az általa vezérelt társadalomnak is csak kárát s zavarát okoznák.

Az „Utasítások“ is főleg erre látszanak utalni, midőn a a vallásoktatásnak s az utolsó osztályban a philosophiának tüzi ki feladatául az ismeretkörök eme concentratiojának végrehajtását.

S valóban e két tárgy volna leginkább hivatva e fontos munkára. De, amint már e helyen 1891-ben megjelent érte-

kezésünkben bővebben kimutattuk, a jelenlegi berendezés mellett egyik sem képes e feladatát derekasan megoldani. Miért? Mert a vallástannak s a philosophiának is azon pár óráját a saját legszükségesebb elemi ismeretei és ezek rendszerezése annyira igénybe veszik, hogy képtelen a többi összes ismeretköröknek tevékeny és állandóbb benyomást okozó koncentrálására és élő viszonyba hozására a főerkölcsi elvvel. E munka állandó, folytonost ráhatást és erősítést kíván s főleg az összes lelki tehetségeknek gyakorlati mozgásba hozatalát e célra.

Ebből pedig a jellemfejlesztésre rendkívül fontos következő kívánalmak folynak:

1. Hogy ugyanazon intézetben és osztályban működő összes tanároknak ugyanazon világnézettel kell birniok, az erkölcsi elvek ugyanazon rendszerével és e rendszerben ugyanazon főelvvel, vagyis ugyanazon vallásuaknak és a mi fő, vallásosaknak kell lenniök.

2. Valamennyi tanárnak e főelv és ebből folyó erkölcsi elvek megerősítésére kell minden alkalmat megragadniok a szakismeretekkel való megvilágosítás útján, s azzal, hogy ez ismereteket az ifju lélek zavartalan összhangjába illesztik.

3. Ezért működésöknek lehetőleg minden fokán e szempontból kell kiválasztaniok az ismereteket, a példákat, intézni a magyarázatokat, s — a mennyire lehet — a közlött ismereteket soha sem kell hagyni a főelvre s ezek köré sorakoztatott erkölcsi elvekre vonatkozó reflexiok nélkül. Kétségtelen bizonyos, hogy e reflexiok, melyek, sajnos, nincsenek megírva semmiféle tankönyvben, de a tanár meleg szívének mély forrásából a közvetlenség üdeségével hatnak, sokkal jobban alakítják a jellemet s épen azért értékesebbek, maradandóbbak maguknál az ismeretknél, melyekhez e reflexiok fűződnek. Mert ezek ébresztik az akaratot, adnak életirányt, elvet, melyekből a nemes tettek fakadnak. Mert az ismeretek e nélkül ugy is elmosódnak, felfuvalkodottá, egyoldaluvá tesznek, folyton újabb igényeket keltenek kielégítés és boldogság nélkül, míg az elvek ott maradnak a lélek mélyében s minduntalan előtörnek az életben. E reflexiok nélkül lehet felmutatni fényes vizsgálatokat, de az élet nagy vizsgáján megbukik a dicsőséges ifju s hajótörésével maga alá temeti tudományát is.

Az ismeretekhez fűződő reflexiok eme jellemképző nagy

hatásának meg van a maga lélektani oka is. Az ifju akaratát nem támadják meg egyenesen, a mi ellen az önzés, macacsság, rossz hajlamok rendszerint felvértezett akaratot állítanak s bátrabban szállnak szembe. Mintegy nem várt, észrevétlen támadások e reflexiók, melyek készületlenül, hirtelen lepik meg a figyelmet s keltenek érdeket. Főleg pedig, mivel az ilyen reflexiók nem látszanak fellépni az ifju ellenzékeskedő akaratával s rossz hajlamaival szemben bizonyos erkölcsi kényszerrel, mely az egyenes oktatás, intés, parancshoz rendszerint kötve van: — az ifjuban az elvalakítás mintegy az önálló benső szabad cselekvés jellegét ölti magára és épen azért jellemképző.

Ezek a gyakori reflexiók kiemelve és ráutalva mindenben a szép, jó, igaz és nemesre, mint Isten visszfényeire az ő teremtményeiben, egyesülve a következetes és nemes példával, és az elől világító tanár szelid tekintélyével, rövid idő alatt bizonyos jó közszellemet, gondolkodás- és akaratirányt fejt ki az osztályban, mi, ha ellenkező hatásokkal meg nem zavartatik, a későbbi életre is döntő irányu lesz s magyarázatát adja némely tanár sokszor megmagyarázhatatlan befolyásának az ifjakra s irántok a későbbi korban is fenmaradó hálás tisztelet- és emlékezetnek.

Ezen jellemalakító reflexiókra minden tárgynál nyílik ugyan alkalma az iskolának, de legháladatosabb tere e célra a történelem, költészeti s irod. olvasmányok tárgyalása, a mult való és költött példáinak elvonulása a fogékony ifju lelke előtt. Ezek erősítik, mert megvilágítják az erkölcsi elveket. Azért tanított Jézus is többnyire példabeszédekben. A példa útján már nem a szó tanít többé, hanem az ékesen szóló tett hív föl követésre; nem magyaráz, de szemlélhet; nem buzdít, de magával ragad; nem csak világosít, de ugyszólván érzékit és a mi mindennél fontosabb: többé nem kívülről a tanító szavával történik a hatás, az elvalakítás, hanem a tanuló maga alakít a benső szemlélettel és saját benső reflexióival elveket és irányokat a sok összhangzó élenk képzetből, melyeket egyetlen egy szép példából nyert.

Hát csak hadd alakítson magától önállólag is, hiszen ezekből lesznek a maradandóbb elvek; de nem volna tanácsos azért teljesen magára hagynunk. Ez sok veszélylyel járna. Ki tudja, vajjon felismeri-e mindegyik a látott példán a jellem követendő szép vonásait s a fogyatékosokban nem lát-e a

titkos hajlamok szerint, követendő hősi vonásokat? Meg tudja-e különböztetni a lényegest, értékest a mellékes és kevésbbé értékestől?

Bizonyos ugyanis, hogy a történelem, s az irod. olvasmány sem mindig a jellemképzés céljaira alakítja hőseit s vonultatja el szemeink előtt kiváló példáit, — a biblia kivételével, melynek példái egyenesen az erkölcsi elvek megszilárdítására szolgálnak. A történelem, élet és költészet nagy emberei az erkölcsi elvek szemüvegén nézve gyakran igen kicsinyek. Sőt még a jó példák sincsenek a jellemképzés céljából minden tekintetben eszményképekül kialakítva. A szép vonások vegyesen vannak a jellem hiányaival. Mily könnyen megtörténhetik, hogy a még ki nem alakult ifju lélek az előbbieket által félrevezetve az utóbbiakat is eszményképekül fogadja? A rossz példák pedig, bár a megvetés érzetét keltik fel, de mint az összhang megzavarói, rendszerint káros hatásuak.

Azért mulhatatlanul szükséges, hogy a tanár azokat az ifju felfogásához alkalmazott reflexiokkal egységes kép gyanánt illeszse be az ifju lelki összhangjába.

Meg kell azokat itélni, magyarázni, a jó vonásokat ki-domborítani, a jellem esetleges hiányait okadatolni. Ha e reflexiok nem jönnek az ifju segélyére jellege alakításánál, akkor magától alakítja azt többnyire a szemlélt minták után. Lehet belőle nagy római vagy görög hős, ezek minden hibáival, de nem lesz nemes keresztény hős, elsajátítva azok emberiségéből a kiválóbb tiszta vonásokat s bearanyozva azokat a keresztény világ hőseinek és ezek isteni mintaképének, Jézusnak mindenki által utánozható, de soha senki által utol nem érhető isteni vonásaival, a kinél fönségesebb jellemképző minta nincsen a földszinén. Ő az egyedüli „ut, igazság, élet“, lelkünknek örök központja és megvilágosítója, sőt még több: maga az élet-cél s a hozzá hasonló élet legdicsőbb koronája és jutalma.

II. Az akarat képzése.

A lélek fő elvének s e körül az erkölcsi elveknek erősítése első rendü ugyan, de még csak félmunka az akaratnak ezen elvek készséges szolgálatára nevelése, képzettsége nélkül.

Habár ugyanis az akaratot mulhatatlanul meg kell előz-

niök az elveknek; habár magára az akarat képzettsége és szilárdságára nézve is rendkívüli fontosságu az elvek szilárdsága és rendszerezettség; az is kétségtelen, hogy még e rendezettség sem vonja maga után szükségkép az akarat készséges engedelmességét, hacsak ennek kiképzésére is különös gond nem fordítatik. Ezért tartják sokan magát az akaratot jellemnek, mert a legfőbb szerepe van ebben.

Az akaratot is nevelni kell tehát, mint minden tehetséget, mert ez sem születik kifejlődve az emberrel.

Nevelésénél a legelső eszköz a szoktatás s legelső helye a család, a hol a gyermek az akaratirányra annyira fontos első korát éli és később is a legtöbb idejét tölti.

Miben áll már most az akarat képzettsége?

Az akarat készséges engedelmességében mindenkor az erkölcsi elveknek s ezeket kormányzó s összetartó fő erkölcsi elvnek.

Ugy kell ugyanis képzelnünk a lelket, mint egy jól rendezett absolut monarchiát. Számos alattvaló van ebben különféle rangban, népség, katonaság, nemesség, fő nemesség. De a rang bármely fokozatán valamennyi egyetlen uralkodónak van alávetve, a ki a parancsokat osztja s hozza mozgásba a birodalom egész gépezetét. Ha valahol, valamely közbeeső fokon megtagadtatik az engedelmesség, azonnal beáll a zavar, melyet megérez a többi is; ha pedig valamennyien megtagadják az engedelmességet az uralkodónak, beáll a forradalom és az anarchia s tart mindaddig, mig valamelyik alattvaló nem ragadja magához az uralmat s egy ideig némi külső rendet alapít, de ez is fölbomlik ismét, mert mihamarabb kitűnik, hogy nincs jogzime az uralkodásra.

Még tökéletesebben hasonlítható a lélek az egyházi hierarchiahoz, melynek Krisztus a királya. Érette, a tőle kiinduló hatalom és megbízásnál fogva engedelmeskednek a püspökök a pápának, a papok a püspököknek, a hivek a papoknak. A ki ledönti Krisztust a trónjáról, miért engedelmeskedjék a többi alattvalóknak, a kik tőle nyerik hatalmukat? Beáll a vallási anarchia, a mely annál veszedelmesebb, mert a történelem tanúsága szerint mindenütt maga után vonja a többi forradalmakat is, mivel a világi rend az erkölcsi renden alapszik, ennek pedig Krisztus a központja.

A lélekben is Krisztus, a megtestesült ige, és isteni akarat, a föltétlen király. Legelső alattvalója, majdnem azt

mondtam, helytartója, mert akaratának kijelentője, az ész (lelkiismeret) és fő minisztere, végrehajtója az akarat. A többi mind alsóbb rendű hivatalnoka e kettőnek: a felfogó, alakító, megőrző tehetségek, az érzelmek, a vágyak, az ösztönök, hajlamok, szenvedélyek, a test.

Mikor képzett, rendezett tehát az akarat?

Ha nem alattvalóinak engedelmeskedik, hanem közvetlen urának az észnek, ebben az erkölcsi elveknek, az erkölcsi elvekben Jézus Krisztusnak, a kiből az isteni akarat van megtestesülve.

Ámde ez engedelmesség nem kényszerű, mert a lélekben megy végbe; tehát szabad, azért erkölcsi. Az isteni akaraton alapulván, tekintély az alapja. Az isteni akaratot kinyilvánító észben alapulván, belátás az alapja. Mindkettő pedig maga az igazság lévén, gyökere az igazság. Követjük az elvet, mert belátjuk, hogy követni észszerű (igazság.) Követjük a követést parancsoló tekintélyt, mert belátjuk, hogy e tekintélyt követni észszerű (igazság.) Szabadon követjük pedig, mert a belátás bensőnk eredménye, független motivum. Igaz ugyan, hogy az engedelmességnek harmadik motivuma lehet a félelem is, mely rendesen valamely fenyegető külső bajon, tehát kényszeren alapszik; de ezzel is párosul a benső motivum, a belátása annak, hogy a bajt kikerülni észszerű; ámde e motivum, ha nincsen más alapja, csak e külső kényszer, ennek megszűntével maga is megszűnik s vele együtt az engedelmesség is; azért legutolsó s mindig kétes értékű eszköze a félelem az akaratképzésnek.

Ezzel kezünkbe is van adva a kulcs az akarat, más szóval az engedelmesség neveléséhez. Akár a tekintély, akár a belátás képezze indító okát, szeretetesen kell alapulnia.

A mi ez utóbbit, a belátást illeti, a gyermeknevelés első fokán arról természetesen szó sem lehet. Itt a tekintély alapján kezdődik az engedelmesség megszokása, az Isten és a szülő tekintélyén, melyre a készséget a gyermek, mint ki nem fejlett Istenkép, másrésről, mint gyámoltalan ember, a függés és szeretet első érzetében, tehát önmagában bírja.

Kezdetben tehát a legelső teendő az akarat nevelésében: minden adott esetben figyelmeztetéssel annak érzetére vezetni, hogy mi jó, mi rossz, azt tegye, ezt ne tegye. Jó lesz pedig e fokon még a gyermek előtt a puszta engedelmesség, és rossz a nem engedelmeskedés. A jellem ezen első alapvetésé-

nek azonban a későbbi meghazudtolás s ezzel okozható zavar elkerülése végett multhatatlanul szükséges, hogy a szülő csak azt követelje, mint jót, a gyermektől, a mi valóban jó s azt tiltsa, mint roszt, a mi valóban rossz, vagy is úgy szoktassa a gyermek akaratát elejétől fogva, hogy az a lehető legtökéletesebben egyezzen Isten akaratával (az erkölcsi elvekkel.)

A kezdő fokon tehát az akarat nevelésének egyedüli eszköze a jó követésének pusztá megszokása a szülőnek megelőző és a gyermeknek folyton fejledező belátása alapján. Mivel azonban e belátás még sok ideig csak a szülő tekintélyére támaszkodik, a jó belátásának megszilárdítása és a tekintély fentartása végett multhatatlanul szükséges, hogy a szülő ne szeszélyből fejezze ki akaratát és ha kifejezte, rendithetetlen és következetes legyen annak érvényesítésében. Mert ha a gyermek látja, hogy ma ugyanazt megengedjük, amit tegnap megtiltottunk, teljesen megzavarodik a jóra nézve és azon kísértésbe hozzuk, hogy a roszt, melyet ma esetleg megengedünk neki, máskor is elkövesse, mivel a jó nála e fokon még csak az engedelmességgel kapcsolatos dolog. De ha észreveszi, hogy bizonyos dolgokat soha sem szabad neki tenni s kivétel nincsen alóla, azt mindig is rossznak fogja tartani s kivált mivel látja, hogy a szülői hajthatatlan akarat miatt, el sem is érheti, meggyengülvén sőt megszünvén az elérhetés képzelete, akkor a vágy is meggyengül s nem fejlődhetik ki akaratára iránta.

Igy izmosul meg benne az engedelmesség, az önuralom alsóbb rendű hajlamai és vágyai felett, a jónak megszokása, a megszokásnál fogva pedig kedvelése is, a mi a legszebb eredmény, még ha nem is látja be még benső jóságát a tettek.

Mihelyt azonban a gyermek értelme fejlődik, felfogásához mérten ép úgy a családban, mint az iskolában a parancshoz mindig hozzá kell csatolnunk annak okát, az adott jó követésének és rossz kerülésének alapját, és csak ezután éreztetnünk a gyermekkel a szülői vagy tanítói akarat szelid hajthatatlanságát.

A kérő hangtól mindenesetre ovakodnunk kell, mert ez egyenes alkalomnyújtás volna arra, hogy a gyermek mérlegelje, vajjon engedelmeskedjék-e vagy nem; azt hiszi ugyanis, hogy szabad választania.

Ovakodni kell azonban a parancs kimondásánál a fenye-

gető, sértő, haragos hangtól is, mert ez az ifju előtt magát a követelt tett észszerű okát homályosítja el a hatalmasabb mellékképzet által s természetsszerű ellenszenvet kelt benne oly tett végrehajtása iránt, mely ez esetben kellemetlenség érzetével van összekapcsolva. Ha pedig ez a komor elbánás gyakori, utoljára is azt a gondolatot kelti fel benne, hogy más akaratának követése rendszerint boldogtalansággal jár, tehát a saját akaratának követésében áll a boldogság. Így fejlődnek ki aztán az önféjű, makacs természetek, kárára önmaguknak és másoknak.

Csak az a szilárd s állandó tekintély, melynek a szeretet és bizalom képezi gyökerét. Ez természetes eleme az ifju léleknek, mert a függésnek és a vett jótéteményeknek tudatában a tisztelet, hála, bizalom és szeretet a legelső érzelmei. Ezért őszinte, ragaszkodó, bizalmas mindenki iránt. Vidámság, öröm, jókedv az éltető napja. Könnyű őt ezekkel föllelkesíteni s ha fel van lelkesülve, mindenre birható. Nem nézi az okot, miért kell ezt tennie, hanem ki és hogyan mondja neki. Minden jó indulatot azonnal megérez és ezer hálával viszonz. Még magát a feddést és büntetést is mennyire jó szívvel fogadja, ha kiérzi, hogy szeretet szól hozzá.

Egy van még, a mi rokon a jó indulattal s rendkívül nagy fontosságú az akarat-, a jellemképzésben: az, hogy bizalmat helyezünk az ifjuba. Ez növeli benne az önbizalmat és tüzei fel az akaratot a jóra, míg a bizalmatlanság csüggedést szül vagy resignatiót, mely felér egy csatavesztéssel a rossz elleni nehéz küzdelemben.

Sohase tegyük fel tehát rosszat a gyermek, ifjuban, ha csak a látszat is meg van az ellenkezőre. Majdnem bizonyos ugyanis, hogy ha észreveszi, hogy rosszabbnak tartjuk őt, mint a minő valóban, épen e miatt még rosszabbá válik, közönyös lesz a jó iránt, melyet mások úgy sem tételeznek fel benne s lassankint még oda is juthat, hogy valóban magát önmaga is rossznak fogja tartani, holott pedig nem az. Pedig, ha szeretettel úgy bánnánk vele, mint jóval, még akkor is, ha nem egészen az, mennyire iparkodnék, hogy megfeleljen ezen feltevésnek. Rossz emberre nézve már maga az a tapasztalat, hogy jobbnak tartják őt, mint a minő valóban, üdvös büntetés, mely javulásra ösztönzi.

A bizalom ezen észszerű eljárásának és sikerének pedig még akkor is meg van az alapja, ha minden látszat is ellene

szolna, mert nincs oly rossz ember, a kiben ott ne volna, habár a sok gyom között elboritva a jónak is csirája, az Isten-kép derengő fénye a sötét fellegeken át, s csak a szeretet melegére vár, hogy oszoljon a felleg, s gondos kézre, hogy pusztuljon a gyom.

Hány élet, jellem volna megmentve a gyászos hajótöréstől, ha nem találnának sülyedésökre mentő igazolást a méltatlan bánásmódban? Hányat taszit az élet, társadalom egész erővel még mélyebbre a sárba egyetlen hibáért, holott pedig kis ujjával kiemelhetné, ha reá nem sütné örökre a gyalázat bélyegét. Pedig ki tudja, mennyi fényes vonás kér elnézést és kiméletet? Roszat feltenni könnyebb, mint a jót követni; elítélni könnyebb, mint megbocsátani. Ez is az emberi gyarlóság hajtása. De a szülő, a tanító legalább ne essék e hibába, mert ők vannak első sorban hivatva jellemeket adni, és a jellemekkel megjavítani, a mi hiba van a társadalomban.

III. A jellem tulajdonságainak képzése.

Az eddig mondottak csak általánosabb vonásokban adták a jellem-képzés főbb eljárási módját a két alapvető tehetség, az értelem és akarat fejlesztésében.

Hogy azonban a jellem e fő alapokon könnyebben kialakulhasson, már kezdettől fogva erősíteni kell azon tulajdonokat, a melyek a jellemet alkotják. Ezek pedig, amint említettük: a lelkiismeretesség, önzetlenség, önállóság, határozottság, szilárdság, következetesség és végül az okosság. E szép tulajdonok ugyan mind csak következményei az elvek rendezettségének s akaratképzettségnek, ámde öntudatos eljárással e két főalap kifejlődése előtt is külön-külön erősíthetők, mi által rendkívül meg lesz könnyítve a későbbi munka.

1. A lelkiismeretesség.

A lelkiismeretesség, mint érintettük, nem egyéb, mint az erkölcsi elveknek (kötelességnek) a körülményekkel alkuvást nem ismerő pontos követése. Egész munkát kíván tehát a kötelesség terén.

Nevelésének legfontosabb eszköze a szoktatás és következetes rászorítás, hogy a gyermek mindent, a mit otthon kötelesség gyanánt reá bizunk, nem csak felületesen, hanem

a legnagyobb tökélyvel s pontossággal teljesítse. Fejtsük ki gyakran előtte, hogy a félmunka nem vezet sikerhez és boldoguláshoz.

A családnak az iskoláztatás korában gondosan utána kell nézni, hogy az ifju mindent, a mit az iskola reá bizott feladatul, szintén egész komolysággal, alaposan, egész hiven teljesítse; beemlézni valóját hiba nélkül tanulja meg, írásbeli összes teendőit tisztán, szépen, pontosan, szóval mindent tőle kitelhetőleg, a legapróbb részletekre kiterjedő tökéletességgel végezzen.

Az iskola se mutassa soha megelégedését a félmunkával, egyetlen hibát se nézzen el s hagyjon szó nélkül s lehetőleg minden tekintetben egész munkát követeljen. A tehetségek különbözősége miatt ugyan ez nem kívánható mindenkitől egyenlő mértékben károsan ható elriasztás és méltánytalanság nélkül, de kívánható a tehetséghez mért erőkifejtés és ekkor is atyailag éreztetni kell, hogy ennél a munkánál van még tökéletesebb is. Azért tanácsos, hogy az ifjutól csak oly munkát követeljünk, melynek tökéletes elvégezhetéséről emberileg biztosak lehetünk, mert a siker érzete növeli az akaratot. Az erőt túlhaladó követelés (tulterhelés) hozzá szoktatja az ifjut a felületességhez, a melylyel aztán később az erejéhez valót is végezni fogja.

„Mindent a lehető legnagyobb tökélylyel!“
Ez legyen a jelszó, mely minden siker és előhaladásnak kulcsa.

2. Az önzetlenség.

Az önzetlenség nem egyéb, mint az alsóbb vágyaknak, egyéni érdekeknek, még az életnek is alárendelése, összeütkezés esetén, a föltétlen erkölcsi elveknek.

Nagyon sok ellensége van ennek: a rosra való hajlam tulsulya, az ezernyi alsóbb rendű vágyak, érdekek, pillanatnyi helyzet erős benyomása, a társadalom, az életküzdelem, szegénység, nyomor, öröm és fájdalom, szeretet s gyűlölet s mindmind az a sok akadály, a melyek a világon nem engedik érvényesülni az erkölcsi tiszta elvek uralmát.

A gyermek pedig kezdetben mind önző, mert nem ismerván még erkölcsi elveket, a pillanat-szülte testi hangulat s kívánságok uralkodnak rajta. Azért kíván nagy gondosságot

az önzetlenség nevelése, a mely a jellem próbaköve s leg-szebb tulajdona.

Nevelését korán kell kezdeni. Lassankint önuralomra kell szoktatni azzal, hogy nem teljesítjük mohón minden oktalan vágyát. Tanuljon meg várni jó korán a gyermek, vágyait fékezni egy felsőbb akarat (a szülői akarat) előtt. Ezer mód van erre a gyermeki életben. Az álomszuszekot ne engedjük tetszés szerinti ideig heverészni az ágyban, állítsuk talpra. A játék-szenvedélynek szabjunk olykor határt. Csacskaságát fékezzük, időnkint hallgatást parancsolva reá. Ha nehéz a rászabott munka, mely némi önlegyőzésbe kerül, s melyet csak az ellenkező érzéki hajlam, játékra való kísértés stb. szóval az önzés tesz nagygyá, ne engedjük abbahagyását; tanuljon tünni, lemondani, hiszen később is mindig az önzés az, a mely miatt a kísértéskor lemondunk a jóról, ha az áldozatba kerül. A keresztény életrend a maga önmegtágadást kívánó gyakorlataival ezért is utólérhetetlen nevelője a jellem önzetlenségének.

A másik igen fontos eszköz az önzetlenségre a rászoktatás, hogy a jót a jutalom és földi jó kilátása nélkül tegye. Határozottan káros a jellemfejlődésre a gyermek akaratát s cselekedetét valamely jóra folytonosan jutalommal vagy ígérgetéssel csikarni ki. A jutalom inkább csak kövesse olykor a tettet s akkor is inkább csak szóbeli elismerés legyen.

Lehetőleg kiméletesen és fukaron lelkesítsük az ifjut az iskolai vagy más egyéb kötelesség teljesítésére a későbbi kényelem, jó életmód, dicsőség, gazdagság, fényes állás stb. kilátásaival, mint fő motivumokkal. Mert más egyébtől eltekintve, attól is félni lehet, hogy már most fogja választani inkább a kényelmet a nehéz kötelesség helyett, ha azt tüzzük ki neki legfőbb jónak.

Az utilitarismus ezen növendéke későbbi életében is minden jót csak földi jóért fog tenni s ha erre nincs kilátás, el fogja mellőzni; annál is inkább, mert az élet nem kedvez az önzetleneknek. Itt harc van, az érdekek harca mindenütt a konczért, a megélhetésért, élvezetekért. Meddő lesz tehát a társadalomra, mert ha az életben a közért hozott áldozat ritkán kedvez is a földi önérddeknek, de a legtöbbször azok a tettek használnak leginkább a köznek, melyek földi szempontból károsak az egyénre. Ezért arra kell szoktatni az ifjut, hogy tekintet nélkül a következményekre, a jót mindig

önmagáért tegye. Mindig magasabb motivumokat adjunk tehát cselekedetének: Isten akaratát, a kötelességet, égi jutalmat. A ker. kath. egyház a maga hit- és erkölcsrendszerével, önfeláldozó vértanui és szentjeinek nagy sokaságával, e téren is utólérhetetlen jellemképző.

Fontos hivatása és hatása van e tekintetben az iskolának is. Itt mindenki egyenjogu. Mindenkinek egyenlő kötelessége van. Közös a cél, a munka, érdek, az uralkodó szabály. Ha lemond a tanuló rendetlen kedvteléseiről, azt a közért teszi, elvért, azért kell tennie. Egy akaratnak engedelmeskedik sok. És a külön szeszélynek nincs érvénye a közös akarat mellett. Sok apró lemondást, az egyéni hajlam, szabadság, érdek alárendelését, jogok tisztelését, nagyobb általános célokért, tanulja meg az ifju évek hosszú megszokása útján. Hogy azonban az iskola ezt a szép feladatát hiven teljesítse, teljes részrehajlatlanságnak és igazságosságnak kell uralkodni a bánásmódban, hogy kitűnjék és meggyökeresedjék az erkölcsi elvek föltétlen uralma.

3. Az önállóság.

Midőn az ember az erkölcsi elveket követve saját akaratát Isten akaratának rendeli alá, nem idegen akaratot követ, mert saját akaratából mond le saját akaratának követéséről, tehát önállólag cselekszik, mert másként is cselekedhetik. De mielőtt ezt teszi, be kell látnia előbb az okot önmagában, miért teszi és kell ezt tennie, s ez a motivum határozza meg akaratát.

A jellem önállósága tehát nem jelenti s nem is jelentheti azt a teljes korlátlanságát az akaratnak, hogy az ész ellen és benső motivumok nélkül is akarjon valamit, bár ezt is megteheti. A jellem önállósága abban áll, hogy csak esze után induljon akarata, értve alatta nem csak a meggyengült természetes észet, hanem a kinyilatkoztatás és kegyelem által helyreállított, felvilágosított észet (lelkiismeret), mely összeesik az erkölcs-törvényekkel. — Ámde midőn ezen észet követi, ekkor cselekszik a legszabadabban, (önállólag), mert szabad lelkének bensejében végbemenő motivumok szerint cselekszik, míg az ezekkel ellenkezők a szabad lelken mind kívül állanak: a test és ezekben gyökerező ösztönök, vágyak, szenvedélyek, külső benyomás, kényszer. Pusztán

ezek szerint, az ész ellen cselekedni mi egyéb, mint az urnak szolgasága, tehát az önállóság teljes hiánya?

Innen van a két ember örökös küzdelme az emberben az uralomért, hogy az akaratot hatalmába ejtse. A kísértések ész-árulásra, a harcok, leigázások. Innen az emelkedettség, fönség és szabadság érzése, a nyugalom, ha az első győz, — és az alacsonyság, süllyedés, lelkiismeretfurdalás, sivár boldogtalanság, ha az alsóbb ember jut az uralomra és a felsőbbet szolgaságba hajtja.

Tehát az észnek és mindig csak az észnek, ennek a mindentől független szabad, benső motivumnak követése az önállóság, melyre az ifju akaratát nevelni kell; mert amint látjuk, az önállóság ezek szerint nem annyira az észről, mint az akarattól függ.

Mikor az ifjunak teljes öntudattal teljes külső szabadsággal, pusztán önmagának először kell határoznia a felett, vajjon végrehajtson-e vagy nem egy világosan kötelességnek felismert tettet és ő minden külső és benső ellenkező hajlamot legyőzve, pusztán eszének szavát, ezt a benső motivumot követve, minden idegen akarattól függetlenül arra határozza magát, hogy a tettet végrehajtja, — ez az ő első jellemes tette, az első lépés az önállóságra, melyekből származnak a legmélyebb, leghatározottabb gyakorlati elvek és ha ezt gyakran teszi, ezen saját erejéből kivivott apró győzelmek lassankint uralkodóvá lévén a lélekben, mindenkorra megvetik a jellem önállóságának alapját.

Az is világos ezek után, hogy a jellem önállóságának nincs nagyobb ellensége, mint az ész nélküli akarat, más szóval az önfejűség, a mely nem hallgatván sem a saját eszének, sem a mások eszének józan okaira, csak azért akar valamit, mert akar, s épen azért az akarat erőssége daczára épen nem önálló jellem, hanem mint Hegel mondá, csak parodiája a jellem önállóságának.

Mi tehát a teendő a jellem önállóságának kifejlesztésére?

Két dolog: okszerű cselekvésre szoktatni és az önfejűség, mint legnagyobb ellenség ellen, irtó háborút indítani.

Nagy gondot kell fordítani tehát az ifju értelmi tehetségének erősítésére. Mihelyt cselekedeteinek és az ezekre vonatkozó szülői parancsnak okait felfogni képes, csatoljuk a parancshoz azonnal és röviden az okot. Ha pedig

önmagától tesz valamit, mindig kérdezzük meg, miért teszi ezt vagy amaszt, miért tesz így s nem amugy. Hagyjuk magára, hogy ő okoskodjék, törje fejét s találja el s csak, ha látjuk, hogy ő már magától semmikép sem boldogul, adjuk meg mi az okot; vagy pedig, ha az általa adott megfejtés nem vág össze a cselekedettel, vezessük újabb kérdésekkel a kiegészítésre vagy egészítsük ki mi.

Ha valamely reá bizott munkánál okszerűen ellenzékenkedik, vagyis látva a parancs és cél közötti valódi aránytalanságot, észszerű kifogásokat tesz, ne tartsuk azt mindjárt makacsságnak s ne riaszszuk el az okoskodástól. Ha igaza van, hajoljunk meg előtte. Tekintélyünknek sokkal nagyobb kárára volna az, ha az ifju valóban észszerű okai előtt meg nem hajolnánk; ez teljes joggal minket tüntetne föl a makacsság színében, míg a meghajolás csak feledékenység vagy szórakozottság számba megy előtte; ellenkezőleg a tekintély csorbulása mellett még azon nagy kárral is járna, hogy az ifju lemond arról, hogy tetteinek okait máskor is kérdezze s keresse s megszokik gépiesen cselekedni a kényszer hatása alatt. Kívánatos azonban saját érdekünkben is, hogy ne adjunk ki soha oktalan parancsot.

Az okoskodó cselekvés örvendetes jeléül kell vennünk tehát, ha a gyermek, ifju mindennek oka iránt kérdezősködik. Ez gyakori is a legtöbbnél. Nem kell kiölni belőle. Ne mutassunk ellenszenvet szüntelen kérdezősködéseire, még ha oktalanok is volnának azok. Soha se utasítsuk el mereven s ne hagyjuk felelet vagy kielégítés nélkül. Azonban épen az önállóságra való szoktatás kívánja, hogy ne is adjuk meg azonnal a teljes feleletet, hagyjuk egy ideig magára, serkentjük, hogy találja el ő és csak ha látjuk, hogy semmikép sem boldogul, adjuk meg előbb távolabbról a támpontokat a kitalálásra s ha még ekkor sem jut eredményhez, adjuk meg a teljes feleletet. Az elriasztás helyett még buzdítsuk is arra, hogy ha valaminek okát valóban nem tudná, kérdezze meg bátran. A gyermek játékaik ne legyenek kész alakok, alakitson ő. Később is hagyjuk magára játékaiban, ne vezessük járószalagon.

Az iskolában a tanítás módszere is nagyon sokat fejlesztheti, de el is nyomhatja az önállóságot. Alig van tantárgy, melynél az ismeretek, szabályok, rendszerek megállapításánál a tanuló önmunkássága igénybe vehető ne volna. A nyelv-

tanításnál a szabályok legnagyobb részét a tanár vezetése mellett a példákban maga a tanuló hozza le s állapítsa meg. A fordításoknál csak a legszükségesebb utbaigazítások adandók. A természetrajznál a felmutatott egyedek, fajok és nemek meghatározása az adott jelekből a tanulók által történjék. Szóval arra kell törekedni, hogy a tanuló lehetőleg mindent önmagából, már megszerzett tudásából, lehetőleg idegen támasz nélkül merítsen s teremtsen, vagy az idegen segítséget csak a legszükségesebb határig vegye igénybe s aztán ismét önállólag folytassa a munkát. Azért az önállóság fejlődésére épen nem mondható kedvezőnek a kész praeparatiók után való fordítás, ugynevezett gépies magolás, sem az instructorkodás.

Legnagyobb ellensége azonban a jellem önállóságának, mely az elvek szerinti cselekvésben áll, az önfejűség, mely nem elvek, hanem szeszélyből, ok nélkül, pusztán azért cselekszik, mert akar cselekedni. Anarchia ez, a melyben az akarat ragadja magához az uralmat az ész felett, holott ennek kellene uralkodónak lenni s végtelen pusztítást vihet végbe az egyénben, társadalomban és mindenütt, hova akarat kihat, mert az egész világ elvek szerint van berendezve s érheti el célját és az egyes nem ur, csak szolga ebben a világban, az elvek szolgája.

Az önfejűség akaraterő ugyan, de nem jellem s azért soha sem tévesztendő össze a jellem-szilárdsággal. Sokszor az érettebb korban általános okokra, lelkiismeretre, saját elvekre, meggyőződésre stb. is hivatkozik a legnagyobb tekintélyek, a legvilágosabb igaz elvekkel szemben és ekkor a legveszedelmesebb, sőt ha kevélységgel és lenézéssel is van párosulva, a legutálatosabb is, mert a csalódásig hű a jellemhez, holott a legtávolabb áll tőle.

Irtó háborút kell tehát ellene intézni, már mindjárt a bölcső korban, mert már itt nyilatkozik s a ferde nevelés következtében rendkívül kifejlődhetik.

Hogy a kiirtás módjait ismerjük, előbb okait kell ismerünk. Ezek pedig:

1. A gyöngé, elpuhult, elkényeztetett test, melyben az érzéki állapotok, ösztönök s ezekben gyökerező alsóbb vágyak annyira elhatalmasodtak, hogy elnyomnak minden belátást és ellenkező hatást.

2. A szellemi erők elhanyagolása, tehát a korlátoltság,

mely nem képes fölemelkedni az elvek igazságának magaslatáig.

3. A szokásos ferde, mert végletekbe menő nevelésmód, mely egyrészt rögtön teljesíteni szokta a gyermeknek bármily okszerűtlen kívánságát, kivált ha ismételt és nyomtatékosan sürgeti s kifejleszti a gyermekben azt a tudatot, hogy az ő akarata az ur mindenben a háznál; másrészt az a nevelésmód, a mely a gyermeknek bármily jogos és észszerű kívánságát visszautasítja, folyton fedd és büntet, zsémbel és zsarnokoskodik s kifejleszti a gyermekben azt a tudatot, hogy nem jó dolog engedelmeskedni s megszüli a daczot, önfejűséget, kivált ha értelemmel párosul, mely belátja az eljárás igaztalanságát.

A fő dolog tehát az okokat eltávolítani; erősíteni, edzeni a testet, fejleszteni, erősíteni az értelmet, főleg az erkölcsi öntudatot a vallásos nevelés által, mindenek fölött pedig a szülő észszerű akaratát tenni urrá a gyermek akaratára felett az engedelmesség megszoktatása által.

Nem kell tehát a gyermek minden oktalan kívánságát azonnal teljesíteni. A makacs kívánságra jó dolog nem is figyelni, mintha nem hallanánk. Ha látja, hogy semmire sem mehet tehetetlenségében, lemond a saját akaratáról s megjegyzi magának, hogy nem ez a korlátlan ur. Azonban viszont a józan kívánságot sem tanácsos szeszélyből megtagadnunk, ez másik szélsőség volna. Végül, ha mindez nem használ, a legkétségtelenebb sikerű mód érezteti a gyermekkel saját gyöngeségét és teljes gyámoltalanságát, ha saját akaratát követi. E végből legjobb, ha a szülő a saját kifejezett akaratával szemben a gyermek, ifju sürgető makacs kívánságára olykor megenged neki oly dolgot, a melyről előre látja, hogy kellemetlenség éri őt (nem értve ezalatt lényeges erkölcsi vagy anyagi kárt). Belátja ekkor az általa előidézett elviselhetetlen helyzetből saját tapasztalatával, hogy nem jó dolog mindig a saját akaratát követni s nincs más menekvése, mint a máséra támaszkodni. És e becses elv, kivált, ha utólag jóakaratu felvilágosítás és hasonló példákra való hivatkozás is járul hozzá, irányadó, jellemalkotó lesz egész életére, mert saját maga alkotta meg azt.

5. Az őszinteség.

Ez a jellem negyedik vonása, melyet kifejtteni kell.

A jellemes nyílt, őszinte, mert erkölcsi elvet, tehát igazságot követ mindenben, mindenütt, rendületlenül. Nem a hasznot, érdeket nézi, mikor szól, mikor tesz, hanem az elvet, igazságot. Nem akar használni másnak sem az elvek árán, mert tudja, hogy ez rosszul alkalmazott szeretet. Rendíthetetlen igazságában bizva nem fél s ha a félvilág feltámad ellene, életét is feláldozza érte. Tehát nincs oka nem lenni nyíltnak és igaznak. Azért rokonszenves és megbízható jelleme.

Nyíltságra kell tehát szoktatni kezdettől fogva a gyermeket. És ez könnyű is, mert a gyermek már természeténél fogva nyílt és őszinte. Ha nem az, a ferde nevelés tette zárkozottá, hazuggá.

Fő dolog itt is a nevelésben a szeretet, bizalom, vidámság, mely száműzi a félelmet, a kétszínűség, palástolás, hazugság első forrását.

Fő dolog az elvek szerinti vallásos nevelés, mely előtt mellékes az érdek, a haszon, — a hazugság második forrása.

Fő dolog a példa, hogy mindig őszinte, igazmondó legyen a szülő, az iskola. Ne vegyen észre palástolást, titkolást, ne halljon hazugságot, sőt — a mi gyakori, fölbátorítást, fölbérelést erre.

Fő dolog, az első hazugságot rettenetessé tenni s azért nagyon szigorúan büntetni, hogy elmenjen tőle örökre a kedve.

Az ugynevezett előkelőbb köröknél bizony nehezen megy ez. Ott bon-ton a fillentés, ha nem is e néven. Szembe dicsérjük, megbókoljuk, hibáit mentetjük, sőt erényszámba vesszük a gyermek előtt annak, a kit csak előbb megszólunk, elítéltünk ugyanazon gyermek előtt. Fillentünk, palástolunk előtte sokat, csak hogy a világ előtt előnyös színben tűnjünk fel és nem vesszük észre, hogy mily sokat rontunk ezzel a mindenre figyelmes, mindent magába szedő gyermeknek jellemén. Azért kerül ki sokszor derekabb jellem a nádfedeles kunyhóból.

5. A határozottság, szilárdság és következetesség.

Rokon tulajdonok, de a különbség bizonyos árnyalataival.

A határozottság — hozzáfogás azonnal az elvek szerint jónak ismert tett végrehajtásához.

A szilárdság — kitartás ugyanezen tettek végig teljes és tökéletes keresztülvitelében.

A következetesség pedig a hasonló tettek véghezvitelére más alkalommal is mindig meglevő határozottság és szilárdság.

Egymásba fonódnak tehát, egymást támogatják s egészítik ki. Azért egyszerre is kell azokat nevelni.

A mi a határozottság növelését illeti, arra kell szoktatni következetesen az ifjút, hogy az előbb jól megfontolt, helyesnek és kivihetőnek ismert tett végrehajtásához gyorsan és azonnal hozzáfogjon. Nem szabad tünni a halogatást, tétovázást, vonakodást, kifogásokat, melyeket az előrelátott kisebb akadályok, az akarat lustasága, ellenkező ingerek, hajlamok stb. szoktak fölkelteni. És ebben nincs helye többé a kérő szónak, rábeszelésnek és édesgetésnek. Itt már parancsolni kell és hajthatatlannak lenni. Utóbb aztán, ha hozzáfogott, fel kell világosítani és lelkesíteni, hogy gyáva az, a ki visszariad az akadályoktól s azt várja, hogy a sült galamb a szájába repüljön. Előforduló példánál s alkalmakkor gyakran kell elméjébe vévni, hogy küzdés az élet és e küzdelemben csak azé a siker és győzelem babérja, a ki erősen akarja elnyerni. De az akarat csak ott kezdődik, a hol a tett. Mindaddig csak egyszerű kívánság marad. Sokan sokat akarnak, pedig dehogy akarnak, — csak kívánnak. Ha akarnának, azonnal hozzá fognának.

Aztán nem hagyni abba, a mig derakasan végre nem hajtotta a feladott vagy felváltalt munkát. Ez a szilárdság, melyet csak úgy nevelhetünk, ha soha sem elégszünk meg a felületes fél munkával, hanem egész munkát kívánunk.

Bizonyos azonban, hogy az akaratnak ezt a határozottságát és szilárdságát legelső sorban az elvek és ismeretek világossága és jól rendezettsége eszközli. Mert csak ekkor látja be az ifju a vágy és elérhetés (eredmény) közt levő eszközök egymásba kapcsolódó sorát, látja be e sor végén az eredményt s csak abban a pillanatban szülemlik meg az akarat, melyet nyomban követ a cselekvés.

Gondosan kell tehát növelni értelmét, gondolkodó tehetőségének rendszerét.

Jól kell szemléltetni, ebben a rendes egymásutánt megtartani, s minden részletre kiterjedő figyelmet ébresztetni, mert e nélkül az általános benyomás elmosodik és homályos képzetet, ez pedig még homályosabb fogalmat hoz létre. Ne for-

gassuk a gyermek előtt minduntalan a képes könyvet, mint a kaleidoskop figuráit; állapotjunk meg előbb egynél, mutassunk reá pl. a lónak színére, nagyságára, egyes testrészeire s ezek arányaira, hasonlítottassuk össze mással s állapítottassuk meg a különbségeket. Ne engedjük, hogy játékaiban ide-oda kapkodják állhatatlanul. Szoktassuk rá, hogy hosszabb ideig egy tárgynál maradjon s az egyszer megkivánt és megnyert tárgyat őrizze meg.

Az iskolában is a kevés, de egészen világos és rendezett ismeret nagyobb tudomány, mint a homályos és rendezetlen ismerethalmaz, mert akaratot szilárdít, jellemeket alakít s tetteket hoz létre. És tett az élet, nem alaktalan sóhaj és ábrándozás.

Egy van még, a mi az akarat szilárdságát mód felett neveli: a siker. „Alios iam ego vidi ventos!” — gondolja magában az újabb akadályoknál. Azért ha a gyermek, ifju valamire vállalkozik, különösen önkényt, buzgóságból otthon, vagy magán szorgalmi munkára az iskolában, segítsük őt sikerre, ne akadályozzuk kivitelében, ne lohaszszuk bátorságát lebeszéléssel, hanem okkal-móddal adjunk eszközöket neki lehetőleg az önállóság csorbitása nélkül, az akadályok legyőzésére. És ha sikert ér el, — dicsérjük meg érte. Hadd dagadjon kebele — újabb tettekre.

Ami pedig a következetességet illeti, annak nincs több módja, csak egyetlen: a szülő, nevelő, tanító rendíthetetlen következetessége a jellemnevelés mindazon eszközeiben, a melyeknek egy részét érintettük.

A következetlenség mindent leront, amit fáradsággal hosszú időn át építettünk.

Egy következetes, szilárd akaratú, rendezett fejű nevelő maga egy élő szabály és mintakép, mely jellemet teremt. A példa rendkívüli hatása itt nyilatkozik legszembetűnőbben.

Semper idem! Mindig ugyanaz! Ez legyen a szülő, a tanító első jelszava. Mert ha a gyermek ifju látja, hogy ma mennydörögve követelünk valamit, a minek áthágását holnap mosolyogva nézzük; ha ma ezt az elvet, holnap az ellenkezőjét hangoztatjuk s követjük; ha ma szeszélyből mindent megengedünk, holnap mindent, még a megengedhetőt is, tiltjuk: — akkor nem csak a saját munkánk leszen meddő, hanem még káros is a jellemképzésben, mert még azt is lerontjuk, amit más kedvező behatások az ifjuban építettek volna.

Ezért oly végtelenül fontos az összhang a család és iskola között, oly szükséges az összhang az iskola tanárai között, az összhang a nevelő saját lelkében elvei között.

Végül ki kell emelnünk még, hogy bár gyöngé testben is lakozhatik erős lélek és hatalmas jellem, a mi kétségtelenül bizonyítja a lélek szabadságát és uralmát a test és anyag felett: ez mégis csak igen kedvező körülmények és hatások közt történhetik. A szabály inkább az: ép testben ép lélek. Mert azon titokzatos kölcsön-hatásnál fogva, mely a földön a lélek és test között fennáll, ennek állapotát előnyösen vagy károsan mindenkor megérzi a lélek is s erőre keltetik, vagy gyöngittetik nagy feladataiban. Képzeteink világossága, tartóssága, fogalmaink tisztasága s egész gondolkodási rendszerünk derekas működése a külvilágból anyagot hordó érzékeink s idegeink épségétől s normalis állapotától függ. Viszont a lélek titokzatos önálló működésének külső nyilvánulása és hatása a külvilágra az akarat által, a tett gyorsasága és erőteljessége jó részben attól függ, ha a ki-fele szállító mozgási idegek épek-e és erőteljesek, s gyorsan engedelmeskednek-e a parancsoló urnak, a lélekben megfogamzott akaratnak.

A test, az idegek edzése tehát nagyon fontos tényezője a jellemképzésnek is. Az elpuhultság, kényelem kerülése, az okszerű, erőteljes táplálkozás a bölcső kortól kezdve, a fürdés, uszás, a szabadban minél több mozgás, játszás, főleg a rendszeres tornázásnak nagy jelentőségére e tekintetben elég csak utalnunk.

* *

Ime ezek rövid vonásokban a jellemképzésben szem előtt tartandó elvek és szabályok.

Ha megtartja azokat a család, az iskola, feladatát e téren teljesítette.

De ne higyjük, hogy ezzel az ifju jellemét már kialakítottuk. Csak az alapot raktuk le, az élet fogja azt kiépíteni. Ám hogy ezt tehesse, előbb le kell raknunk hozzá a szilárd alapokat. Addig nem tanácsos az ifjut az élet közepébe vinnünk. Gondosan távol kell tartanunk az élet káros benyomásaitól s csak a kedvezőket engednünk közelébe.

Gyöngé még a tűzpróbára addig, hogy csatába vigye eszét, szívét, hogy megküzdje velök a változatos harczt.

De meg fogja állani, ha elláttuk őt a biztos fegyverekkel:

az elvek fényes pánczélával, az akarat aczél-kemény pajzsával.

Ezek a fegyverek annál fényesebbek és becsesebbek lesznek, minél gyakrabban viszi őket tűzbe, mert látja s tapasztalja, hogy csak ezek biztosítják számára a sikert.

Nem viv ki mindig győzelmeket? Meg-meg inog olykor a tul sok ellenség támadásaira? Ne essünk kétségbe. Hiszen az igaz is hétszer esik el napjában. Nagy hősök is vesztettek csatákat.

Majd jönnek idők. Itt a kétely, amott a hizelgés, hiu dicsőség fogják majd megostromolni elveit. Most egy fényes álm, majd egy csillogó czél oszlik-foszlik szét a harcban, melyet ifju lánghevével átküzdeni vágyott. Sokszor sötétség borul a fényes láthatárra és ő a csatatéren magát sem fogja kiismerni, hol van.

Ezek a lélek viharai. Hoszabb vagy rövidebb ideig tartanak. Ismétlődhetnek, miként a természet nagy és kisebb viharai.

De ne féltsük őt. Hiszen a delejtű is ingadozik olykor, hol jobbra, hol balra, majd csak közelre, majd még távolabbra, a mikor beáll és tombol a természet. De visszatér ismét a változatlan irányba, ha csilapul a vihar; de nem tér el attól végkép soha, ha van sarkpontja s abból ki nem emeltetik.

Ez a delejtű a lélek, — iránya az Isten, — sarkpontja a vallás-erkölcsi elvek, s változatlan magatartása ez irányban, olykor-olykor némi ingadozás daczára, a jellem, mely annál tisztább és ragyogóbb lesz, minél több vihart állott ki győztesen s minél inkább ragaszkodott az irányhoz, melyet a család, az iskola a vallás-erkölcsi nevelés által lelkének megadott.

Sarmaságh Géza.

II.

Az iskola 1892—93. évi életéből.

A vall. és közokt. nagym. miniszteriumtól az 1890. évi 23.583. sz. a. kelt rendelettel kiadott középiskolai rendtartás értelmében augusztus hó két utolsó napján tartattak meg a pótló és javító vizsgálatok, szeptember hó 1. 2. 3. napján történt a tanulók felvétele; szeptember 4.-én volt az iskolai év ünnepies megnyitása, 5-ikén megindult az évi tanfolyam a nagym. miniszteriumtól megszabott rendtartás és a helyben hagyott állandó tanmenet szerint; megindult egyszersmind az 1890. évi XXX. t. cz. értelmében a görög nyelv tanulását pótló tanfolyam az V. osztályban 6, a VI.-ban 4, a VII.-ben 6 tanulóval.

A tanulók száma 16 tal volt nagyobb, mint a megelőző évben. Az első osztályba felvettek nagy száma — 84 — miatt a jelen évben is párhuzamos osztály állítaték fel.

A tanári személyzelben történt változások. Dr. Fodor Gyula a zombori áll. főgymnasiumhoz helyeztetett át, tanszékét a nagym. vall. és közokt. miniszterium 28.757/1892. szám alatt kelt rendelete következtében Lichtenegger József, főgymn. rendes tanár és a budapesti Ferencz József nevelő intézet praefectusa foglalá el. Az egyik magyar német nyelvi tanszékre 35.958/1892. sz. a. kelt miniszteri rendelettel Ruprecht Alajos, a zombori áll. főgymnasium tanára alkalmaztatott. Aiben Mátyást, az intézet ideiglenes vezetésével megbízott r. tanárt, Ő Felsége 1892. évi október 30 ikán kelt legfelsőbb elhatározásával ezen főgymnasium rendes igazgatójává méltóztatott a legkegyelmesebben kinevezni. 1892. nov. 26. 50100. sz. a. k. min. leirat. — dr. Fechtel János mult évi december 16.-án 55632. sz. a. k. miniszt. rendelettel végleges minőségben rendes tanárrá lőn előléptetve. A nagym. v. és k. miniszterium f. évi május hó 16.-án 4955. sz. a. k. rendeletével Löffler József ideigl. h. tanárt ezen főgymnasiumhoz helyettes tanáruul továbbra is alkalmazta.

Az 1893. IV. t. cikknek ezen intézet rendes tanáraitra való alkalmazásával a nagym. v. és k. miniszter ur ő excellentiája f. évi márczius hó 31.-én 18.871. sz. a. kelt rendeletével Aiben Mátyás igazgatót a VIII. fiz. osztály II. fokozatába, Metz Rezső r. tanárt a VIII. fiz. osztály III., Simsa Kornél, Sarmaságh Géza és Fásztusz Elek r. tanárokat a IX. fiz. osztály I., végül Ratkovszki Pál, Radlinszky József, dr. Reiser György, Lichtenegger József, Jaskovics Ferencz, dr. Schöber Emil és dr. Fechtel János r. tanárokat a IX. fiz. osztály II. fokozatába osztotta be.

A tanárok társadalmi és irodalmi működése. Aiben Mátyás igazgató a szatmár egyházmegyei vallásnárvizsgáló bizottságnak és irodalmi körnek tagja, a gymn. tápintézet elnöke, a kath. kaszinó, a városi kiseddóvó egyesület választmányának tagja.

Dr. Fechtel János tanít a szatmári alsófoku keresk. iskolában, a Kölcsey-kör választmányának tagja s muzeumi szakosztályának előadója, a szatmár e. megyei irodalmi körnek tagja, egy helyi lapnak belmunkatársa. Felolvasást tartott a Kölcsey körben „A lengyelek és Kölcsey” czímmel.

Jaskovics Ferencz a szatmári dalegyesületnek és a kath. kaszinónak alelnöke, a szatmárvármegyei Széchenyi Társulatnak és a szatmár egyh. megyei Irodalmi körnek, a szatmári Kölcsey-körnek választmányi tagja, ez utóbbiban az irodalmi szakosztálynak előadója. Irodalmi tanulmányt olvasott fel a Kölcsey-körben. „A magyar lyra történetéből”; — helyi lapokba czikkelyeket írt.

Lichtenegger József műveltségtörténelmi tanulmányt olvasott fel a kath. kaszinó estélyén „A női divat Görögországban és Rómában” czímmel.

Ratkovszki Pál a mathem. és phys. társulat rendes, a kath. kaszinó és a Pázmány Sajtó választmányának tagja, a szatmár egyh. megyei irodalmi kör tagja, a gymn. tápintézet alelnöke; több czikkelyt írt a Heti Szemle cz. helyi lapba.

Ruprecht Alajos, a szatmári kath. kaszinónak titkára, a kir. magy. Természettudományi Társulatnak rendes, a szatmár egyh. megyei irodalmi körnek, a szatmári Kölcsey-körnek s a dalegyesületnek működő tagja; irodalmi tanulmányt olvasott fel a Kölcsey-körben Tompa hazafias allegóriáiról; dolgozó társa a Magyar Szemle cz. szépirodalmi lapnak s több tárczaczikket írt a helyi lapokba.

Sarmaságh Géza, a szatmárvármegyei Széchenyi Társulatnak s a szatmár egyh. megyei Irodalmi körnek titkára, a szatmár városi kiseddóvó egyesület, a kath. kaszinó és a Pázmány-Sajtó választmányának tagja; a középisk. Tanár egyesületnek a Sz. István-Társulatnak a szatmári Kölcsey-körnek rendes, a bpesti Paedagogiai társulatnak külső tagja, tanít a szatmári alsófoku keresk. iskolában. Tanulmányt írt „A positivizmus erkölctana” czímen a Bölcséleti Folyóiratba s számos közmüvelődési és ismeretterjesztő czikkelyt a fővárosi és helyi lapokba.

Simsa Kornél a math. és phys. társulat rendes tagja.

Szlávnits György a budapesti phil. társulat rendes tagja; a helybeli székesegyház műtörténelmi és építészeti leírását közölte a Heti-Szemlében.

Dr. Schöber Emil, a szatmárvármegyei Széchenyi-Társulat választmányának tagja: a kir. magy. Természettudományi Társulatnak a szatmár egyh. m. irodalmi körnek s a helybeli Kölcsey-körnek rendes, a bpesti Paedagogiai társulatnak külső tagja; tartott a kereskedő ifjak egyesületének estélyén előadást a mikrosopról; természettudományi czikkelyeket írt a helyi lapokba.

Erdélyi Imre, a szatmármegyei r. k. néptanító egyesület alelnöke, a közs. iskolaszék tagja. Czikkelyeket írt a helyi lapokba s a vidéki tanügyi lapokba, mint előadó szerepelt a megyei tanító gyűlésen az Eötvös-alap ügyében.

Egészségi állapota a tanároknak úgy, mint a tanulóknak általában

kedvező vala a lefolyt iskolai évben; a ragályos betegségekől ment maradt intézetünk.

A tanulók erkölcsi magaviselete jónak minősíthető. A tanulmányi előmenetelről ezen értesítő IV. rovatában kimutatott érdemsorozat és a VI. rovat 3. táblája nyujt részletes felvilágosítást.

A keleti és latin szertartású katolikus tanulók szent misét a téli időszakban ünnepeken és vasárnapokon, az év többi részében naponkint hallgatnak vala, — szent beszédet pedig ünnep- és vasárnapokon; a szentségekben négyszer részesülének, nagy héten három napi lelki szent gyakorlat után; jelen valának az egyházi körmeneteken; megünneplék a gymn. kápolna védszentének, sz. Imre herczegnek és sz. Alajosnak napját; a szent Atya, az egész kath. világot dicsően kormányzó XIII. Leo Pápa püspökké fölszenteltetésének félszázados jubileumát.

A nem kath. vall. tanulók a vallási gyakorlatokat papjaik utasításai és felügyelete mellett végezték.

Megünneplé a főgymnasium Ő Felsege az apostoli király, legkegyelmesebb urunk nevének — és megkoronázásának évforduló napját.

A gymnasiumi tápintézetben bennlakó tanár felügyelete alatt hat tanuló nyert teljes, kettő pedig ebéd és vacsorán kívüli ellátást és gondozást. A tápintézet vagyoni kimutatása ez értesítő végén a IX. rovat alatt látható.

A tankerületi főigazgató, nagys. Szieber Ede, kir. tanácsos ur április hó 14—17. napjain végezé a főgymnasiumban a hivatalos látogatást; június 19—21. napjain pedig megtartá az érettségi szóbeli vizsgálatot. E vizsgálat eredménye ezen értesítő végén a 4. táblán van.

Az évváró vizsgálatok jun. 12-től kezdve tartattak meg.

Az iskolai év ünnepies befejezésének napja junius 30-ika.

Az ifjusági „Kazincy Önképző-kör“ jelen évi működése.

A kör alakuló gyűlését 1892. évi szeptember 15-én tartotta Jaskovics Ferencz tanár elnöklete alatt, ki megnyitó beszédében előadta, hogy az önképzőköri munkásságnak az iskolai tanulmányokkal összhangzatosan kell haladnia és azt mintegy kiegészítenie; buzdítá egyszersmind a kör tagjait, hogy szorgalommal és odaadással igyekezzenek elérni ama czélt, a melyet a kör munkássága eredményeül kitűzött.

Ezután a kör tisztikara választatott meg a következő eredménnyel: elnök Hegedüs Gyula VIII. oszt. tan., főjegyző Szilvásy Gusztáv VIII. oszt. tan., főkönyvtáros Sipos Mihály VIII. oszt. tan., pénztáros Joannovics Ernő VIII. oszt. tan., aljegyző Görög Miklós, alkönyvtáros Blascok Gyula VII. oszt. tanulók.

A kör vezetését ez évben is Jaskovics Ferencz, mint a magyar nyelv és irodalom tanára vállalta el.

A körnek ez iskolai évben a VIII. és VII. oszt. tanulók közül összesen 36 működő tagja volt.

A kör tartott 15 közgyűlést, melyeknek tárgya szavalatok, felolvasások és a beadott művek bírálata volt. Beadatott 31 mű; melyek megbíráltatván, közülök több elismerésben részesült.

Diszgyűlést négyet tartott a kör, október 30.-án Kazinczy Ferencz születésének évfordulója alkalmából, december 4.-én Vörösmarty szüle-

tési évfordulóján, február 19.-én XIII. Leó pápa őszentségének 50 éves püspöki jubileuma emlékére és április 16.-án a tankerületi kir. főigazgató ur jelenlétében.

Eme gyűléseken működött a gymn. vegyes kar, melyet Radlinszky József tanár vezetett, részben a gymn. zenekar.

I. A Kazinczy születési évfordulóján tartott nyilvános diszgyűlés műsora következő volt:

1. Polka, Zeller „Madarász“ cz. operettejéből előadta a gymn. zenekar.

2. Kazinczy életrajza, felolvasta Sipos Mihály VIII. oszt. tan.

3. „Az én hazám“ Kazinczytól, szavalta Troknya Ferencz VIII. oszt. tan.

4. „Dalra társak“ előadta a gymn. vegyes kar.

5. „Kazinczy méltatása“, felolvasta Hegedüs Gyula VIII. oszt. tan.

6. Népdalok, előadta a gymn. zenekar.

7. „Horász hatása Kazinczyra“ felolvasta Joánnovics Ernő, VIII. oszt. tan.

8. „Kazinczy emlékezete“ költemény, felolvasta Buttykay Géza VII. oszt. tan.

9. Főjegyzői jelentés, felolvasta Szilvász Gusztáv VIII. oszt. tan.

10. „Emlékbeszéd Kazinczy felett“ Kölcseytől, szavalta Horváth J. VII. oszt. tan.

11. Mazurka, előadta a gymn. vegyeskar.

II. A Vörösmarty szül. évfordulóján tartott diszgyűlés műsora:

1. Elnöki megnyitó beszéd, tartotta Hegedüs Gy. VIII. oszt. tan.

2. Mazurka, előadta a gymn. vegyeskar.

3. Vörösmarty emlékezete, költemény, irta és felolvasta Joánnovics E. VIII. o. t.

4. Zalán futásának széptani méltatása, felolvasta Szilvász G. VIII. o. t.

5. „Szép Ilonka“ Vörösmartytól, szavalta Buttykay G. VII. o. t.

6. Vörösmarty hazafias lyrájának méltatása, felolvasta Thury S. VIII. o. t.

7. „A kém“ Vörösmartytól szavalta Goptsa G. VII. o. t.

8. „A hontalan“ Vörösmartytól, szavalta Braun Ferencz VII. o. t.

9. Induló, előadta a gymn. vegyeskar.

III. XIII. Leó pápa 50 éves püspöki jubileuma alkalmával tartott diszgyűlés műsora:

1. Nyitó beszéd, tartotta Hegedüs Gy. VIII. o. t.

2. „A keresztények riadója“ szavalta Blascok Gy. VII. o. t.

3. A bűnös éjszakája szavalta Buttykay G. VII. o. t.

4. „A szentek unokáihoz“ Mindszentytől szavalta Troknya F. VIII. o. t.

5. XIII. Leó élete, felolvasta Thury S. VIII. o. t.

6. Mester, előadta a gymn. vegyeskar.

IV. Az április 16.-án tartott nyilvános diszgyűlés műsora:

1. Vadász-dal, előadta a gymn. vegyes kar.

2. Petőfi S. mint önképzőköri tag felolvasta Joánnovics E. VIII. o. t.

3. „A kedv“ előadta a gymn. vegyeskar.

4. „Távolból“ szavalta Buttykay G. VII. o. t., harmoniumon kísérte Bossin J. VI. o. t.

5. A főhős jellemzése a Zrínyiásban, felolvasta Hegedüs Gy. VIII. oszt. tanuló.

6. „A rongyos koldus“ szavalta Troknya T. VIII. oszt. tan.

7. „Magyar Ábránd“, Bossin J. VI. oszt. tan. harmonium kíséréte mellett hegedűn előadta Havas M. VII. o. t.

8. „A ledőlt szobor“ szavalta Blascok Gy. VII. o. t.

9. Beszéd, tartotta Hegedüs Gy. VIII. o. t.

10. Induló, előadta, a gymn. vegyes kar.

A Kazinczy-kör könyvtára három főcsoportra van osztva; I) IV. osztálybeliek könyvtára 101 műből, legnagyobb részt Schmid Kristóf és egyéb ifjúsági iratokból, II) az V. és VI. oszt. ifjak könyvtára 179 műből többnyire kitünőbb magyar íróktól, III) a VII. és VIII. oszt. ifjak könyvtára 291 műből áll s 5 csoportra van osztva: tanulmányok, költői s prózai művek, történelem, nyelvészet s világirodalom.

Jár a körnek a Budapesti Szemle, Vasárnapi Ujság s Történelmi Életrajzok.

Az önképző-kör vagyona 510 frt.

Az önképző-köri munkásság és szorgalom fokozása céljából a következő pályakérdések tűzettek ki:

1. Arany János lyrája.

2. Denkrede auf Jean Paul műfordítás.

3. Az elektromosság élettani hatása.

4. „Ad suum librum“ Horatius, műfordítás.

A beadott 6 mű közül egy-egy arany jutalomra érdemesítették Buttykay Géza VII. oszt. tan. „Arany János lyrája“ cz. dolgozatával és Grubermann József VII. oszt. tan. „Denkrede auf Jeán Paul“ cz. műfordításával.

A gymn. igazgató által felajánlott 20 koronás aranyat Hegedüs Gyula VIII. oszt. tan. mint legszorgalmasabb tag nyerte, ugyancsak ő a pápai jubileumon mondott beszédéért a püspök ur Ő Meltóságától egy arany jutalomban részesült.

Az intézeti tornaverseny. Az intézeti tornaverseny a mely egyuttal a tanulók tornavizsgálata is volt, a nagym. vallás- és közokt. miniszter urnak 1892. évi máj. hó 31-én 1193. eln. sz. a. kiadott magas rendelete értelmében jun. hó 8-án d. u. tartatott meg a gymnasium tágas udvarán. A tanulók hozzátartozói, a hatóságok valamint az érdeklődő közönség hírlapi és magán meghívások útján lettek értesítve. Az érdeklődés nagy mérvben is jelentkezett, amennyiben a több százra menő legintelligensebb közönség egészen megtöltötte az intézet udvarát. Jelen voltak: Meszlényi Gyula, megyés püspök ur, Jekelfalussy Sándor cs. és kir. kamarás és m. kir. honvéd-ezredes, Novák Antal nagyprépost, Irsik Ferencz pápai prelátus, Jandrisics János és Forgách János apát-esperek, dr. Kádár Ambrus t. kanonok püspöki titkár urak stb. A verseny programja a következő volt: I—IV. osztály, 1) felvonulás, 2) nyitódás, 3) 4—8 ütenyű szabad gyakorlatok, 4) rudmászás, 5) ugrás, 6) futás, 7) játék: kigyófutás. Az V—VIII. osztály: 1) felvonulás négyes sorokból nyolczas sorokba, 2) nyitódás, 3) 4—8 ütenyű szabadgyakor-

latok, 4) kötélmászás, 5) távolra- és magas ugrás, 6) sulydobás, 7) gyakorlatok a lovon, 8) sulyemelés, 9) birkozás, 10) kötélhuzás. A futás és labdajáték az idő előrehaladottsága miatt elmaradt.

A verseny bíróság állott: Jaskovics Ferencz, Schöber Emil tanárokból és Erdélyi Imre tornatanárból. A verseny bíróság, mint győzteseket „elismerő okirat” elnyerésére a következő tanulókat ítélte: az I. osztályból: Erdélyi Bélát, Mathiász Oszkárt, Jármi Mihályt, Rozenberg Manót, Böhm Andrást, Troknya Gyulát és Fischer Józsefet mászásban és futásban tanusított ügyességért. A II. osztályban: Apagyi Aladárt, Uray Gézát mászásban és futásban tanusított ügyességért; Méder Mihályt futásban, Simsa Andort mászásban tanusított ügyességért. A III. osztályban: Scheiber Miklóst és Lükő Sándort mászás és magas ugrásban, Speidel Zoltánt futás és magas ugrásban, Czauner Gézát magas és hosszú ugrásban, Baumgartner Györgyöt magas és hosszú ugrásban és futásban tanusított ügyességért. A IV. osztályban: Bender Bélát mászásban, Melega Sándort magas és hosszúugrásban és futásban, Nájvár Józsefet magas és hosszúugrás és futásban, Tyuskay Istvánt hosszúugrásban tanusított ügyességért. Az V. osztályban: Fényes Miklóst, Kreuter Jánost és Román Józsefet minden versenyben, Irsik Lőrinczet kötélmászás, magas és távugrásban, Stefán Ágostont a lovon végzett gyakorlatokban tanusított ügyességért. A VI. osztályban: Nagy Jenőt és Fülöp Bélát minden versenyben, Herman Venczelt a lovon végzett gyakorlatok és sulydobásban, Székely Gyulát magas ugrás és sulydobásban, Tivadar Györgyöt kötélmászás, sulydobás és emelésben tanusított ügyességért. A VII. osztályban: Kertészffy Jánost minden versenyben-, Blascok Gyulát lovon végzett gyakorlatok, ugrásban és sulydobásban-, Ludeser Tivadart és Mellau István lovon végzett gyakorlatokban tanusított ügyességért. A tanári testület által a legügyesebb versenyző jutalmazására felajánlott 10 koronás aranyat Nagy Jenő VI. oszt. tanuló nyerte el. — A tanulók zöme általában az egész év lefolyása alatt nagy kedvvel végezte a tornagyakorlatokat, mégis kiemelendő e tekintetben a IV. és VI. osztály, a mely óráról-órára fokozódó kedvvel és buzgósággal tett eleget ebbeli kötelességének. Az elért eredmény mindenesetre örvendetesnek mondható s az országos versenyek mellé az intézeti tornaversenyek méltán sorakozhatnak, mert közvetlen tájékoztatást nyújtanak az érdeklődőknek a torna fontosságáról s híveket szereznek annak a nagy közönség köréből.

III.

A tanári személyzet.

1. **Aiben Mátyás**, igazgató, áldozó pap, szentszéki ülnök; tanítá a magyar nyelvet a IV. és VI., a latint a III., a görög-pótló magyar irodalmat a VI. osztályban heti 15 órában.

2. **Fásztusz Elek**, áldozópap, rendes tanár, a VIII. osztály főnöke; tanítá a latin nyelvet a VII. és VIII., a görög nyelvet a VII. osztályban heti 16 órában.

3. **Fechtel János**, áldozó pap, a bölcs. doktora, rendes tanár, a VI. osztály főnöke; tanítá a latin nyelvet a VI., a történelmet az V. VI. és VIII., a pol. földrajzot a VII. osztályban heti 17, a francia nyelvet heti 2 órában.

4. **Hozás János**, gör. kath. áldozó pap, ideigl. gör. kath. vallásnár és hitszónok; tanítá a vallástant románul és magyarul mind a nyolcz osztályban heti 12 órában, a román nyelvet és irodalmat a közép és felső fokosztályban heti 4 órában.

5. **Jaskovics Ferencz**, világi, kir. tart. honvédhadnagy, rendes tanár, okl. tornatanár, az önképzőkör vezetője, a VII. osztály főnöke; tanítá a magyar nyelvet és irodalmat a VII. és VIII., a német nyelvet a VI. VII. és VIII., a görög-pótló magyar irodalmat a VII. osztályban heti 17 órában.

6. **Lichtenegger József**, világi, rendes tanár, az I. A. osztály főnöke; tanítá a magyar és latin nyelvet az I. A., a görög nyelvet az V. osztályban heti 18 órában.

7. **Löfler József**, világi, okl. hely. tanár, az I. B. osztály főnöke; tanítá a magyar és latin nyelvet, a földrajzot és számtant az I. B. osztályban heti 20 órában.

8. **Metz Rezső**, világi, okleveles építő mérnök, rendes tanár; tanítá a rajzoló mértant az I. A. I. B. II. III. és IV., a görög-pótló rajzot az V. VI. és VII. osztályban, a szabadkézi rajzot két fokosztályban heti 21 órában.

9. **Radlinszky József**, világi tendes tanár, a IV. osztály főnöke; tanítá a latin nyelvet a IV. a görögöt a VI. és VIII., a görög-pótló magyar irodalmat az V. osztályban heti 16 órában, a műéneket heti 2 órában.

10. **Ratkovszki Pál**, áldozó pap, rendes tanár, róm. kath. hitszónok, az V. osztály főnöke, a phys. tárnak kezelője; tanítá a phys. földrajzot és számtant a III., a matematikát az V. VI. és VIII., a physikát a VIII. osztályban heti 18 órában.

11. **Reiser György**, áldozó pap, a theol. doktora, r. k. rendes vallástanár és hitszónok; tanítá a vallástant mind a nyolcz osztályban heti 16 órában.

12. **Ruprecht Alajos**, áldozó pap, okl. hely. tanár, a III. oszt. főnöke; tanítá a magyar nyelvet a III. s V., a német nyelvet a III. és IV., a történelmet a III. osztályban heti 17 órában.

13. **Sarmaságh Géza**, áldozó pap, rendes tanár, a II. osztály főnöke, tanácsk. jegyző, könyvtáros; tanítá a magyar és latin nyelvet a II., a bölcseletet a VIII., a szépirást a II. osztályban heti 16 órában.

14. **Schöber Emil**, világi, a bölc. doktora, rendes tanár, a chemiai és természetrajzi tár kezelője; tanítá a földrajzot az I. A. és II., a természetrajzot a IV. V. és VI. osztályban heti 16 órában.

15. **Simsa Kornel**, világi, rendes tanár; tanítá a számtant az I. A. és II., a matematikát a IV. és VII., a physikát VII., a szépirást az I. A. osztályban heti 18 órában.

16. **Szlavnits György**, világi, cs. és kir. tart. hadnagy, próbatanár; tanítá a latin és német nyelvet az V., a történelmet a IV., a szépirást az I. B. osztályban heti 13 órában, a gyorsírást heti egy órában.

17. **Erdélyi Imre**, világi, népisk. igazgató, okl. középisk. torna-tanár; tanította a testgyakorlatot mind a nyolcz osztályban heti 14 órában.

Jegyzet. Az áldozó papok a szatmári egyházmegye tagjai, a görög kath. vallástanár a szamosújvári egyházmegye tagja.

Az ev. ref. valásu tanulók vallástani oktatást Nagy Károly, ev. ref. lelkésztől, az izr. vallásuak Steuer Ábrahám okl. rabbittól nyertek.

IV.

Az 1892|93. évi tanítás tárgyának kimutatása.

I. A) és B) OSZTÁLY.

Vallástan. A ker. kath. hit elemei, a parancsok és az egyház kegyzerei. Az egri közép katekizmus nyomán tanítá dr. Reiser György; és ugyanazt „Catechismu de midilocu“ szerént Hozás János heti 2 órában.

Magyar nyelv. Heti óraszám 6; ebből 4 olvasmányra, 2 nyelvtanra. Tankönyvek: Olvasmányok Szvorényi Józseftől I. köt. 10. kiad. és Szinnyei József Iskolai magyar nyelvtana I. rész. Végzett tananyag: Olvasmányok: A nyelvtan összes olvasmányai és az olvasókönyvből, a 3., 5., 10., 12., 14., 16., 20., 29., 31., 34., 35., 43., 46., 48., 55., 61., 63., 66., 73., 78., 98., 100., 117., 118., 123., 124., 128., 134.—137. — Az olvasmány alapján a nyelvtanból: A hangok a mondatok és nemeik, a mondatrészek, a beszédrészek, igeidők és módok, szóképzés és szóösszetétel. Havonkint két írásbeli dolgozat, összesen 18. Tárgyuk: a helyesírás gyakorlása, fő mondatok alkotása megszabott mondatrészekkel, mondatrészek kikeresése. Tanítá Lichtenegger az I. A.-ban, Löfler az I. B.-ben.

Latin nyelv. Heti óraszám 7; ebből 3 olvasmányra, 3 nyelvtanra, 1 írásbeli dolgozatra. Tankönyvek: Pirchala Imre latin olvasó és gyakorlókönyve és latin nyelvtana. Az olvasókönyv. 1.—43. latin és 1.—42. magyar szövegű olvasmánya alapján a főnevek, melléknevek, névmások, számnevek ejtegetése és a nemre vonatkozó szabályok; adverbiumok képzése, elüljárók; a cselekvő és szenvedő igék ragozása, igenevek. Tárgyi szócsoportok. Hetenkint 1 írásbeli dolgozat, az olvasmány és szócsoportok szavaiból alkotott mondatok latinra fordítása, összesen 30. Lichtenegger az I. A.-ban, Löfler az I. B.-ben.

Földrajz. Heti óra szám 4. Tankönyv: Dr. Brózik-Paszlavszy, Földrajz gymnasiumok számára I. k. Tananyag: Bevezető földrajzi is-

meretek. Hazánk hegy-, vízrajza. Égalji-, természet-, néprajzi viszonyai. Megyék, nevezetesebb városok. Részletesen az egyes vidékek vízválasztói, továbbá a Duna és Tisza vizkörnyezete. II. Európa tagoltsága. A tagok elhelyezése. Európa határai. A törzs felszínének általános jellemzése. Részletesen az Alpok, Francia-Námet-Cseh középhegyek, továbbá a Francia, Germán, Szármát alföldek. A hegyrajzzal kapcsolatban a törzs vízrajza, különösen a Duna és a Rajna folyási iránya és vizkörnyéke. III. A tagok hegy- és vízrajza. IV. Európa politikai viszonyai, alkalmazva a már megtanult hegy- vízrajzi viszonyokat. Schöber az I. A-ban, Löffler az I. B-ben.

Számтан. Heti óraszám: 3. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor „Közönséges számtan“ I. rész. Tananyag: A mennyiség és mennyiségtan fogalma és felosztása. A szám meghatározása és osztályozása. A számlálás s a természetes számsor keletkezése. A tizes számrendszer ismertetése; ennek alapján számműveletek egész számokkal és tízedes törtekkel. Az egyenlőség és az áttételi törvény meghatározása után a szétbontás és az összevonás. Számműveletek többnevű számokkal. A métermérték ismertetése. A többnemű számok műveleteivel kapcsolatban az időszámolás és ennek mind a hat esete. A közönséges törtek átalakítása. Számműveletek közönséges törtekkel. Az arányos osztás egész számokra és közönséges törtekre vonatkoztatva. Iskolai írásbeli dolgozások száma: 8. Ezek tárgya két-két a tanulók ismeretkörébe tartozó példa kidolgozása. Házi előkészületül: Óráról-órára a legközelebbi tanórán előadott tananyagra vonatkozó példák kidolgozása. Tanár az I. A-ban: Simsa Kornél, az B-ben: Löffler.

Rajzoló geometria. Heti óra 3. Tankönyv: Mendlik Ferencz és Dr. Schmidt Ágoston Rajzoló geometria I. rész. Bevezetés. A szükséges rajzszerkek ismertetése. A test. A három fő kiterjedés, a lap, él és pont. Az egyenes rajzolása. Az egyenes vonal, tört vonal, görbe vonal és vegyes vonal, a teljes vonal. pontozott vonal, vonalkás vonal és vonalkás pontozott vonal. Az egyenes mint irány. Vízszintes sík, vízszintes egyenes, függélyes egyenes, ferde egyenes. Pont és egyenes, két pont és egy egyenes, két egyenes; párhuzamos és összetartó. Rajzgyakorlatok vízszintes és függélyes egyenesekkel. Párhuzamos egyenesek rajzolása. Az egyenes nagysága. Egyenes szerkeztése adott egyenesnek alapján. A mérővessző. A szög. A kör és körív, a középpont, sugár, hur, átmérő, metsző és érintő. Középponti szög. A kör és körív másolása. Az ívek felrakása más ivre, Műveletek ívekkel, a szög másolása, műveletek szögekkel, a szög nagysága. Egyenes szög és derékszög. Fokmérték, a szögmérő. Homoru és domboru szögek. Mellékszögek, csucsszögek, megfelelő,

váltó és társszögek. Idom Szimmetria. Szimmetrikus idomok. Rajzgyakorlatok. Egyenes vonalú idomok, a háromszög, a derékszögű és a ferdeszögű háromszög. A háromszög oldalai, alap és magasság, a háromszögek közös tulajdonságai. Összeillő háromszögek. Szerkesztések. A négyszögek, é. p. egyenközű négyszögek, trapézok és trapézoidok. Szerkesztések. Az idomok hasonlósága, egybevágósága, egyenlősége és szimmetriája. A sokszögek, szabályos sokszög. A hur és vonatkozásai a körhöz, kerületi szög, félkörben levő szög. Érintő szerkesztése, két kör, a körívek és körök osztása. Szabályos sokszögek szerkesztése. A csigavonal, kígyóvonal, hullámvonal, tojásidom, ellipszis. Az idomok, területmérték. A geometriai ornamentális rajz elemei táblarajzok után. Tanítá az I. A. és B. osztályban Metz Rudolf.

Szépírás. Folyó magyar írás, kis és nagy betűk Vajda Pál mintái szerint. Tanítá az A.-ban Simsa Kornél, a B.-ben Szlávnits György.

Testgyakorlat. A szabad gyakorlatokból: a karlendítések, lökések és ütések minden irányba, törzshajlítások és forgatások, térd és lábemelés. A katonai rendgyakorlatokból: a „Gyakorlati szabályzat a m. kir. honvédegyalogság számára.” I. részből az első fejezet 2., 3., 4., 5., 6. §-a. A tornázó rendgyakorlatból: sorakozás, fedezés, kanyarodás, ellenvonulás 8-as sorokba, nyitódás és zárkozás. — Szergyakorlatokból: mászás póznán és kötelen; rézsutos létrán egyszerű fel és lemenés, átbuvas a fokok közt; korláton: támlázás, törzsfordítás, lábemelés stb. Játékok közül az ezen a vidéken divatozó labdajáték, egyes és hármas kapó, körréta (várban forgó), kifutó, suszter. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

II. OSZTÁLY.

Vallástan. Az ó-szövetségi bibliai történetek. Dr. Schuster-Roder kézikönyve nyomán tanítá Dr. Reiser György és Schuster-Popu tankönyve szerint Hozás János heti 2 órában.

Magyar nyelv. Tankönyvek: Szvorényi J., Olvasmányok II. k. Dr. Szinnyei J. Iskolai magyar nyelvtan. II. r. A nyelvtanból összesen 11, az olvasókönyvből a 12. 18. 20. 25. 38. 41. — 45. 47. 48. 59. — 62. 64. 67. 72. 75. — 91. 93. — 96. 98. 100. 108. 111. 113. pont alatt levő leírások regék, hősmündák, legendák, történeti rajzok, népregék, mesék; a 6. 48. 94. 97. 99. 101. 102. 103. 106. 107. 110. 114. szám alatt levő költemények szavalásra is betanulva. A nyelvtanból: a határozók csoportosítása ragok és névutók szerint. Összetett mondatok: mellé- és alárendelt mondatok, ezek rövidítése,

többszörösen összetett mondatok. Havdnkint 2 írásbeii dolgozat. Tárnyuk: mondatok alkotása megjelölt határozókkal s ragokkal, összetett mondatok alkotása meghatározott alárendelt mondatokkal, mondatelemzés és rövidítés, apróbb leírások. Tanítá heti 5 órában Sarmaságh Géza.

Latin nyelv. Tankönyvek: Bartl és Malmosi, Lat. Gyakorlókönyv, Lat. Alaktan. Olvasmányok: II. részből az I. — XXXVIII. darabok; A királyok története a benne előforduló régiségek rövid magyarázatával. A szöveg egy részét beemlézték. Az 1—38. darabok latinra fordítottak. Az egész alaktan ismétlése mellett a gyakoribb rendhagyóságok, a rendhagyó, hiányos, álszenvedő, személytelen igék alaktana, az igék perfectum és supinumai, gyakoribb név- és igeképzők, az olvasmányban előforduló syntaxisi tények szükség szerinti ismertetése és betanulása. A hetenkint 1 írásb. dolgozat tárgya: az olvasmány kifejezéseiből összefüggő tartalommal alkotott mondatok s apróbb mesék fordítása latinra. Tanítá heti 7 órában Sarmaságh Géza.

Földrajz. Azsia, Afrika, Amerika, Ausztralia határai, tagoltsága. Egalji, természetrajzi, politikai viszonyai. Részletesen minden egyes világrésznel a tagok szabályszerű elhelyezése, egymáshoz való viszonya lett tárgyalva. Különösen Európa, Ázsia tagoltsága volt egymáshoz hasonlítva. A fensíkoknak, alföldek s felföldeknek a törzson való closzlása. A törzs legfontosabb vízvázasztói. A folyók folyási iránya s a hegyek lejtősödése, csapása közti összefüggés. Az oceánok tagoltsága, vízkörnyéke. A szárazföldek s az oceánok elosztása a földgömbön. A világrészek tagoltsága egymáshoz hasonlítva. Az egyes világrészekre jellemző ásványok, növények, állatok részint valódi példányokon, részint képekben lettek bemutatva. Az egyes országok politikai leírása kapcsolatba lett hozva azok hegy-vizrajzával a tanultak alapján. Dr. Brózik-Paszlavszky „Földrajz gymnasiumok számára“ II. k. nyomán tanítá dr. Schöber Emil, heti 4 órában.

Számítan. A közönséges és tizedes törtékkel való alapműveletek megismétlése után a számolási rövidítések általában és a rövidített számítani műveletek. Az arányosság fogalmának bővebb fejtegetése. A hármasszabály fogalma s az ehhez tartozó feladatok megfejtése; az egyszerű és az összetett hármasszabály. Az olasz számolási mód. Az arányok és aránylatok tana. Az aránylatok tanának alkalmazása. A láncszabály elemei. Száztóli számolás. Havonkint a szeptember és a június hónapokat kivéve egy-egy iskolai dolgozat; ezek tárgya: két-két a megelőző hónapban befejezett tananyag összeségére s a tanulók földrajzi s helyi ismereteire vonatkozó példa. Házi előkészü-

letül órától-óra egy-egy a legközelebbi előadáson előfordult tananyagra vonatkozó példa kidolgozása. Dr. Lutter Nándor „Közönséges számtan“ II. f. nyomán tanítá Simsa Kornél, heti 4 órában.

Rajzoló geometria. Heti óra 3. Tanítá Metz Rudolf. Tankönyv: Mendlik Ferencz és Dr. Schmidt Ágoston „Rajzoló Geometria“ II. rész. A kocka, a kocka hálója, a kocka rajzolása, a négyoldalú gúla, hálója és rajzolása. A sík általában, pontok és vonalak a síkon. — Egy vagy több ponton keresztül síkot helyezni. Sík helyezése adott egyeneseken keresztül. A síknak főhelyzetei, az egyenesnek főhelyzetei. Sík és pont. Sík és egyenes. A síkot metsző egyenes. Az egyenes és a sík hajlásszöge. Síknak síkhoz való helyzete. Párhuzamos síkok. Összetartó síkok. A lapszög. A lapszög hajlásának meghatározása. Három síknak metszése. A testszög. A pont, egyenes és a sík helyzeti tételeinek áttekintő ismételése. A testről általában, szögletes és gömbölyű test. A hasáb, egyenes és ferde hasáb. Összeillő hasábok. A henger, a gúla, a csonka gúla. Hasonló gúlák. A kup, csonka kup, a kup metszési idomai, és p. kör, ellipszis, hyperbola és parabola. Szabályos testek, a gömb, a testek összeillése és hasonlósága, szimmetrikus testek, fölület számolás, köbtartalom számolás. A testek és a testek hálójának rajzolása. Testminták elkészítése. A síkétkiményi rajzolás folytatása.

Szépírás. A magyar nagybetűk. A nagy betűkkel kezdődő nevek írása. Magyar folyó írás. A német kis és nagy betűk. Német folyóírás. Vajda Pál magyar és német szépírási mintái nyomán tanítá Sarmaságh Géza heti 1 órában.

Testgyakorlat. Mint az I. osztályban. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

III. OSZTÁLY.

Vallástan. Az új szövetségi bibliai történetek. Dr. Schuster-Roder kézikönyve nyomán tanítá dr. Reiser György és Schuster-Popu tankönyve szerint Hozás János heti két órában.

Magyar nyelv. Tankönyvek: Szvorényi olvasókönyve III. k. és Szinyvei rendszeres magyar nyelvtana. Prózai olvasmányok: Téli tájkép. Bölényvadászat Amerikában. Hajótörés. A természet intése. Hercules a válaszuton. Ismételt fogadás. A felebaráti szeretet jutalma. Sz. István király. A tatárjárás Magyarországon. Középkori fontosabb találmányok. Költői olvasmányok: Szülőföldemen (Petőfi). Születünk (Levai). Hajnali kürt (Arany). A Tisza (Petőfi). Éji látogatás (Gyulai). Kis-Kunság (Petőfi). A tudós (Gyulai). Mátyás anyja

(Arany). Ifjak éneke (Kiss J.) A magyar vendégszeretet (Lisznyai). Ezen olvasmányok alapján meg volt ismertette: a hangok felosztása, változása és leírása; a szók jelentése, a beszédrészek közötti különbség és rokonság; az összetétel, szóképzés és ragozás; az egyszerű mondat, összetett mondat s végre a körmondat. A költői darabok szavalmányul is szolgáltak. Ezek alapján ismertette volt a hangsúlyos verselés s a költői nyelv felülőbb sajátosságai u. m. hasonlítás, metaphora, személyesítés, nagyítás stb. Havonkint két írásbeli dolgozat, melyek részint az olvasott darabokhoz fűzött magyarázatok feldolgozásából, részint kisebb leírásokból állottak; összesen 15. Tanítá Ruprecht Alajos heti 3 órában.

Latin nyelv. Tankönyvek: Dávid J. latin olvasókönyve és Bartal-Malmosi latin gyakorlókönyve a mondattan vázlatával. Prózai olvasmányok: A köztársaság kezdete, a tanács kiegészítése, A Tarquinius család száműzetése; Tarquinius hiveinek összeesküvése Rómában. A Veii és Tarquinius városával viselt háboru. Porsenna király és a rómaiak. A dictatorság behozatala és a Regillus tó mellett vívott csata. A plebeiusok nyomasztó helyzete és a szent hegyre való kivándorlas. A gyakorlókönyv I—XI. és 1—40. magyar fejezeteiből kiszemelt mondatcsoportok. Költői olvasmányok: A gyakorlókönyvben foglalt gnómák; Phaedrus meséiből vett szemelvények; Ovidiusból: Tarquinius elfoglalja Gabii városát. Ezek alapján tárgyalattak: a prosodia elemei és a szóalkotás; a beszédrészek és mondatrészek használata az egyszerű mondatban. Hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat az előadott tananyag köréből; összesen 30. Tanítá Aiben Mátyás heti 6 órában.

Német nyelv. Tankönyv: Simonyi Zsigmond Német-Nyelvkönyve. Olvasmányok: Die Fahrt der Argonauten cyclusból 1—12. szám alatti részek. Ezen olvasmány alapján megtanulták és a gyakorlókönyv megfelelő 1—148. pontjainak feldolgozása, illetőleg németre fordítása által begyakorolták a főnevek, melléknevek és névmások ejtegetését, az igeragozást, a praepositiókkal való határozás módjait és a szóképzést. Az olvasmányok egyrészét szószerint is betanultak. Két hetenkint egy-egy extemporale, összesen 15. Tárgyuk az olvasmány szavaiból és kifejezéseiből összeállított mondatok németre fordítása volt. Tanítá: Ruprecht Alajos heti 4 órában.

Történelem és politikai földrajz. Hazánk lakói a magyarok bevándorlása előtt. A magyarok őstörténete. Hazánk története a honfoglalástól az 1848—49. szabadságharczig. Az osztrák-magyar monarchia oro- és hydrographikai viszonyai, népessége és tényleges alkotmánya. Tankönyvek: Horváth Mihály, A magyarok története. Dr. Cheroen

Flóris, Az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza. Tanítá heti 4 órában Ruprecht Alajos.

Természettani földrajz. Tankönyv: Schmidt Ágoston „Fizika és fizikai földrajz.” Bevégzett tananyag: Bevezetés a fizikai földrajzba. A fizika főbb törvényei kísérletekkel és rajzolással kísérve. A föld mint világtest. A földgömb száraza, vize és légköre. A föld belseje. Tanítá Ratkovszki Pál heti 2 órában.

Számtan. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor „Közönséges számtan” III. füzet. Bevégzett tananyag: Az egyszerű és összetett hármasszabály; az egységre való hozatal módja és a láncszabály. Ezek alapján: az egyszerű és összetett kamatszámolás; határidő számolás; az agio; az állampapírok, részvények; a biztosítási ügy; a váltók; az egyszerű és összetett lerovatszámítás; tara, brutto és netto. Az összetett kamat- és lerovatszámításra vonatkozó táblázatok készítése. Az egyszerű és összetett arányos osztás. Elegyítési feladatok. Iskolában és otthon feldolgoztak a tanulók 200 példát. Tanítá Ratkovszki Pál heti 3 órában.

Rajzoló geometria. Heti óra 2. Tanítá Metz Rudolf. Tankönyv: Mendlik Ferencz és Schmidt Ágoston Rajzoló geometria III. rész. Kisebbitett és nagyobbított mérték, a pont, az egyenes helyzete, iránya és nagysága, távolságok mérése és rajzolása, kör, valamely hely délvonalának meghatározása, műveletek szögekkel és ivekkel. Szerkesztések, a háromszög kisebbitett képe, szimmetria, két kör, a négyszög kisebbitett képe. Nivellálás, távolságosztása, Centrikus szimmetria, szerkesztések, a szög párhuzamos szelői. Háromszögek hasonlósága, szabályos sokszögek, másolás.

Testgyakorlat. A szabad gyakorlatokból: két-, négy- és hat ütemű tagszabadgyakorlatok a test összes izmainak tekintetbevételével. A katonai rendgyakorlatokból, mint az I. és II. osztályban, menetelés arcz és oldalsorokban, kanyarodás. Szergyakorlatokból: erő és ügyesség fejlesztő gyakorlatok, a mászórudon, kötelen, gyűrűhintán, rézsutos- és kötélletrán, korláton és nyujtón. Magas- és távolságugrás 20 cm. magas és 90 cm. hosszú deszkáról. Versenyfutás. Játékok közül az ezen a vidéken divatozó labdajátékok. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

IV. OSZTÁLY.

Vallástan. Kath. Szertartástan. Szent helyek, egyházi készletek, szentmise, szentségek, szentelmények, ájtatossági gyakorlatok, egyházi év. Pokorny Emanuel tankönyve szerint tanítá Dr. Reiser György heti

2 órában. A görög katolikusoknál: A görög kath. egyház szertartástana. Tananyag: Az isteni tiszteletről általában. Szent helyek és kellékek. Ünnepek és azok szertartásainak értelmezése különös tekintettel a királyi ünnepekre. A szentségek feladásánál előforduló szertartások magyarázata; a szent liturgia általános és részletes tárgyalása, az abban előforduló sajátos kifejezések értelmezése; a szerkönyvek átnézete. Áldások és szentelések. Borosiu J. tankönyve nyomán tanítá Hozás János heti 2 órában.

Magyar nyelv. Költői olvasmányok: Arany Toldija. Honfidal. Fohászkodás. Ébresztő. Távolból. Kis gyermek halálára. Elhagyott anya. Both bajnok özvegye. Éji látogatás. Szibinyáni Jank. Mátyás anyja. V. László. Magán olvasmány: Arany Toldi estéje. Prózai olvasmányok. Az idősebb Cato életéből. Visegrád. A zsolczai hős. Több közmondás és példabeszéd. Hunyadi János emlékezete. A zsebrák. Természeti képek. Ezen olvasmányok alapján meg voltak ismertetve az egyszerű és szép irányú kellékei, a hangsúlyos és mértékes verselés. Az olvasott, vagy szabadon választott költeményeken és prózai kisebb darabokon a szavalásban is gyakorolták magukat. Irtak 17 írásbeli gyakorlatot, 9 házit és 8 iskolait. Tankönyv: Névy Stilisztikájának I. része és olvasó könyve és Arany Toldija. Tanítá Aiben Mátyás heti 4 órában.

Latin nyelv. Olvasmányok Ovidiusból: A Fabiusok nemzetsége. Daedalus és Icarus. A négy korszak. Barátjaihoz. Liviusból: Rómának a galloktól történt elfoglalása. A samnit háborúk. A Pyrrhus ellen viselt háború. A gyakorló könyv 41—70. számú darabjai, melyek stílusgyakorlatul szolgáltak. A mondatanból — az olvasmányok alapján — megismerkedtek a consecutio temporum, oratio obliqua szabályaival, mint az alárendelt mondatok alakjaival s ezekben a modus és tempus használatával. Irtak összesen 30 írásbeli dolgozatot, az előadot tananyag köréből. Tankönyvek: Dávid István Latin olvasókönyve, Bartal-Malmosi Latin gyakorló könyve a mondatan vázlatával. Tanítá Radlinszky József heti 6 órában.

Német nyelv. Gotbetüs szöveg olvasása. Simonyi Zs. német nyelv-könyve nyomán az igeragozás, a declinatio s a melléknév viszonyításának kiegészítő ismétlése; a névmások, számnevek, határozók; szóképzés és összetétel; az alany, az állítmány, tárgy s a praepositívus határozók, szórend. Olvasmányok: Simonyi Zs. Németnyelv-könyvéből Geschichten vom Herkules cyclusból az 1. 4. 9. 12. 14. számbak Harrach József Német olvasókönyve III. kötetből Die leichteste Todesstrafe, Der kluge Sultan. Der Rabe Noahs. Die Taube Noahs. Die Erziehung eines Ritterknaben, a következő költemények:

Juchhe (Reinich); Die vier Brüder; Die Brücke; Die Herde (Schiller) Die Einkehr; Der weise Hirsch (Uhland); Die Riesen und die Zwerge (Ruckert) ez utóbbiak betanulásával, az előbbiek részenkénti német megbeszélésével. Két hetenként egyszer, összesen 16-szor, írásbeli fordítása, válogatva lejegyzett szöveg alapján és extemporale az olvasmány szerint alakított összetett mondatoknak. Tanítá Ruprecht Alajos hetl 3 órában.

Történelem. Történelmi előismeretek. Az ó-világ földrajza. A keleti népek története: zsidók, assyrok és babylonok, phoeniciaiak, egyptomiak. A görögök története: Görögország földrajza. A nevezetesebb államok alakulása és a nemzet elterjedése belső egységének fenmaradásával; Spárta, Athén szervezése. A perzsa háborúk, Athén emelkedése, Perikles kísérlete Hellaszt egyesíteni, a peleponnesusi háború. Spárta hegemoniája. Macedonia emelkedése, Hellas egyesítése, Nagy Sándor hódításai s ezek következményei. Róma története: Italia földrajza, Róma alapítása, a római alkotmány megalapítása (Servius-Tullius), a köztársaság a belső egység helyreállításáig és Itália meghódításáig, Róma elnyeri a világuralmat; a puni háborúk, a köztársasági Róma nagysága. A szellem műveltség befolyása. A köztársaság hanyatlása, socialis küzdelem, az alkotmány megszűnése és a katonai monarchia előkészítése: a Gracchusok, Marius, Sulla. Pompejus, a két triumvirátus, C. Julius Caesar pályája és halála. Tankönyv: Vaszary Kolos Világtörténet I. Ó-kor. Tanítá Szlávnits György, heti 3 órában.

Ásványtan. Tanár: Dr. Schöber Emil. Tankönyv: Dr. Róth S. Az ásványközet-földtan alapvonalai. Heti óraszám: 3. Tananyag: I. Az ásványok fizikai tulajdonságai, fénytani cohaesiói, egyéb természetani tulajdonságok. Az ásványok alakbeli tulajdonságai, tömötsége, fajsúlya, előfordulási körülményei. II. Vegytani előismeretek kapcsolatosan az ásványok rendszeres ösmertetésével és leírástani gyakorlatokkal: a) A levegő és víz fizikai és vegytani tulajdonságai. Elem vegyület, keverék és a chemiai képletek fogalma. Részletes leírása az elem és oxyd ásványoknak. b) A sulphur és égés termékei. Sulphidok fogalma. A sulphid ásvány ösmertetése. A carbon, a carbon dioxyd és monoxid. A szénhydrogén ásványok leírása. A chlor, brom, jod, fluor leírása. Savak értelmezése. Fontosabb savak. c) Fémek elemek tulajdonságai. Könnyű, nehéz fémek leírása. Aljak. d) Sók értelmezése, felosztása. Halóid-oxysók ösmertetése. III. Szerves chemia feladata. Erjedés. Protein vegyek. Szénhydratok. IV. kőzetan és Földtan általános vonásokban.

Mennyiségtan. Az algebra jeleinek és negativ számoknak ismertetése;

algebrai egész kifejezések összeadása és kivonása (összevonás), algebrai egész kifejezések sokszorozása; algebrai egész kifejezések osztása s ezzel kapcsolatban a tört kifejezésekkel való számolás szabályainak származtatása; a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többes kikeresésének begyakorlása; a szorzatok fontosabb alakjai; algebrai többtagu kifejezések s tizedes rendszerbeli számok négyzetének és köbének kiszámolása; a geometriai haladvány ismertetése; első foku egyenletek egy ismeretlennel; arány és aránylat szabályainak összefoglalása. Iskolai írásbeli dolgozat a szeptember és június hónapokat kivéve havonként egy-egy, összesen: 8. Ezek tárgya: a tanulók természetrajzi, fizikai s általában az algebrai ismeretkörükbe tartozó két-két példa kidolgozása. Házi előkészületül óráról-órára a legközelebbi tanórán előadott tananyagra vonatkozó példák kidolgozása. Dr. Kőnig Gyula „Algebrá“-ja I. füzetének nyomán tanítá Simsa Kornél 3 órában.

Rajzoló geometria. Heti óra 2. Tartá Metz Rudolf. Tankönyv: Mendlik Ferencz és Schmidt Ágoston rajzoló geometria. Az ellipszis, hyperbola és parabola tulajdonságai és szerkesztése. — Az érintőre vonatkozó tételek. A sík és helyzete, — az egyenes és a sík, — két sík kölcsönös helyzete, — lapszögek — szögletek, — Δ pont, egyenes, síkidomok és a testek helyzete és képe egy képsíkon és két képsíkon. — Az épületek tervrajzolása.

Testgyakorlat. Mint a III. osztályban, heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

V. OSZTÁLY.

Vallástan. A keresztény kath. religióról általában, különösen a Jézus Istenségét bizonyító érvek ismertetése; a kath. egyház alapítása és szervezete Dr. Wapler Antal tankönyve szerint tanítá Dr. Reiser György és Dr. J. Ratiu nyomán Hozás János heti 2 órában.

Magyar nyelv. Költői olvasmány: Szilágyi és Hajmási népballada, Kádár Kata népballada, Vörösmarty: Szilágyi és Hajmási, Kisfaludy K.: Álmatlan király, Arany János balladái közül: V. László, Ágnes asszony, Szondi két apródja és Tetemre hívás. Ezek alapján a ballada elmélete, szerkezete és történeti fejlődése. Lyrai költemények: Hymnus (Kölcsey); Hymnus Szózat (Vörösmarty); Honfidal, Távolból (Petőfi); Kikeletkor, Őszi kép (Tompá), ezek alapján a dal, óda és hymnus elmélete, a hangsúlyos és időmértékes verselés tüzetesen. — Prózaí olvasmányok: Az énekes pinty (Lázár K. gr.); Pelopidas és Epaminodas barátsága (Plutarch); Vonások a régi magyarok erkölcséből (Kerékgyártó); Czuczor és Fáy meséiből; Sokrates beszélgetése a barátságról; Mikes Törökországi le-

leveleiből; Deák Ferencz levele egy tanuló ifjuhoz, Vörösmarty tanuló korában Gyulaitól, A csikós Kuthytól, A kastiliai nemes Fáytól, B. Eötvös gondolataiból, és Kölcsey Paraenesiséből. Ezen olvasmányok tartalmi és alaki magyarázatával összefüggésben az írásművek szerkesztésének általános szabályai, u. m. az inventio a gondolkodás általános törvényeivel (fogalom, ítélet, következtetés), a dispositio (a szerkezet törvényei, az írásmű 3 főrésze), és az előadás általános formái (leírás, elbeszélés, magyarázat, elmélkedés, értekezés, beszélgetés, levél és fajaik). — Óránkint szavalás. — Havonkint egy írásbeli dolgozat; tárgyak: 1. A szünidő rendeltetése az iskolai életben. 2. A népköltés és Vörösmarty „Szilágyi és Hajmási“-jának összehasonlítása. 3. Arany „Szondi két apródja“-nak tartalma. 4. Miért és hogyan történt J. Caesar meggyilkoltatása? 5. A Hymnus és Szózat nemzeti jelentősége. 6. A házi galamb. 7. A gyümölcsfa és az ember élete. 8. „Idegen nyelveket tudni szép, a hazait lehetőségig mivelní kötelesség“ (Kölcsey). 9. Miben áll az igaz barátság? (Sokrates beszélgetése alapján.) — Tankönyvek: Greguss-Beöthy Magyar balladák, és Névy Stilisztika II. rész olvasmányokkal. Tanítá Ruprecht Alajos, heti 3 órában.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: Dr. Jancsó Benedek Magyar irodalmi olvasmányok, Zsoldos Benő Thukydides, James Gow Görög állami régiségek. — Olvasmányok: Kármán: Uránia, A nemzet csinosodása. Kazinczy és Berzsenyi levelezéseiből az 1., 3., 4., 5., 6., sz. levél. Kölcsey: Emlékbeszéd Kazinczy Ferencz felett, A magyar nyelv ügyében. Salamon: A Hunyadiak kora; Baróti Szabó Dávid: Egy ledőlt diófához; Virág: Bátorítás; Berzsenyi Horatiushoz. Ezen olvasmányok tartalmi és alaki magyarázatával összefüggésben meg lettek határozva az illető műfajok és ismertette lön a tárgyalt írók költői működése és hatása. — Thukydidesből: a peloponnesosi háboru előzményei, Pericles beszéde a halotti ünnepen, a pestis Athénben, Plataea ostroma, plataeaiak menekülése, kerkyrai vérfürdő, készülődés Siciliába, Nikias beszédei és levele. Görög állami régiségek. — Írásbeli dolgozatok száma. 3. 1) Kármán „A nemzet csinosodása“ cz. értekezésének tartalma. 2) A peloponnesosi háboru okai. 3) Párhuzam Hunyady János és Mátyás király közt. Tanítá Radlinszky József heti 2 órában.

Latin nyelv. 1. Olvasmányok: a) T. Livii ab urbe condita lib. XXII. 1—18., 21—40. cap. rendes iskolai olvasással, a 40—61. iskolai gyors olvasással, némi kihagyásokkal. Magán olvasmány 19. 20. cap. b) Szemelvények Dionysius Cato és más költők erkölcsi mondataiból és Phaedrusból a 2., 5., 10., 12., 18., 21., 26., 28., 31.,

32., 36., 37. sz. mesék. Ovidiusból az 5., 10., 16., 18. sz. drb., valamint az erkölcsi mondatok nagyobb részének beemlézésével. 2. Tárgyi magyarázatok és antiquitásokból: Livius életére vonatkozó adatok, művei, ezek méltatása. Comitia. Senatus. Magistratus. Hadügy. 3. Stilusgyakorlatok: Cserny-Dávid könyvének első részéből az 1., 15., 32., 42., 43., 77., 85., 88., 91., 138—142., 143., 144., 147—151., 152—159. drbok fordítása szóbelileg, a havonkinti 2, összesen 18 írásbeli stilusgyakorlat tárgyát részint scriptumok Cserny-Dávid könyvéből latinra fordítva részint extemporalék képezték a latin olvasmány kifejezéseiből alkotott összefüggő tartalom latinra való fordításaival. 4. A mondatanból: A névmások használata, a nominativus, dativus, acc. cum infinitivo. Gerundium és Gerundivum. Supinum. Participium. Alany. Állitmány. Állitmányi névszó. Az idők használata. Indicativus és conjunctivus a főmondatokban. Tárgy. Hely-, idő-, állapot-, mód-, ok-, eredet-cél- és véghatározók. Tankönyvek: a) T. Livii ab urbe condita lib. XX. I. és XXII. kiad. Bartal és Malmosi. b) Tirocinium Poëticum. Kiad. Szamosi J. c) Dr. Cserép J., Római régiségek. d) Cserny-Dávid, Lat. Stilusgyakorlatok I. r. e) Bartal-Malmosi, Lat. mondatan. Tanította Szlávnits György heti 6 órában.

Görög nyelv. Tankönyvek: Schenkl-Ábel görög elemi olvasókönyve és Curtius-Ábel görög nyelvtana. Olvasmányok: Az oroszán és a róka. A két tarisznya. A hazug gyermek. Az öreg és a halál. A földmives és fiai. A róka és a szőlő. A farkasok és a juhok. A szomjas galamb. Tíz epigramma. Nagyobb olvasmány: Az ifjabb Kyros es Gyges. Priskos Rhetor Attila udvaránál. A meséket szó szerint is betanulták. Az olvasókönyv 1—160. görög és magyar fordítási gyakorlatokból kiszemelt mondatcsoportok. Ezen olvasmányok alapján tárgyaltattak: a főnevek, melléknevek, névmások és számnevek, a melléknevek fokozása; az o-végű igék ragozása. Havonkint két írásbeli dolgozat; összesen 18. Tanítá Lichtenegger József heti 5 órában.

Német nyelv. Költői olvasmány: Herder Cid-románcaiból 1., 3., 4., 5., 8., 9., 18., 26., 28., 29., 30., 33—39., 42—45., a 30. és 33. drb betanulásával, magán olvasmány 21., 22., 31., 32., 40., 41. sz. drbok. — „Tells Platte“ (Uhland), — „Wilhelm Tell“ (Zedlitz), — „Hoffnung“ (Schiller), — „Der Sänger“ (Goethe) cz. költemények az előbbieket betanulásával. — Prózai olvasmány Harrach német olvasó könyvének III. kötetéből: „Die Befreiung der Waldstätte“, — „Die Sage von Toko“, — „Die Auswanderung der Schweizer“, — „Der Empfang der Gäste“, — „Die Fahrt der Burgunden ins

Hunnenland“, — a Niebelung ének rövid ismertetésével és az utolsó drb betanulásával. — Magyarból németre való fordítás: Heinrich-nak a Cid-románczokhoz irt bevezetéséből az első oldal, „Keresztények és arabok a X. századig, Cid a mondában. — Szemák István „Német mondattan“-ából a főnév, melléknév és ige esetvonzása; a szórend szabályai; az elüljárók esetvonzása, határozó, jelző és a névmásoknak a magyarnyelvtől eltérő használata; az ige módja, ideje, igenevek és számnevek, a mellé- s az alárendelő kötőszavak ismertetése. — Havonkint egyszer, összesen 10-szer, írásbeli fordítása, váltogatva lejegyzett szöveg alapján és extempore, az olvasmány kifejezései szerint alakított összefüggő mondatoknak. — Tanítá: Szlávnits György heti 3 órában.

Történelem. Tankönyv: Vaszary Kolos: Világtörténelem II. Középkor. Tanár dr. Fechtel János. Heti óraszám 3. Tananyag: Az ókor III. korszaka: A római császárság: A császárság szervezete, a Julius-Claudius dynastia, a legiok császárai, adoptált császárok, anarchikus katonai uralom. A kereszténység alapítása és emelkedése. Középkor: A barbárok letelepedése a nyugati birodalomba, főképen a germánok. A keleti birodalom és a mohamedán hódítás, az izlam. Az egyház fejlődése a nyugati császárság megújításáig. A nyugati császárság megújítása. N.-Károly szereplése. A karolingok bukása és a pápaság emelkedése. A feudalismus jelentősége és szervezete, a pápaság és császárság nagy küzdelme: Németország a szász dynasztia alatt, az angol monarchia alakulása. A kereszties háboruk: III. Ince pápa kora, állami fejlődés a kereszties háboruk korában, a Hohenstaufok, az interregnum, a Capetingek, a normannok és Plantagenetek. — A középkori intézmények bomlása: a császárság, az aranybulla; a hűbériség: Olaszország, Németország, Franciaország, Anglia, a francia-angol nagy háboru, a fehér és piros rózsa közti harc, az absolutismus megszilárdítása Francia-, Angol- és Spanyolországban, az éjszaki államok, a törökök Európában. Az egyház: A kanonisták és legisták, nemzeti irodalmak keletkezése, a pápák Avignonban, a schisma.

Növénytan. Tanár: Dr. Schöber Emil. Tankönyv: Dr. Roth Samu: A növénytan alapvonalai. Heti óra szám: 2. Tananyag: I. A szerves és szervetlen világ közti kapcsolat, ellentétek. Növények tagoltsága általában, a magasabb ranguak morphológiája részletesen. A növénytan történelme. A nagyító s vele való vizsgálat. II. Telepes növények. Fontosabb moszatok, gombák, zuzmók leírása. Moszatok, gombák közti különbség, fejlődésük menete. A spóra, conidium fogalma. III. Mohok. Máj-lomb-mohok tagoltsága. Szaporodásuk menete egy-

máshoz s a Telepesekhez hasonlítva. Szöveitek ösmertetése. IV. Edényes virágtalanok. Tagoltságuk. Szöveitek. Az edénynyalábok fogalma. Edények keletkezése, azok feladata. Szaporodásuk menete a mohokéhoz hasonlítva. V. Virágos növények. Nyitva-zárva termők, továbbá az egy-kétszikűek közti különbség, hasonlatosság. Általános jellemvonások. A virágos növények tagoltsága, szöveitek, azok fejlődése. A rügy. A magrügy szerkezete, egyes alkatrészeinek jelentősége. A mag. A csirázás mibenléte. A virágos növények rendszertana, tekintettel a növényhatározásra. VI. Növényélettan általános vonásokban.

Mennyiségtan. Bevégzett tananyag: a) Az algebrából: Elsőfoku egyenletrendszerek 2, 3 és több ismeretlennel; kéttaguak magasabb hatványai és a számtani haladvány; a négyzetgyök és a másodfoku egyenlet; gyökkivonás általánosságban és a köbgyök. b) A geometriából: egyenes vonalak fekvése a síkban; az idomok szögeinek és oldalainak összefüggése; az idomok összevágása; az idomok hasonlósága; az idomok területeinek megmérése. A körtan. A megtanultak begyakorlására otthon és az iskolában kidolgoztak a tanulók mintegy 200 feladványt. Tankönyvek: Dr. König Gyula „Algebra“ II. füzet és Dr. Lutter Nándor „Mértan“ I. füzet. Tanítá Ratkovszki Pál heti 4 órában.

Görögpótló rajz. Heti óra 2. Építési modor vagy stílus. — Stilizált levelek és virágok, görög, arab és középkori (román gót) sík diszitményelemek, szalagdiszkek stb. rajzolása egyszerű színezéssel. — Tanár: Metz Rudolf.

Testgyakorlat. A szabadgyakorlatokból: tag-szabadgyakorlatok súlyozókkal a test összes izmainak tekintetbevételével. A katonai rendgyakorlatokból; a szakasz és kettősrendek formálása, igazodások, fejlődések, huzódások, kanyarodások, menetelések. Szergyakorlatokból: erő- és ügyességi csapattornázás az összes szereken. — Magas-, távol- és rúdugrás alacsony deszkáról, bak és lóugrás; kődobás; súlyok emelése 18 kilótól 30 kilóig. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

VI. OSZTÁLY.

Vallástan. A ker. kath. Hittan. Dr. Vappler Antal tankönyve szerint tanítá Dr. Reiser György heti 2 órában. — A görög katolikusoknál mint az V. osztályban.

Magyar nyelv. Költői olvasmányok; Shakspere: Coriolanus és Moliére: Tudós nők alapján a tragoedia és comoedia szerkezetének megértése; prózai olvasmányok: Székely István és Heltai műveiből

egy-egy összefüggő rész, Cserei Mihálytól: II. Rákóczy Ferencz felkelése, Virágtól: I. Béla, Horváltól: Szent László, Nagy Lajos jelleme, Szalaytól: Zrinyi Miklós ifjúsága, Salamontól; Deák Ferencz felirati javaslata, Emlékbeszéd Szalay László felett Eötvös Józseftől, Deák Ferencz jelleme Csengeritől, Védelem P. J. számára Kölcsey Ferencztől, A szónoklatról Zichy Antaltól. Ez olvasmányok alapján meg volt ismertetve a történetírás, a műbeszéd és értekezés elmélete és szerkezete. Az első két időszakban óránként szavalás. Tankönyv Névy Rhetorikája és olvasókönyve. Az írásbeli dolgozatok száma. 9. Tárgy szerint: 1. A drámai cselekvény kellékei. 2. Coriolanus jelleme. 3. A sors képviselői Coriolanusban. 4. Coriolanus találkozása anyjával. 5. Mi készíté elő Hunyadi Mátyás királylá választását? 6. Emeljék ki a Horváth és Szalay történeti előadása között való különbséget. 7. A tanuló. szónoki értelmezés. 8. Példa az indulatgerjesztésre. 9. Üdvözlő beszéd egy író jubileumán. — Tanítá Aiben Mátyás heti 3 órában.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: Magyar irodalmi olvasmányok II. rész a görög nyelv pótlásánál Dr. Jancsó Benedektől. A görög vallás és művészet Dr. Geréb Józseftől. Homeros Iliasa, ford. Dr. Csengeri János. Dr. Jancsó Magyar irodalmi olvasmányok című műből kiszemelt darabok olvasása. Ezen olvasmányok tartalmi és alakl magyarázatával összefüggésben ismertetve lőn a tárgyalt írók stílusa és a próza története. — Homeros Iliásából: 11 darab. — Ez olvasmányok alapján meg lett ismertetve a naiv eposz szerkezete s előadása; — továbbá a görög magán-, hitélet és művészet magyarázva, különösen: a görög vallás eredete, a homerosi vallás, a mysteriumok, jóshelyek, áldozatok, főbb istenek; a görög dráma, a színház; a művészet történetéből az Akropolis, az ión, dori, korinthusi stílus és a nevezetesebb szobrok. — Írásbeli dolgozatok száma 3. 1. Apafi jelleme. 2. Achilles és Patroklos barátsága. 3. Zrinyi Miklós jellemzése. Pauler nyomán. Tanítá Aiben Mátyás heti 2 órában.

Latin nyelv. Tankönyvek: Sallustii De bello Jugurthino Holubtól, Vergilius Aeneise és Jegyzetek Vergiliushoz Pirchalálától, Ciceronak De imperio Gn. Pompeji beszéde Keletitől, Latin stílusgyakorlatok I. r. Cserny-Dávidtól, Latin mondattan Bartal-Malmosítól, Római régiségek Cseréptől. Olvasmányok: De bello Jug. 1—50. fejezetei, De imp. Gn. Pomp. egészen, Aeneis VI. én. egészen, a II. énekből az 1—200. vv. A prózai olvasmányból öt fejezetet, az Aeneisből pedig 115 sort szószerint is betanultak. Sallustius, Cicero, Vergilius életének és irodalmi működésének ismertetése. A helvétiai háboru

118—128., Hannibál átkelése az Alpeseken 175—179. Az állam kormányzóiról 180, az olvasásról 181, a vizsgáló Aesopus 182, Vespasianus 185, helyes feleletek 186, erkölcsi mondatok 188, Tiberius, Sempronius, Gracchus és Scipio Afrikánus 189, az ételek és beszélgetések közt tett különbségről 192, T. Manlius Torquatus szigora 173. stilus gyakorlati darabok latinra fordításával kapcsolatosan átismételték a függő mondatok syntaxisát. Az antiquitásokból a vallási régiségek és a római birodalom lakosai: cives, civitas, peregrini, rabszolgák. Havonként két isk. írásbeli dolgozat, összesen 16; rendes scriptum 11, extemporale 5. Tárgyuk: a gyakorló könyvből vett, illetve az olvasmány alapján összeállított darabok latinra fordítása. Tanítá Dr. Fechtel János heti 6 órában.

Görög nyelv. Olvasmányok: Xen. Memor I. k. 5., 7. II. k. 4., 5., 6. III. k. 6., 7., 12. IV. k. 1., 5. és 8. fejezete a szükséges tárgyi és nyelvi magyarázatok kíséretében. A „mi“ végű és rendhagyó igék alakjai, a főbb mondattani szabályok ismertetése az olvasmányban előfordult példák alapján. Szótanulás, egyes kiválóbb helyeknek emlézése. Fordítás magyarból görögre a „Bevezetés“-ből, nyelvtani ismétlésekkel. Két hetenkint egy írásbeli dolgozat, összesen 17. Tárgyuk az olvasmány szavaiból és kifejezéseiből összeállított mondatok fordítása magyarból görögre. Dr. Kassai Gusztáv „Xenophon emlékiratai Sokratesről“ és Curtius-Ábel Görög nyelvtana I. r. nyomán tabitá Radlinszky József heti 5 órában.

Német nyelv. Költői olvasmány Heinrich Gusztáv a „Német balladák és románczok“ cz. könyvéből: Von zwei Königskindern, Edward; Bürgertől: Der wilde Jäger; Goethétől: Erköönigs Tochter, Mignon, Der Fischer, Der Sänger, Der Zauberlehrling, Legende vom Hufeisen és Der getreue Eckart tárgyi és alaki magyarázatokkal. A német népköltés, a hősköltemények és a Hildebrandslied ismertetése után tárgyalattott az olvasmányok alapján a német ballada és románcz mibenléte és történeti fejlődése. Magyarból németre fordított az olvasott balladákhöz irt magyarázatokból több összefüggő részlet. Prózaí olvasmány Heinrich „Deutsches Lehr und Lesebuch I. Band“ cz. könyvéből: Der späte Pfennig, Denkrede auf Jean Paul, Der vaticanische Apollo, Hagen im Niebelungliede. — A német verselés mibenléte. — Írásbeli dolgozatok száma 9; 4 az olvasmányhoz alkalmazott szövegnek extemporalis németre fordítása, 5 az olvasott balladák és prózaí olvasmányok tartalmának leírása. Tanítá Jaskovics Ferencz heti 3 órában.

Történelem. Első korszak: Amerikai felfedezésétől a westfáli békéig: A Habsburg-ház tulsulya, a felfedezések és a reformáció, a Habs-

burgház hatalmi növekedése, Európa államainak története a 30 éves háborúig, a harmincz éves háboru kora, Európa egyéb államainak története a 30 éves háboru korában. Második korszak a westfáli békétől a francia forradalomig: Franciaország, XIV. Lajos kormányzata, a spanyol örökösödés és az északi háboru, Európa államainak története a francia forradalomig. Harmadik korszak. A francia forradalomtól napjainkig, vagyis a nemzeti visszahatás és alkotmányos küzdelmek kora: A francia forradalom, a fejedelmi és nemzeti visszahatás kora 1848-ig. Tankönyv: Vaszary Kolos: Világtörténet III. Ujkor. Tanítá: Dr. Fechtel János heti 3 órában.

Állattan. Tanár: Dr. Schöber Emil. Tankönyv: Dr. Roth S. Az állattan alapvonalai. Heti óraszám: 3. Tananyag: protozoák, poriférák coelenteráták, férgek, tüskebőrűek, izelt lábuak és puhatestűek köre főbb vonásokban. A protozoáknál az állat és növény világ közti hasonlatra, különbségre lett különös suly fektetve, vonatkozással az V. o. tananyagára. Részletesen lett tárgyalva a gerinczesek köre. A boncztani rész összehasonlítólág és pedig a kültakaró, mozgás készüléke idegrendszer, érzékszervek, véredény rendszer, lélekző készülék és a kiválasztó szervek. A tanítás számos boncztani készítmény bemutatásának segélyével történt. A boncztani részt a rendszertan követte biológai alapon. Végül az ember boncztana lett ösmertetve.

Mennyiségtan. Tankönyv: Dr. Kőnig Gyula: „Algebra“ III.—IV. füzet és Dr. Lutter Nándor „Mértan.“ Bevégzett tananyag: a) Az algebrából: Negatív hatványkitevők. Számrendszerek. Tört hatványkitevők. A logaríthmus; a logaríthmusi táblák használata; logaríthmoszámolás; a kitevőleges egyenleteknek logaríthmoszámolás. b) A geometriából: A síkháromszögtan és pedig: a háromszögtani függvények általános fogalma, azok leszármaztatása és egymás közti viszonya; viszonylatok különböző szögek szögfüggvényei között; háromszögtani táblák. A szögmértan alkalmazása a derék-, ferdeszögek és a szabályos sokszögek megoldására. A ferdeszögű háromszögek megfejtésére vonatkozó tantételek lehozása. A lehozott képletek alkalmazása számos példa megfejtésére. Az algebra és a geometria kapcsolata, vagyis algebrai kifejezések mértani ábrázolása, az analytikai mértan elemei, orthogonal coordinata rendszer, a síkban fekvő pont, az egyenes és másodrendű görbe vonal elemző szerkesztése. Tanítá Ratkovszki Pál, heti 3 órában.

Görögpótló rajz. Heti 2 óra. Renaissance diszitmény-elemek, különféle stílu ékitmények, épület-részek rajzolása lapos és domború mintákról árnyékolással.

Testgyakorlat. Mint az V. oszt.-ban. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

VII. OSZTÁLY.

Vallástan. A ker. kath. erkölcsstan. Dr. Wappler Antal tankönyve szerint tanítá Dr. Reiser György heti 2 órában. — A görög katolikusoknál mint a VIII. osztályban.

Magyar nyelv. Tankönyv: Névy László Poetikája és olvasókönyve. Költői olvasmányok: A Zrinyiász, Zalán futása, Két Szomszédvár, Dorottyából részletek, a kisebb epikai és lyrai költeményekből minden műfajra legalább egy költemény; Kisfaludy K. Irénije, Katona Bánk-bánja, Szigligety Fenn az ernyő, nincsen kas, Kisfaludy K. Mátyás diák cz. vigjátékok, Madách Ember tragoediájából. Prózaolvasmányok: Naiv eposzuk Arany, tanulmány Bánk-bánról Gyulaiától, Az ember tragoediáról Szász Károlytól. Ez olvasmányok alapján a legszükségesebb széptani fogalmak megbeszélése s a hangsúlyos és időmértékes verselés átisméltése után meg voltak ismertetve az epikai, lyrai és drámai műfajok s azok történeti fejlődése. Minden hóban egy írásbeli dolgozat, tárgyszerint: 1. Nyelvében él a nemzet. 2. A két Szomszédvár cselekvénye. 3. A csodásság Zalán futásában. 4. Az epepeia és a regény nevelő hatása. 5. Az elegia mibenléte a „Mohács“ és „Rachel siralma“ cz. költemények alapján. 6. Kölcsey Hymnusának méltatása. 7. „Széchenyi emlékezete“ cz. ódának gondolatmenete. 8. Bánk-bán tragikumuma. 9. „Fenn az ernyő, nincsen kas“ cz. vigjáték szerkezetének ismertetése. Tanítá Jaskovics Ferencz heti 3 órában.

Görög-pótló magyar. Tankönyvek: Magyar irodalmi olvasmányok III. rész a görög nyelv pótlásául Dr. Jancsó Benedektől. Görög irodalomtörténet Schill Salamontól. Antigone Sophoclestől. Iphigenia Aulisban Euripidestől. — Olvasmányok: Balassa Bálint 8 költeménye, 5 kurucz dal, Gyöngyösi Murányi Venusából I., II., III. rész, Kisfaludy S. Himfy Szerelmeiből 16 dal, Csokonaitól: Az én poesiosom természete, Földiekkel játszó, Az estéhez, Virág Benedekhez, A csikóbőrös kulacshoz, A magánossághoz, A lélek halhatatlansága. — Ez olvasmányok kapcsában tárgyalva volt Balassa, Gyöngyösi, Kisfaludy S. és Csokonai élete és költése. — Az Antigone és Iphigenia Aulisban drámák olvasása s méltatása közben meg lett ismertetve a görög eposzi, lyrai s különösen a drámai költés. — Írásbeli dolgozatok száma 3. 1. Balassi költésének jellemzése. 2. Párhuzam Aischilos, Sophocles és Euripides között. 3. Csokonai lyrai költése. Tanítá Jaskovics Ferencz heti 2 órában.

Latin nyelv. Tankönyvek: Ciceronis orationes selectae XIII. Dávidtól, Cicero válogatott levelei magyarázatokkal Jánositól, Vergilius Aeneise és Jegyzetek Pirchalától, Latin stílusgyakorlatok Cserny-Dávidtól, Latin mondattan Bartal-Malmositól, Római régiségek Cseréptől. Olvasmányok: az Aen. VIII. én., Cic. beszédjeiből in Cat. or. III., Pro Sulla két harmada, Cic. leveleiből ad fam. II. 5., III. 3., V. 7., XIV. 2. és 4., ad Att. III. 1. és 3., IV. 1. és 2., V. 15. és 16. Mindenkire kötelező magánolvasmány volt in Cat. or. IV. Magánlag olvasták ezenfelül többen az Aen. I. én. Két levelet, 5 fejezetet és a költ. olvasmányból 80 sort szószerint is betanultak. Stílusgyakorlásra szolgáltak a gyakorlókönyv 21—27. (Xenophon) és 108—116. (Ciceronak Catilina ellen mondott 3. és 4. beszédje) sz. darabjai. Az antiquitásokból: a jog- és pénzügy és a családi és házi viszonyok és szokások. Írásbeli dolg. havonként kettő, összesen 16; ezekből 6 extemporale. Tanítá Fásztusz E. heti 6 órában.

Görög nyelv. Tankönyvek: Hom. Iliasa Csengeritől és Herodoti Epitome Dávidtól. Olvasmányok: az Il. I. én. egészen, a II. én. 1—483. od. (Agamemnon álma. Népgyűlés) és III. én. 1—384. vv. (Alexandros és Menelaos párviadala); Babylonis descriptio., Cheops pyramidum maximae aedificator, De fontibus Nili, De privilegiis regum Lacedaemoniorum és De crocodilo cz. szemelvények Herodotosból. Az Il. I. énekéből beemléztek 60, a II.-ből 70 verssort és a Babyl. descript. cz. szemelvényből 2 pontot. Az olvasást megelőzte a homérosi kérdésnek, az Ilias tartamának és szerkezetének, illetőleg Herodotos életének és művének ismertetése; a homérosi nyelvjárásnak az Il. I. énekében történt megfigyeltetése után pedig rendszerbe összefoglalva is tárgyalatott a hom. alaktan. Isk. írásb. volt 9, tárgyuk részletek magyarra fordítása az Iliasból és Herodotosból. Tanítá Fásztusz E. heti 5 órában.

Német nyelv. Költői olvasmányok: Goethe „Hermann und Dorothea“-ja II., IV. és VIII. éneke, a többinek tartalma; Schiller „Wilhelm Tell“-jéből a II. és V. felvonás, a IV. felvonásból Tell monologja. A nem olvasott részek tartalmának ismertetése, a művek méltatása. Prózaí olvasmány Heinrich Gusztáv olvasókönyvének II. részéből: Lohengrin, Doctor Faust, Aus dem Niebelungenliede. Magyarból németre való fordítás: Webernek a „Hermann und Dorothea“-hoz irt magyarázatából a költemény keletkezése, forrásai; Heinrichnak a „Wilhelm Tell“-hez irt bevezetéséből a Tell monda keletkezése, mythikus elemei, a svájczai szövetség eredete. Havonként egy írásbeli dolgozat; ötnök tárgya az olvasmányhoz alkalmazott szövegnek extemporalis németre fordítása, négynek pedig az olvasott

összefüggőbb jelenetek tartalmának leírása. Tanítá Jaskovics Ferencz heti 3 órában.

Politikai földrajz. Európa államai és gyarmataik. Dél-Európa: a Balkánfélsziget államai, az Appennini félsziget állami, a Pyrenaeusi félsziget államai. Közép-Európa: Franciaország és gyarmatai, Monaco, Belgium, Hollandia és gyarmatai, Svájc, Németország, Lichtenstein, Ausztria-Magyarország, Szerbia, Románia. Éjszak-nyugoti Európa: Nagy-Britannia és gyarmatai, Dánia, Norvégia, Svédország. Keleti-Európa: Finnország, Oroszország és Európán kívül fekvő birtokai. Amerikának európai gyarmatokból fejlődött önálló államai. Ázsia független államai, melyekben az európai politikai és kereskedelmi befolyás szembetűnő haladást tesz. Tankönyv: Scholtz Albert, Politikai földrajz. Tanítá dr. Fechtel János heti 2 órában.

Természettan. Az erőműtan, rézgéstan, hangtan és fénytán mennyiségtani megállapítással. Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston természetana. Tanítá Simsa Kornél heti 4 órában.

Mennyiségtan. a) Az algebrából: A másodfoku egyenletek elmélete; a másodfoku egész függvény maximum és minimum értéke: számítani és mértani haladványok és azok alkalmazása a szakaszos tizedes törtre és a kamatos kamat számítása. b) A geometriából: A testmértan és pedig: az egyenes és sík fekvése a térben; a szöglet; a soklapok; a térfogat mérésének alapelve; a hasáb, gúla, henger, kup és gömb térfogata és felülete; a gömbháromszög meghatározása, területe; a gömbháromszög tan négy alapképlete s azoknak alkalmazása. Iskolai dolgozat és házi előkészület, mint a IV. osztályban. Tankönyvek. Dr. König Algebrájának IV. füzeté és Dr. Lutter Mértana. Tanítá: Simsa Kornél heti 3 órában.

Görög-pótló ábrázoló geometria. Heti óra 2. Tanítá Metz Rudolf. Tankönyv: Dr. Fodor László „Az ábrázoló geometria elemei.” A pontnak az egyenesnek és a sokszögnek két projectió síkon való ábrázolása. A pont, az egyenes és a síkidom ábrázolása három több síkon; a pontok és egyenesek viszonylagos vonatkozása. A sík ábrázolása. A leforgatás és alkalmazása. Szabadkézi rajz. Emberi fejnek rajzolása lapminták után.

Testgyakorlat. A tag-szabadgyakorlatokból súlyzókkal vitettek véghez a mozdulatok 4 és 8 ütem szerint a test összes izmaira való tekintettel szabatos formákban. A katonai rendgyakorlatokból: a m. kir. honvéd gyalogság számára irt szabályzati utasítás szerint véttetett a következőkben: alapfelállítás, igazodás, fedezés, fordulatok, szakasz, kettősrendek alakítása állás és menet közt, huzódások, kanyarodások, menetelés. Szergyakorlatokból: az összes tornasze-

reken erő és ügyességi csapatornázás. Magas- távol és rudgrás alacsony deszkáról; bak- és lóugrás. Kődobás. Súly emelés 18 kilogrammtól 30 kilogrammig. Svájczai birkózás. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

VIII. OSZTÁLY.

Vallástan. A ker. kath. anyaszentegyház története. Dr. Wappler Antal tankönyve szerint tanítá: Dr. Reiser György és Dr. A. Gramma nyomán Hozás János heti 2 órában.

Magyar nyelv. Tankönyv: Beöthy Zsolt „A magyar nemzeti irodalom története“ olvasókönyvvél. A magyar irodalom fejlődésének áttekintése, a régibb irodalomnak Bessenyei-ig rövid tárgyalása után az újabb irodalom tüzetes ismertetése, a nevezetesebb irodalmi jelenségek méltatása és a főbb irányok megjelölése mellett. Olvasmány: A Halotti beszéd és könyörgés, A königsbergi töredék, A ferencziek bibliájából, Margit- és sz. Katalin legendákból, Sz. Bernát Hymnusa, Pannonia megvételéről, Sylvester új testamentumából, Balassi Menyhártból, Tinódi, Balassi, Zrínyi, Gyöngyösi, Gvadányi, Csokonai, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi, Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Petőfi, Tompa és Arany költői műveiből kiszemelt darabok; a prózairók közül: Pázmány, Mikes, Kazinczy, Kármán, Kölcsey és Eötvös. — Ezekén kívül Gyulaitól Petőfi költése, Bánk-bán tanulmánya és Arany emlékezete. Minden hóban egy írásbeli dolgozat: 1. Párhuzam Árpád mint honalapító és a hódító hunnok, avarok világverő fejedelmei között. 2. Pázmány működésének méltatása. 3. Gyöngyösi mint epikus. 4. A „magyarokhoz“ cz. óda aesthetikai méltatása. 5. Kisfaludy Károly érdemei a dráma terén. 6. Vörösmarty ódái költése. 7. Az Auróra-kör hatása irodalmunkra. 8. Arany mint epikus. — Tanítá Jaskovics Ferencz heti 3 órában.

Latin nyelv. Tankönyvek: Horatius összes művei Bartal-Malmsositól, Tacitus Annalesei Petrovichtól, Lat. stílusgyak. II. r. Cserny-Dávidtól, Lat. mondatt. Bartal-Malmsositól, Róm. régis. Cseréptől. Olvasm.: Epod. 1., 2. és 10.; Sat. I. 6. és II. 6.; Od. I. 1., 3. és 14., II. 2., 10. és 15., III. 2., 3. és 30., IV. 3., 7., 8. és 15.; Epist. I. 11. és De arte poet. és Ann. lib. II. néhány fejezet kihagyásával; a stílusgyakorlatokból a 14—20. (P. Vergilius Maro.) 126—128. (Vergilius Aeneise) sz. darabok. 5 ódát és néhány fejezetet a próz. olvasmányból szószerint is betanultak. Kötelező magánolvasmány volt or. Cic. pro Marcello és Ep. I. 2. Ezenfelül többen beszámoltak a próz. olv. kihagyott fejezeteinek vagy költői daraboknak magánlag való elolvasásával. Ismételték a mondattant és az anti-

quitásokat. Isk. írásb. dolgozat volt 15, melyekből 9 rendes scriptum, 6 pedig extemporale volt. Tanítá Fásztusz E. heti 5 órában.

Görög nyelv. Tankönyvek: Homeros Iliasa bő szemelvényekben Csengeritől, Platon Sokrates védelme. Olvasmányok: az Iliasból: Patroklos harczra készülése. Patroklos csatája és halála. Harcz Patroklos holttestéért. Az Apológiából: 25 fejezet fordítása és tárgyalása, a többi tartalmilag ismertetve. Az Ilias és Odysseia tartalma és szerkezete. A Sokrates előtti bölcséleti irányok; Sokrates és Plato bölcsellete; ennek művei és jelentősége. Régiségek. Havonkint egy isk. írásbeli dolgozat, összesen 8. Tárgyuk: az Iliasból és Apológiából vett részletek fordítása görögből magyarra. Tanítá Radlinszky József heti 3 órában.

Német nyelv. Költői olvasmány: Schiller „Wallensteins Tod“ cz. drámájából a III. és IV. felvonás egészen, az V. felvonás nagyobb része. A nem olvasott részek tartalmának ismertetése, a mű méltatása. Magyarból németre való fordítás: Alexander Bernátnak a „Wall. Tod“-hoz irt bevezetése, u. m. Wallensteins Lager, Die Piccolomini; továbbá a magyarázatokból a dráma eszméje, Wallenstein jelleme. — Prózaí olvasmány Heinrich olvasókönyvének II. részéből: Gudrun, Die Bürgschaft, Der Ring des Polykrates, Der Taucher. A gymnasiumi német nyelvi oktatás útján szerzett irodalmi ismeretek összefoglalása s kiegészítése. Havonként egy írásbeli dolgozat; négy az olvasmányhoz alkalmazott szövegnek németre való extemporalis fordítása, négy pedig a Wallenstein-trilógiából vett összefüggőbb jelenetek tartalmának leírása. — Tanítá Jaskovics Ferencz heti 3 órában.

Történet. Tankönyv: Varga Ottó. „A magyarok oknyomozó története.“ Tanítá Dr. Fechtel János. Heti óraszám: 3. Tananyag: Ősi pogány korszak: az ősi haza, a fejedelmek, a főbb kutforrások. A kereszténység befogadása és a szent István-féle királyság: a kereszténység és királyság behozatala, szervezete, nemzeti visszahatás mindkettő ellen, az új intézmények megszilárdulása, Magyarország két császárság közt. A Sz. István-féle rendszer bomlása, a hűbéri eszmék szerint való szervezkedés: az állam egységének lazulása, átmenet a hűbériségbe, Magyarország keleti nagy hatalom, a török ellen való küzdelmek. Mátyás kora. A köznemesség és főnemesség küzdelme, az ország hanyatlása. Harcz az ország területe és alkotmányáért: az ország darabokra való bomlása, a török hódoltság befolyása, Erdély szerepének fontossága, a bécsi kormány központosításra törekvő politikája, az ország területének visszaszerzése, az alkotmány biztosítása. A nemzet és dynastia kibékülése, az ujkori

államintézmények: reformok, az alkotmány meggyengülése, az alkotmányos reformok által való ujjaszületés.

Természettan. Az energia. A vezetett és sugárzó hő. Delejesség. Vilamosság. A vegytani törvények s a nevezetesebb szervetlen és szerves vegyületek; az anyag szerkezete. A mennyiségtani földrajz elemei. Tankönyv: dr. Schmidt Ágoston természettana. Tanítá Ratkovszki Pál, heti 4 órában.

Mennyiségtan. Az algebrából: Az egybevetéstan elemei. Kéttaguak szorzatai és magasabb hatványai. Az algebrai összes tananyag ismétlése. Tankönyv dr. König algebraja. A mértanból: A mértan összes tananyagának összefoglaló megismétlése. A tananyag begyakorlására otthon és az iskolában kidolgoztak a tanulók mintegy 60 feladványt. Tankönyv dr. Lutter Mértana. Tanítá Ratkovszki Pál, heti 2 órában.

Bölcséleti előtan. Tankönyvek: Dr. Linder-Klamarik, Psychologia, Logika. A lélektanból: a képzetek, érzelmek, törekvések, lelki betegségek. A gondolkodástanból: az ítéletek, következtetések, tudománytan. Tanítá heti 3 órában Sarvaságh Géza.

Testgyakorlat. Mint a VII. osztályban. Heti 2 órában tanítá Erdélyi Imre.

Rendkívüli tantárgyak.

Román nyelv. a) Kezdő fokosztályban: Kozma Endre Román nyelvtana nyomán az olvasás begyakorlása után a névszók és a segédigék alakjai a megfelelő fordításokkal. Cipariu kis nyelvtanából az „Anecdote, Canele, Lucretoriulu, Done gradine, Fabula, Alte proverbia” című darabok fordítása magyarra elemzés alapján. Tanító Sarmaságh Géza heti 2 órában.

b) Közép fokosztályban. Tankönyv: Kozma Endre „Elméleti és gyakorlati Románnyelvtan”-a. Olvasmányul szolgált 10 prózai és 10 költői darab. — A mondatnából: Propositiuinea simpla si desvoltata. Determinarile substantivului. Complinirea si determinarea verbului. Propositiuinea contrasa, compusa si scurtata. A szavak használata a beszédben. Az írásjelek. A román akadémia által megállapított helyesírás. Tanító Hozás János heti 2 órában.

c) Felső fokosztályban: A román poétika és a román nyelv és irodalom történetének rövid vázlata megfelelő olvasmányokkal. Huszonhat román író életrajzának betanulása. Tankönyv: „Istoria limbei si literaturii romane” de J. Lazariciu. Tanító Hozás János heti 2 órában.

Francia nyelv. Kezdő fokosztály. Tankönyv: Bartoss és dr. Chovancsák Fülöp: A francia nyelv módszeres tankönyve, I. rész. Betűk és írásjelek. Kiejtés. Coniugatio. Declinatio. Számnevek. Névmasok. Nőnem képzése. A nyelvkönyvben levő 40 francia és magyar drb fordítása. Ugyanott levő összefüggő kisebb olvasmányok fordítása. A magyar darabok francziául le is irattak. Az összefüggő olvasmányok beemléztettek. Beszédgyakorlatok. Tanító dr. Fechtel János heti 2 órában.

Szabadkézi rajz. III.—IV. osztály. A meander összetettebb alakzatai, — hullám-, kigyó-, csigavonalak, stilizált levelek és virágok, palma-levelek, fonadék-diszitmények, — táblai előrajzok és magyarázatok nyomán. Tanító Metz Rudolf heti 2 órában.

V.—VII. osztály. Heti 2 óra. Stilizált diszitmények, párkányok stb. emberfejek rajzolása, — gypsöntvény és sik minták után. Tanító: Metz Rudolf heti 2 órában.

Műének. A hangjegyek és szünetjelek ismertetése, azok felosztása; hangsorok, hangközök és ütenynemek. Egyházi mű- és népénekek; világi mű- és népdalok. Tanítá Radlinszky József heti 3 órában.

Gyorsírás. Levelező gyorsírás Gabelsberg-Markovits rendszere szerint. Tankönyv Forrai Soma levelező gyorsírása. Tanítá Szlávnits György heti 1 órában.

Jegyzet az érdemsorozathoz.

A magaviselet jellemzésére négy fokozat van: jó, szab. (szabályszerű) k. sz. (kevesebb szabályszerű), rossz.

A tanulmányi előmenetel 4 fokozata ez:

jelas	itteni jegye	jel.
jó	" "	jó
elégletes	" "	els.
elégletes	" "	elgt.

A tanári test. ált. ítélete:

a) felléphet a felsőbb osztályba,
itteni jegye:	fell.
b) javító vizsgálatra bocsáttatik,
itteni jegye:	javit.
c) nem léphet a következő osztályba,
itteni jegye:	n. lép.

r. k.	= római katolikus.
g. k.	= görög "
á. ev.	= ágostai evang.
ev. ref.	= evang. református.
izr.	= izraelita vallásu.
ösz.	= ösztöndijas.
ism.	= ismétlő.
p. n.	= papi növendék.
fm.	= felmentve.

V.

A tanulók érdemsorozata.

Első A. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírá	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete.
Anderkó Arthur g. k.	jó	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	javit.
Antal János r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	elgt.	szab	fell.
Árvai Károly r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t		
Augusztiny Oszkár r. k.	els.	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	jó	szab	javit.
5Bakó Béla ev. ref.	jó	jel.	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Balásy József r. k.	jel.	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Bertalan Alajos r. k.	jó	jel.	jó	jó	jó	els.	jel.	jó	jó	fell.
Bródy Béla izr.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	jó	fell.
Csernyi József r. k.	jó	jó	els.	jó	els.	jó	els.	els.	jó	fell.
10Csics László r. k.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	fell.
Csiki Lajos r. k.	jó	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	javit.
Deutsch Viktor izr.	jel.	jel.	jó	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	fell.
Drágos László r. k.	jó	els.	els.	jó	els.	jó	els.	jó	szab	fell.
Dutkay Kálmán r. k.	els.	jó	jó	els.	els.	jó	els.	jó	jó	fell.
15Erdélyi Béla r. k.	jel.	jel.	jó	jó	jó	jó	jel.	jel.	jó	fell.
Frank Aladár izr.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Friedman Béla izr.	jó	jel.	jel.	jó	jó	jó	jel.	els.	jó	fell.
Kende István r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t		
Kendelényi Ferencz r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t		
20Kerekes János g. k.	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	szab	fell.
Kintzly Sándor r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	jó	fm.	szab	fell.
Kontros István g. k.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Kőrösmezey Béla r. k.	jó	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	jó	szab	javit.
Kropper Lajos r. k.	jó	jó	els.	jó	els.	jó	els.	jó	jó	fell.
25Leichtman Oszkár izr.	els.	els.	elgt.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	jó	szab	n. lép
Lengyel Endre r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	jel.	jó	jó	fell.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Linner Jenő r. k. Madarassy László ev. ref. Mandelbaum Izidor izr.	k els. jel.	i els. jel.	l elgt. jel.	é els. jel.	p els. jel.	e els. jel.	t jó jel.	t jel. jó	szab jó	javit. fell.
30 Mathiász oszkár r. k. Mihók András r. k. Morágyi József r. k. ism. Nagy Géza r. k. Papp János g. k.	jó k els. jó els.	els. i els. jó els.	elgt. l els. elgt. els.	els. é els. elgt. els.	elgt. p els. elgt. els.	elgt. e els. elgt. els.	els. t jó els. elgt. els.	jel. t jó els. elgt. els.	szab jó szab jó	n. lép fell. szab fell.
35 Pirkler Ernő r. k. Reiter Lajos izr. Schwarcz Antal izr. Spira Herman izr. Spitzer Vilmos izr.	jó jó jó jó k	jó jó els. els. i	jó jel. els. els. l	jó jó els. els. é	els. els. els. els. p	els. elgt. els. elgt. e	jó elgt. elgt. elgt. t	elgt. elgt. elgt. elgt. t	elgt. elgt. elgt. elgt. t	szab szab szab szab szab
40 Sternberg Lajos izr. Tanódy Endre r. k. Tombory Virgil r. k. Winkler Ferencz r. k. Zsákmán Gyula r. k.	els. jel. jó els. els.	els. jel. els. els. els.	els. jel. elgt. elgt. elgt.	jó jel. elgt. elgt. elgt.	els. jel. els. els. elgt.	els. jel. els. els. elgt.	jó jel. els. elgt. elgt.	jó jel. elgt. elgt. elgt.	szab jó szab jó szab	fell. fell. n. lép fell. n. lép
Magántanuló: Br. Vécsey Aurel	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.				fell.

Első B. osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Amos József r. k.	jó	jó	els.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	fell.
Bárt István r. k.	jel.	jó	els.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Bodnár Béla r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Bolemann Márton r. k.	jó	jó	els.	jó	jó	els.	jó	jó	jó	fell.
5Böhm András r. k.	jel.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jel.	jó	fell.
Böhm József r. k.	jó	els.	elgt.	elgt.	elgt.	jó	els.	jó	szab	n. lép
Burger Dezső izr.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	els.	els.	szab	fell.
Czinner Lajos izr.	jó	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	fell.
Czinner Sándor izr. ism.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	fell.
10Fischer József izr.	jó	jó	els.	els.	els.	jó	els.	jel.	jó	fell.
Frank Mór izr.	jó	jó	els.	jó	els.	jó	jel.	els.	jó	fell.
Gerstmajer Lajos r. k.	jó	elgt.	elgt.	elgt.	els.	els.	jó	jel.	szab	n. lép
Gottsmann Antal r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	fm.	jó	fell.
Herczegh Pál g. k.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jel.	els.	jó	fell.
15Jármy Mihály r. k. ism.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	fell.
Jassik István r. k. ism.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	jó	jel.	jó	fell.
Kabay István ev. ref.	els.	elgt.	elgt.	els.	els.	els.	els.	elgt.	szab	n. lép
Kerekes István r. k. ism.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	fell.
Kis Ferencz r. k.	jó	jó	els.	jó	els.	els.	jó	els.	szab	fell.
20Kösztlenbaum S. izr.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	jó	fell.
Láday Kornél r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t		
Manu Koriolán g. k.	els.	els.	elgt.	els.	elgt.	els.	jó	jó	szab	n. lép
Mátyás Antal g. k.	jel.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	jel.	jó	fell.
Mellau Ignác r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	fell.
25Merker Márton r. k.	jel.	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	fell.
Mois Gyula g. k.	els.	elgt.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	els.	jó	szab	n. lép
Probszt Jakab r. k.	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	els.	jó	jó	fell.
Rozenberg Manó izr.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	fell.
Schradi Pál r. k.	jó	els.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	els.	jó	szab	n. lép
30Schróff Alajos r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	fell.
Stauder Gyula r. k.	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	els.	jó	jó	fell.
Stetiú László g. k.	els.	els.	elgt.	els.	jó	els.	els.	jó	szab	javit.
Tatár József g. k. ism.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	szab	fell.
Themleitner Sándor r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	fell.
35Troknya Gyula r. k.	jó	jó	els.	jó	jó	jó	els.	jel.	jó	fell.
Vehr János r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t		
Veisz Mihály izr.	k	i	l	é	p	e	t	t		
Veres János r. k.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Ziber Mihály r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	els.	jó	jó	fell.
40 Zier József r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	els.	els.	jó	fell.

Második osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépíráás	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
1 Ambrózi Sándor ev. ref.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	fell.
Apagyi Aladár r. k.	jó	jó	jó	jel.	els.	jó	jel.	jó	jó	fell.
Ádám Béla r. k.	jó	jó	els.	els.	els.	jó	jó	jó	jó	fell.
Bodrossy Dénes r. k.	jel.	jó	els.	jel.	els.	jó	jel.	jó	jó	fell.
5Bóhler János r. k.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Böhm Antal r. k.	jel.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	jel.	szab	fell.
Bóhm Sándor r. k. ism.	jel.	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Brózik Engelbert r. k.	jó	jó	els.	jó	els.	jó	jó	jó	szab	fell.
Catinelli Ernő r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	szab	fell.
10Csere László r. k.	jó	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Csiki József r. k.	jó	jó	jó	jó	els.	jó	elgt.	jó	jó	fell.
Csócs Mihály g. k.	els.	els.	els.	els.	els.	elgt.	jel.	els.	szab	javit.
Czier István r. k.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Czier Pál r. k.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jel.	els.	jó	jó	fell.
15Déry István r. k.	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	fell.
Drágos Péter g. k.	jó	jó	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	szab	fell.
Duchnovszky Sándor r. k.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jel.	els.	jó	jó	fell.
Dutka Mihály g. k.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	els.	els.	jó	fell.
Ecsedi Jenő r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
20Esze Ferencz ev. ref.	jel.	jó	jó	jó	els.	jó	els.	jó	jó	fell.
Farkas Vilmos izr.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	fell.
Forstmayer Pál r. k.	jó	elgt.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	els.	elgt.	szab	n. lép
Glück Dezső r. k.	jó	jó	jó	els.	els.	els.	elgt.	jó	szab	fell.
Györfly Aladár r. k.	jel.	jó	els.	jó	els.	jó	elgt.	els.	jó	fell.
25Gyüre István ev. ref.	els.	jel.	jó	jó	jó	jel.	els.	jel.	jó	fell.
Haller István r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	els.	jó	jó	fell.
Kinczel Venczel r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	fell.
Klein Ferencz izr.	k	i	l	é	p	e	t	t		
Klein Mórícz izr.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	elgt.	elgt.	jó	fell.
30Kölcsei Rudolf r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	jó	jó	jó	fell.
Krájger István r. k.	jó	jó	els.	jó	els.	els.	els.	elgt.	jó	fell.
Kulesár Ferencz r. k.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jel.	els.	jó	fell.
Lahocsinszky Sándor r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	els.	jó	szab	fell.
Löwenberg Árpád izr.	jel.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	fell.
35Maricza László g. k.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	jó	fell.
Markseid Béla r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	fell.
Markseid Nándor r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	fell.
Matyasovszky Sándor r. k. öszt.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	els.	jó	fell.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számтан	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépirás	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Meise Oszkár ág. ev.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	els.	els.	jó	fell.
40Méder Mihály r. k. öszt.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Mihályka Károly r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	fm.	jel.	jó	fell.
Molnár János g. k.	els.	els.	elgt.	els.	els.	els.	jó	els.	szab	javit.
Müller Lajos r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó	els.	jó	jó	fell.
Navora László r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	els.	jó	jó	fell.
45Olti Antal r. k.	jel.	jó	els.	jó	els.	els.	fm.	els.	szab	fell.
Pável Ferencz g. k.	els.	els.	els.	els.	elgt.	els.	jó	elgt.	szab	javit.
Pittner András r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	fm.	jó	jó	fell.
Rajner Richárd r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Reszler János r. k.	jel.	jel.	jó	jó	els.	jó	els.	jó	jó	fell.
50Ritli János r. k.	jó	els.	els.	jó	els.	els.	jel.	els.	szab	fell.
Sauermann István r. k.	jó	els.	els.	jó	els.	els.	jó	els.	jó	fell.
Schwegler Ferencz r. k.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	els.	els.	jó	jó	fell.
Simsa Andor g. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Spicz Károly izr.	els.	jó	els.	els.	els.	elgt.	elgt.	els.	szab	javit.
55Szabó Sándor r. k.	jel.	jó	jó	jó	els.	els.	jó	els.	jó	fell.
Szaitz József r. k.	jó	els.	elgt.	els.	elgt.	elgt.	elgt.	elgt.	szab	n. lép
Szarka László r. k.	jel.	jó	jó	jó	els.	els.	els.	jó	jó	fell.
Szemere Géza r. k.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jel.	els.	jó	jó	fell.
Tamás Gyula r. k.	jó	jel.	jó	jel.	jó	jel.	els.	jel.	jó	fell.
60Ujhelyi János r. k.	jó	jel.	jó	jel.	els.	jó	jel.	jó	jó	fell.
Uray Géza r. k.	jó	jó	els.	els.	els.	els.	jel.	els.	jó	fell.
Ifj. Vohnáz István r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	els.	jó	jó	fell.
Magán tanulók:										
Fried Sándor izr.	jó	jel.	jel.	jó	els.	jó				fell.
Hirsch Ernő izr.	jó	jel.	jó	jó	jó	jó				fell.

Harmadik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem s polit. földrajz	Természett. földr.	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Bart Jakab r. k.	jó	jó	els.	jó	jel.	jó	jó	jó	elgt.	jó	fell.
Baumgartner György r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	szab	fell.
Csernei József r. k.	jel.	jó	els.	jó	jó	jó	els.	els.	jel.	jó	fell.
Czanner Géza r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	fell.
5Dorcsák Jenő r. k.	jó	els.	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Fehér János g. k.	els.	els.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	elgt.	elgt.	jó	szab	n.lép
Fényes Jenő r. k.	jel.	els.	els.	jó	jó	jó	jó	els.	els.	szab	fell.
Finta Aladár r. k.	jó	jó	els.	jó	jó	jel.	jel.	jó	jó	jó	fell.
Fleckhammer Elem. r. k.	jó	jó	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
10Friedmann Miksa izr.	jel.	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	szab	fell.
Furman István r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Gergely László r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	fell.
Germarz Tivadar r. k.	jel.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	fell.
Grósz Sándor izr.	elgt.	jó	els.	jó	jó	els.	jó	els.	jel.	szab	javit
15Grün Dávid izr.	jel.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	elgt.	jó	fell.
Hartmann Ábr. izr.	jel.	els.	jó	jó	jel.	jó	jó	els.	jó	jó	fell.
Horváth Gyula r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	fm.	jó	fell.
Jakabovszky József r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	jó	fell.
Karenovits József r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	els.	jó	fell.
20Kocsis József r. k. ösztönd.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	els.	jó	fell.
Kohn László izr.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	jó	els.	els.	szab	fell.
Kolb Benő izr.	jel.	jó	jó	jó	els.	jó	jó	jó	elgt.	szab	fell.
Kováts László r. k.	jó	jó	els.	jó	jó	els.	els.	els.	jó	szab	fell.
Kursinszky Zsigm. r. k.	jel.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó	fell.
25Lakatos Géza r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Lázin Tivadar g. k.	jó	els.	els.	els.	jó	jó	jó	els.	jó	szab	fell.
Lengyel Géza r. k.	jel.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	els.	szab	fell.
Litteczyk István r. k. ism.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	fm.	szab	fell.
Lükő Sándor ev. ref.	els.	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	jó	jel.	szab	javit
30Madarassy János ev. ref.	els.	els.	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	elgt.	szab	javit
Márkus Zoltán izr.	jel.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	szab	fell.
Mellau György r. k.	jó	els.	els.	els.	jó	els.	els.	els.	jó	jó	fell.
Miller Béla r. k.	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jel.	jó	fell.
Mois Győző g. k.	jó	jó	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
35Monó Ferencz r. k.	jó	jó	els.	els.	jel.	els.	els.	jó	jel.	szab	fell.
Móricz Imre ev. ref. ism.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	jel.	szab	fell.
Polányi Jenő r. k.	jó	jó	jó	jel.	jó	els.	jó	jó	jel.	szab	fell.
Pott Gusztáv r. k.	jó	jó	els.	els.	jó	jó	jó	jó	jó	szab	fell.
Rajczy Gyula r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jel.	szab	fell.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem s polit. földrajz	Természett. földr.	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítéléte
40 Reich Sándor r. k.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	jel.	szab	fell.
Reim Iván r. k.	jó	jó	els.	els.	jó	jó	els.	jó	els.	szab	fell.
Rokk István r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Rosenfeld József izr.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	els.	jel.	szab	fell.
Roth Lajos izr.	jó	jó	els.	jó	els.	els.	jó	els.	jel.	szab	fell.
45 Sárosy Lajos r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Scheiber Miklós izr.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	fell.
Sipos Lajos r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Speidl Zoltán r. k.	jó	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	szab	fell.
Suszer Adolf r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
50 Szarka Imre r. k.	jó	jó	els.	els.	jel.	els.	jó	els.	elgt.	jó	fell.
Szarvasy Károly r. k.	jó	jó	jó	els.	els.	jó	jó	jó	els.	szab	fell.
Szauermann János r. k.	jó	els.	els.	els.	jó	els.	jó	els.	jó	jó	fell.
Szentiványi Sándor r. k.	jel.	jó	els.	els.	jó	jó	els.	jó	jó	szab	fell.
Székely Imre r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
55 Sztahora Lajos r. k.	jel.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Takács László g. k.	jó	jó	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	fell.
Tiefenthaler Józs. r. k. ism.	jó	jó	els.	jó	jó	jó	els.	els.	jel.	jó	fell.
Tóth Zoltán r. k.	jel.	jó	els.	jó	jó	els.	els.	jó	jel.	jó	fell.
Valkovits Aurél izr.	jel.	jó	jó	jó	els.	els.	jó	jó	elgt.	szab	fell.
60 Varga Aurél g. k.	els.	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	szab	javit
Walner József r. k.	jó	jó	els.	jó	jó	jó	jó	els.	jel.	jó	fell.
Weisz Imre r. k.	k	l	l	é	p	e	t	t			
Wieser István r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	els.	jó	fell.
Zsurek Ferencz r. k.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jel.	jel.	jó	jó	szab	fell.
Magántanulók:											
65 Hosvay Aladár r. k.	jó	els.	els.	els.	jó	els.	jó	els.	—	—	fell.
Teleki Jenő gróf r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	—	—	fell.

Negyedik osztály.

A tanuló neve s vallása ; ösztöndíjas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettudomány	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Bender Béla r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	fell.
Brüder Albert izr.	jel.	els.	jó	els.	jó	jó	els.	els.	els.	jó	fell.
Burger Jenő izr.	jel.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	elgt.	jó	fell.
Csetkovics Miklós g. k.	jó	jel.	jó	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	fell.
5Demkő Sándor r. k.	jó	els.	els.	elgt.	els.	els.	els.	els.	jó	szab	javít.
Farkas László r. k.	jel.	jel.	els.	jó	jel.	els.	els.	jó	fm.	jó	fell.
Fischer Jakab izr. ism.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Flontás Demeter g. k.	els.	els.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	elgt.	jel.	szab	n. lép	
Friedmann János izr.	k	i	l	é	p	e	t	t			
10Fülöp Márton r. k.	jó	els.	elgt.	elgt.	els.	els.	els.	els.	k. szab	n. lép	
Gabányi Pál r. k.	jel.	jó	els.	els.	jó	jó	els.	jó	els.	jó	fell.
Gáspár József r. k.	jel.	jó	els.	els.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Gönczi Miksa izr.	k	i	é	p	p	e	t	t			
Haluska Imre r. k.	jó	jel.	els.	els.	jó	jó	jó	jó	els.	jó	fell.
15Jakubek József r. k.	jó	els.	els.	els.	jel.	jel.	els.	jó	elgt.	szab	fell.
Junk Károly r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Katrics Kálmán r. k.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	jel.	jó	jó	fm.	jó	fell.
Koller Bela r. k.	vizsg.	gála	tot	nem	tett						
Lévay Béla r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
20Melega Sándor r. k.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jó	fell.
Nágyvár József r. k.	jel.	jó	els.	jó	jó	els.	jó	jó	jel.	jó	fell.
Neuwirth Alfréd ev. ref.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	szab	fell.
Németh Péter r. k.	jó	els.	elgt.	elgt.	elgt.	els.	elgt.	els.	jó	jó	n. lép
Pászkan Mihály r. k.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	fell.
25Rajsly Károly r. k.	jel.	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jel.	jel.	jó	fell.
Raucha Géza g. k.	els.	els.	elgt.	elgt.	jó	els.	elgt.	els.	els.	szab	n. lép
Scholtész József r. k.	jó	jó	els.	els.	jó	jó	els.	jó	fm.	jó	fell.
Schwartz Dávid izr. ism.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	szab	fell.
Stetiú Viktor g. k.	jó	jó	jó	jó	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	fell.
30Strohmájer József r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Svarczkopf István r. k.	jel.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	jó	fell.
Székely Endre r. k.	jó	jó	els.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	szab	fell.
Szigeti Gyula r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	fell.
Török Zoltán ev. ref.	els.	els.	elgt.	els.	elgt.	els.	elgt.	els.	jó	k. szab	n. lép
35Tyuskay István r. k.	jó	jó	els.	els.	jó	jó	els.	jó	jel.	jó	fell.
Varga József r. k.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	fell.
Varságh Gusztáv r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			

Ötödik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyarnyelv	Görög irodalom és művelődés-történet	Latinnyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráaj	Mennyiségtan	Görög pótló rajz	Torna	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete
Bakkay L. Kálmán r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	els.	jó	fell.
Breit Antal r. k.	jó	jel.	—	jó	jel.	jel.	jel.	els.	jó	—	els.	jó	fell.
Dalári László r. k.	jó	els.	els.	elgt.	—	els.	els.	els.	els.	jó	els.	szab.	javit.
Demkovics Leo r. k.	jó	jó	—	jó	jel.	els.	jó	jó	jó	—	els.	jó	fell.
5Erdélyi Traján g. k.	jó	els.	—	els.	jó	elgt.	els.	elgt.	elgt.	—	jó	szab.	n.lép
Fáy Ignác r. k.	jel.	jó	—	jó	jel.	els.	jel.	jó	jó	—	jel.	jó	fell.
Fényes Miklós r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Fodor Antal izr.	jel.	jel.	—	jó	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	—	fm.	jó	fell.
Gönczi Ernő izr.	els.	els.	—	els.	jó	els.	jó	jó	els.	—	els.	jó	fell.
10Holezmann Béla r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Illiczky Izidor g. k.	jó	jó	—	jó	els.	jó	jó	jó	elgt.	—	els.	jó	javit.
Irsik Lajos r. k.	jel.	jel.	—	jó	jel.	jó	jel.	jel.	jó	—	els.	jó	fell.
Irsik Lőrincz r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Kasztell Aladár r. k.	jel.	jó	—	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	—	jó	jó	fell.
15Kellner József izr.	els.	jó	—	els.	jó	els.	jó	els.	elgt.	—	elgt.	jó	javit.
Kerekes János r. k.	jel.	jó	—	els.	jó	els.	jó	jó	jó	—	els.	szab.	fell.
Id. Klein Sámuel izr.	els.	els.	—	els.	els.	els.	jó	els.	els.	—	jó	szab.	fell.
Ifj. Klein Sámuel izr.	jó	jó	jó	els.	—	els.	jó	jó	els.	els.	elgt.	jó	fell.
Kontros Tivadar gk.	jó	jó	—	els.	jó	els.	jó	els.	jó	—	jó	jó	fell.
20Kreuter János r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Lederer Adoif izr.	jel.	jó	—	els.	jó	jel.	jel.	jó	jel.	—	jó	jó	fell.
Lengyel Alajos r. k.	jel.	jó	—	els.	jó	jó	jel.	jó	jó	—	els.	jó	fell.
Póányi Géza r. k.	jó	els.	—	els.	els.	elgt.	jó	els.	els.	—	jel.	szab.	javit.
Rajczy Vilmos r. k.	jó	jó	—	els.	els.	els.	jó	jel.	jó	—	els.	szab.	fell.
25Rész János r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jel.	—	els.	jó	fell.
Rokk János r. k.	els.	jó	—	els.	els.	els.	jó	els.	els.	—	jel.	szab.	fell.
Román József g. k.	els.	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	jel.	szab.	fell.
Rosenfeld Fülöp izr.	jó	els.	—	elgt.	els.	els.	els.	els.	els.	—	els.	szab.	javit.
Schrutek József r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jó	jó	fell.
30Schwarz Samu izr.	els.	els.	jó	els.	—	els.	jó	els.	els.	jó	els.	szab.	fell.
Sindelár József r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	els.	jó	fell.
Sróff Gábor r. k.	jel.	jó	—	jó	jel.	jel.	jó	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Steuer Samu izr.	jel.	jó	—	jó	jó	jó	jel.	jel.	jel.	—	els.	jó	fell.
Stéfán Ágoston g. k.	els.	jó	—	jó	jel.	jó	els.	els.	jó	—	jel.	szab.	fell.
35Szeghy Géza r. k.	jel.	jó	—	jó	els.	jó	jel.	jó	els.	—	els.	jó	fell.
Vadász Kálmán r. k.	jó	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	els.	jó	fell.
Verebi Antal g. k.	els.	elgt.	—	els.	els.	elgt.	els.	els.	elgt.	—	jó	kev. szab.	n.lép
Veres Béla r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Vinnay Béla r. k.	els.	els.	els.	elgt.	—	els.	jó	els.	jó	jó	jó	jó	javit.
40Weinberger Sándor izr.	els.	els.	els.	elgt.	—	elgt.	els.	elgt.	els.	els.	elgt.	szab.	n.lép
Weissmann Béla r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó	jó	fell.
Weisz Samu izr. ism.	jó	els.	jó	els.	—	els.	jó	jel.	els.	els.	els.	jó	fell.

Hatodik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv Görög irodalom és művelődés történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan	Görög-pótló rajz	Testgyakorlat	Magaviselet	A tanári test. ált. ítélete.	
Antal Miklós r. k.	jel.	jó	—	jel.	els.	jó	jel.	jel.	jó	—	els.	jó	fell.
Berta Imre r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Bossin József r. k.	els.	els.	els.	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	jó	szab.	fell.
Brunner Ede r. k. öszt.	jó	els.	—	els.	elgt	els.	jó	els.	els.	—	els.	jó	javit.
5Darabárh Jenő g. k.	jel.	jó	—	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó	—	els.	jó	fell.
Deutsch József izr.	k	i	l	é	p	e	t	t					
Dingfelder Ede r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jó	jó	jel.	jel.	jel.	—	jó	jó	fell.
Finta József r. k.	jel.	jó	jó	jó	—	els.	jel.	jel.	jó	jó	jel.	jó	fell.
Fülöp Béla r. k.	jó	els.	—	els.	elgt	elgt	els.	jel.	els.	—	jel.	szab.	n.lép
10Gacsár Ódön r. k.	jó	jó	—	jel.	jó	jó	jel.	jel.	jó	—	jó	jó	fell.
Heilbraun József izr.	jel.	jó	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	els.	szab.	fell.
Herman Vencel r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Hirsch Izidor izr.	jel.	els.	—	els.	els.	jó	els.	els.	els.	—	jel.	jó	fell.
Horváth Dénes r. k.	jel.	jó	—	jel.	jó	jó	jel.	jel.	jó	—	els.	szab.	fell.
15László Jenő izr.	jel.	jel.	—	jel.	jó	jó	jel.	els.	jó	—	els.	szab.	fell.
Lükő Géza ev. ref.	jó	jó	jó	els.	—	els.	jó	jel.	jó	jó	jel.	szab.	fell.
Nagy Jenő r. k.	jó	jó	—	jel.	els.	jó	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Pászkan Sándor r. k. öszt.	jel.	jó	—	jó	els.	els.	jó	jel.	jó	—	jel.	jó	fell.
Róth Sándor r. k.	jel.	jel.	—	jel.	jó	jó	jel.	jel.	jel.	—	jó	jó	fell.
20Ruprecht Sándor r. k.	jó	els.	els.	els.	—	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	jó	fell.
Schroff Emil r. k.	els.	els.	—	els.	elgt	elgt	els.	els.	els.	—	jel.	jó	n.lép
Sindelár Kázmér r. k.	jel.	jel.	—	jel.	els.	jó	jel.	jó	jó	—	els.	jó	fell.
Südy Elemér r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t					
Székely Gyula r. k.	jel.	jel.	—	jó	jó	jó	jel.	jel.	jó	—	jel.	jó	fell.
25Szilágyi Miklós g. k.	els.	els.	—	els.	elgt	elgt	els.	els.	els.	—	jel.	szab.	n.lép
Tiefenthaler Edgár r. k.	jó	jó	—	els.	els.	jó	els.	jó	jó	—	jel.	jó	fell.
Tivadar György r. k. öszt.	jel.	jó	—	jó	els.	jó	jel.	jel.	jó	—	jel.	szab.	fell.

Hetedik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallásán	Magyar nyelv	Görög-pótló magyar	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Politikai földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Görög-pótló rajz	Tornazás	Magaviselet	A tanári test. ált. ítéllete
Blascsok Gyula r. k.	jó	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	jel.	jó	fell.
Boross Bertalan r. k. pn.	jó	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	fm	jó	fell.
Braun Ferencz izr.	jel.	jel.	—	jó	jel.	jel.	els.	jó	jó	—	jó	jó	fell.
Braun Samu izr.	jó	els.	els	elgt	—	els.	els.	els.	elgt	els	els.	szab.	n.lép
5 Brunstein Móricz izr.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jó	jó	fell.
Buttykay Géza r. k.	jel.	jel.	—	jó	jel.	jó	jel.	jó	jó	—	jó	jó	fell.
Dongolovics Gyula r. k. pn.	jel.	jó	—	els.	els.	els.	jel.	jó	jó	—	fm	jó	fell.
Gerstmajer Gyula r. k. pn.	jel.	els.	—	jó	jó	els.	jel.	jó	jel.	—	fm	jó	fell.
Goptsa Gergely r. k.	jó	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	jó	szab.	fell.
10 Görög Miklós g. k. öszt.	jel.	jel.	—	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	—	els.	jó	fell.
Grubermann Józs. rk.	jel.	jel.	—	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—	jel.	jó	fell.
Havas Miklós izr.	jó	jó	—	els.	els.	els.	jel.	els.	els.	—	jel.	jó	fell.
Horváth József r. k.	jel.	els.	jó	els.	—	els.	jel.	els.	els.	els	elgt	szab.	fell.
Kaisz Győző r. k. pn.	jel.	jó	—	jó	jel.	jó	jó	jel.	jel.	—	fm	jó	fell.
15 Kállay Szabolcs István r. k.	jó	els.	els	els.	—	els.	els.	els.	els.	els	els.	szab.	fell.
Kertészffy János r. k.	jó	els.	els	els.	—	els.	jó	els.	els.	jó	jel.	szab.	fell.
Leskó György r. k. pn.	jel.	els.	—	jó	jel.	jó	jó	els.	els.	—	fm	jó	fell.
Ludeser Tivadar r. k.	jó	els.	—	jó	els.	els.	els.	els.	els.	—	jó	jó	fell.
Mathiasz Kálmán r. k.	jel.	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	elgt	—	els.	szab.	javit
20 Meise Károly ág. ev.	jel.	jó	jó	els.	—	jó	jó	jó	jó	jel	els.	jó	fell.
Mellau István r. k.	jó	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	jó	jó	fell.
Orosz József r. k. pn.	jó	els.	—	jó	jel.	els.	els.	els.	els.	—	fm	jó	fell.
Pásztor József r. k. pn.	jó	els.	—	els.	jó	els.	els.	jó	jó	—	fm	jó	fell.
Schweiger Jenő r. k. öszt.	jel.	jel.	—	jó	jel.	jó	jó	jel.	jó	—	jó	jó	fell.
25 Soltész Ferencz r. k. pn.	jel.	els.	—	jó	jó	els.	jó	jó	jó	—	fm	jó	fell.
Steuer Dezső izr.	k	i	l	é	p	e	t	t					
Szabó Miklós g. k.	jó	els.	—	els.	els.	els.	els.	els.	els.	—	jó	jó	fell.
Szaplonczay Elek r. k.	jó	els.	jó	elgt	—	els.	jó	els.	els.	jó	fm	jó	javit
Themleitner Gyula r. k.	jó	jó	—	jó	jó	els.	jó	jó	els.	—	els.	jó	fell.
Magántanuló:													
30 Farkas Bertalan r. k.	jó	jó	—	els.	els.	els.	jó	els.	els.	—	—	—	fell.

Nyolczadik osztály.

A tanuló neve s vallása; ösztöndijas-e? ismétlő-e?	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettan	Menyiségtan	Bölcs. előtan	Tornázás	Magviselet
Antal László r. k.	jel.	jó	els.	jel.	els.	jel.	jó	jó	jel.	els.	jó
Both Antal r. k. p. n.	jel.	jó	jó	jó	els.	jó	jó	els.	jel.	fm.	jó
Csaba Sándor r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	els.	els.	els.	jó	els.	jó
Csókás Vidor r. k. p. n.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	fm.	jó
5Ferentiu Janos g. k.	jó	els.	els.	jó	els.	jó	els.	els.	jó	jó	szab
Frey Ernő r. k. p. n.	jel.	jó	els.	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jó	fm.	jó
Hallóssy Tibor r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	jó	jó
Hegedüs Gyula r. k.	jó	jel.	els.	els.	els.	jel.	jó	jó	jel.	fm.	jó
Jaklovits György r. k. p. n.	jel.	jó	els.	jó	els.	jel.	jó	jó	jel.	fm.	jó
10. Joanovics Ernő r. k.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	fm.	jó
Klein Sámuel izr.	jel.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	szab
Kunis Béla r. k. p. n.	jel.	jó	jó	jó	els.	jó	els.	els.	jel.	fm.	jó
Langhammer János r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	els.	els.	jó	els.	jó
Lengyel Gerő r. k.	jó	els.	jó	jel.	els.	jó	jel.	jel.	jel.	fm.	jó
15Markovics Lajos izr.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Reim Béla r. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	fm.	jó
Reizmán Dániel izr.	jel.	els.	els.	els.	els.	jó	jó	jó	jó	jó	szab
Rubint Károly r. k.	jel.	els.	els.	els.	els.	jel.	jó	els.	jel.	els.	jó
Sebestyén Antal r. k. p. n.	jel.	jó	jel.	jó	jó	jó	jó	jó	jel.	fm.	jó
20Sipos Mihály r. k.	k	i	l	é	p	e	t	t			
Szilvássy Ágoston g. k.	jel.	jó	jó	jel.	jó	jel.	jó	jó	jel.	jó	jó
Szirkik Sándor r. k. p. n.	jel.	jó	jó	jó	els.	jó	els.	els.	jó	fm.	jó
Tamás Jenő r. k. p. n.	jel.	jó	els.	jó	els.	jó	jó	els.	jel.	fm.	jó
Thury Sándor r. k.	jó	els.	els.	els.	jó	jel.	jó	jó	jó	els.	jó
25Troknya Ferencz r. k.	jó	els.	els.	els.	els.	jó	jó	els.	els.	jó	jó
Truppel Győző r. k. p. n. ism.	jel.	jó	els.	jó	jó	jó	jó	jó	jel.	fm.	jó

A rendkívüli tantárgyakból.

A tanuló neve	Hányadik osztálybeli	A román nyelvből	A francia nyelvből	A szabadkézi rajzból	A gyorsírásból	Énekből
Bertalan Alajos	I. A.	—	—	—	—	jó
Bródy Béla		—	—	—	—	jó
Csics László		—	—	—	—	jó
Erdélyi Béla		—	—	—	—	jel.
5. Lengyel Endre		—	—	—	—	jó
Nagy Géza		—	—	—	—	jel.
Tanódy Endre		—	—	—	—	jel.
Tombori Virgil		—	—	—	—	jó
Zsákmány Gyula		—	—	—	—	jó
10. Bodnár Béla		I. B.	—	—	—	—
Böhm András	—		—	—	—	jel.
Gerstmajer Lajos	—		—	—	—	jó
Herczegh Pál	—		—	—	—	els.
Jármy Mihály	—		—	—	—	jel.
15. Kerekes István	—		—	—	—	jó
Kis Ferencz	—		—	—	—	els.
Manu Koriolán	—		—	—	—	jó
Mellau Ignác	—		—	—	—	jel.
Merker Márton	—		—	—	—	jel.
20. Schradi Pál	II.	—	—	—	—	els.
Schroff Alajos		—	—	—	—	els.
Stetiú László		—	—	—	—	els.
Tatár József		—	—	—	—	els.
Troknya Gyula		—	—	—	—	jel.
25. Veres János		—	—	—	—	jel.
Ziber Mihály		—	—	—	—	jó
Böhler János		—	—	—	—	jó
Csiki József		—	—	—	—	jó
Csócs Mihály		—	jó	—	—	—
30. Drágos Péter		jó	—	—	—	—
Duchnovszky Sándor		—	—	—	—	jó
Ecsedi Jenő		—	—	—	—	jó
Gyüre István		—	—	—	—	jó
Kráiger István		—	—	—	—	jel.
35. Lövenberg Árpád		—	—	—	—	jel.
Maricza László		—	jó	—	—	—
Méder Mihály		—	—	—	—	jel.
Olti Antal		—	—	—	—	jó
Pável Ferencz		—	jó	—	—	—
40. Schwegler Ferencz		—	—	—	—	jel.
Simsa Andor		—	—	—	—	jel.

A tanuló neve	Hányadik osztálybeli	A román nyelvből	A francezia nyelvből	A szabadkézi rajzból	A gyorsírásból	Énekből	
Csernei József	III.	—	—	jó	—	jel.	
Fejér János		els.	—	—	—	—	
Fleckhammer Elemér		—	—	els.	els.	—	
45. Friedmann Miksa		—	—	—	—	jel.	
Germarz Tivadar		—	—	—	els.	—	
Horváth Gyula		—	—	jel.	—	jel.	
Karenovics József		—	—	—	els.	—	
Kursinszky Zsigmond		—	—	—	—	—	jó
50. Lengyel Géza		—	—	—	—	—	jó
Lükő Sándor		—	—	—	jó	—	—
Madarassy János		—	—	—	els.	—	—
Márkus Zoltán		—	—	—	—	—	jel.
Mois Viktor		—	jó	—	—	—	—
55. Rosenfeld József		—	—	jó	—	—	—
Scheiber Miklós		—	—	—	jó	—	—
Szauermann János		—	—	—	jó	—	jó
Szentiványi Sándor		—	—	—	jó	—	jel.
Sztahora Lajos		—	—	—	—	—	jó
60 Takács Bazil		—	els.	—	—	—	—
Tiefenthaler József		—	—	—	jó	—	—
Varga Aurél		—	els.	—	—	—	—
Walner József		—	—	—	jó	—	jó
Brüder Albert		—	—	—	—	jel.	—
65 Csetkovics Miklós		—	—	—	—	jó	jó
Demkő Sándor		—	—	—	—	—	jó
Farkas László		—	—	jó	—	—	—
Flontás Demeter		—	jel.	—	—	—	jel.
Gáspár József		—	—	—	jó	—	jó
70. Neuvirth Alfréd		—	—	—	—	—	jel.
Ráucha Géza		—	els.	—	—	—	—
Schwartz Dávid	—	—	—	—	jó	—	
Stetiú Viktor	—	jel.	—	—	—	jel.	
Svarczkopf István	—	—	—	—	—	jel.	
75. Székely Endre	—	—	—	—	—	jó	
Szigeti Gyula	—	—	—	—	—	jel.	
Tyuskay István	—	—	—	jó	—	jó	
Varga József	—	—	—	—	—	jó	
Erdélyi Traján	—	els.	—	—	—	—	
80. Fodor Antal	—	—	jó	—	jel.	—	
Holzmann Béla	—	—	—	jel.	—	jel.	
Kasztell Aladár	—	—	—	—	jel.	—	
Lederer Adolf	—	—	jó	—	jel.	—	
Lengyel Alajos	—	—	—	—	—	jel.	

A tanuló neve	Hányadik osztálybeli	A román nyelvből	A francia nyelvből	A szabadkézi rajzból	A gyorsírásból	Énekből
85. Póányi Géza	V.	—	—	—	jel.	—
Rajczy Vilmos		—	—	—	jó	—
Román József		—	—	—	jó	jel.
Schrutek József		—	—	—	—	jel.
Schwartz Samu		—	—	jó	—	—
90. Stéfán Ágoston		—	—	—	—	jel.
Verebi Antal		els.	—	—	—	—
Weinberger Sándor		—	—	—	els.	jó
Weissmann Béla		—	—	—	—	jel.
Weisz Samu		—	—	—	jó	—
95. Berta Imre	VI.	—	—	—	—	jel.
Brunner Ede		—	jel.	—	—	—
Darabánth Jenő		jel.	—	—	—	—
Dingfelder Ede		—	—	jel.	—	—
Fülöp Béla		—	—	—	—	jó
100. Hermann Venczel		—	—	—	—	jel.
Schróff Emil		—	—	—	—	jó
Székely Gyula		—	—	—	—	jel.
Tivadar György		—	—	—	—	jel.
Blascok Gyula		—	—	—	—	jel.
105. Brunstein Móricz	VII.	—	jel.	—	—	—
Buttykay Géza		—	—	—	—	jel.
Goptsa Gergely		—	—	—	—	jel.
Görög Miklós		—	—	—	—	jó
Grubermann József		—	—	—	—	jel.
110. Havas Miklós		—	—	jel.	—	—
Ludaser Tivadar		—	—	—	—	jó
Meise Károly		—	—	jel.	—	jel.
Mellau István		—	—	—	—	jó
Schweiger Jenő		—	—	—	—	jel.
115. Szabó Miklós	VIII.	jó	—	—	—	jó
Szaplóczay Elek		—	—	—	—	jel.
Antal László		—	—	—	—	jó
Csaba Sándor		—	—	—	—	jó
Ferentiu János		—	—	—	—	jel.
120. Joanovics Ernő		—	—	—	—	jel.
Langhammer János		—	—	—	—	jel.
Lengyel Gerő		—	—	—	—	jel.
Szilvássy Gusztáv		els.	—	—	—	jel.
Thury Sándor		—	—	jel.	—	—
121. Troknya Ferencz	—	—	—	—	—	jel.

2. A megosztályozott tanulók honosság szerint.

	Osztályban									Összesen
	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Szatmár városi	21	6	18	22	10	14	6	4	6	107
Szatmár vármegyei	6	25	23	23	9	16	5	12	7	126
Alsó-Fehér	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2
Arad	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Baranya	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Bács-Bodrog	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Bereg	—	—	3	2	2	—	2	1	1	11
Békés	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Bihar	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Borsod	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Csanád	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Hajdu	—	1	—	—	—	2	—	—	—	3
Heves	—	—	1	1	—	—	1	—	—	3
Hunyad	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kolozs	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Máramaros	1	3	3	4	2	4	1	4	3	25
Nógrád	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Nyitra	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Pest	—	—	1	2	—	2	3	—	1	9
Pozsony	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Sáros	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Szabolcs	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
Szilággy	—	—	2	—	—	—	—	1	—	3
Szolnok	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2
Szolnok-Doboka	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Torontál	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Ugocsa	1	—	7	3	2	1	1	2	2	19
Ung	—	—	2	2	1	1	—	2	1	9
Vészprém	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Zemplén	2	—	1	1	—	2	1	1	—	8
Horvátországi (Zágráb)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Összesen	38	37	63	61	29	43	25	29	24	349

3. Az osztályzat áttekintése.

A tanulmányi előmenetel a rendes tárgyakat véve						A magaviselet					
Osztályban	Osztályzatot nyert összesen	Felsőbb osztályba léphet			Egy tantárgyból elégtelen. (Javító vizsg. bocsáttaták.)	Nem léphet felsőbb osztályba		jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz
		minden tantárgyból				két tárgyból elégtelen	több tárgyból elégtelen				
		jeles	leg-alább jó	leg-alább elégs.							
I. A.	39	4	8	18	5	1	3	21	17	—	—
I. B.	37	3	7	20	1	2	4	27	10	—	—
II.	63	5	20	32	4	—	2	43	18	—	—
III.	61	5	8	43	4	—	1	25	34	—	—
IV.	29	1	7	15	1	1	4	20	7	2	—
V.	42	9	7	17	6	—	3	29	12	1	—
VI.	25	2	6	13	1	3	—	17	8	—	—
VII.	29	2	4	20	2	1	—	22	6	—	—
VIII.	24	2	4	18	—	—	—	21	3	—	—
Összesen	349	33 71 196			24	8 17		225	115	3	—
		85·96 ⁰ / ₀				14·04 ⁰ / ₀					

4. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése.

a) írásbeli vizsgálat.

Jelentkezett	Vizsgálatott	<i>Feladvány</i>	Kidolgozták			
			jelesül	jól	kielegítően	elégtelenül
24	24	<p>A magyar nyelvből: 1. A tragédia és comédia erkölcsi hatása Kátóna, Kisfaludy Károly és Szigligeti műveiből vett példákkal igazolva</p> <p>2. Melyek a római jellem sajátos vonásai és a római nyilvános és magánélet mely viszonyaiban találják azokat szembetűnőbben kifejezésre is juttatva?</p> <p>3. Fejtsék ki az elektromosság és magnetizmus közt észlelhető összefüggést!</p>	1	3	2	—
			4	2	6	—
			1	2	3	—

Jelentkezett	Vizsgáltatott	<i>Feladvány</i>	Kidolgozták			
			jelesül	jól	kielégítően	elégte- lenül
		<p>A latin nyelvből: A régiek önzetlensége az állam kormányzásában. (Süpfen „Aufgaben zu lat. stilübungen“ czimű műve II. rész 53. számú pontja alapján)</p> <p>A görög nyelvből: Platon Protagoras 15 fejezete felének magyarra való fordítása</p> <p>A német nyelvből: Az olympiai játékok</p> <p>A matematikából: 1. Valaki életbiztosítást kötött 25 éves korában. Fizetnie kellett félévenként 52 forintot s ennek fejében tartozott a bank a biztosított halála esetében 7000 frtot fizetni az örökösöknek. A biztosított meghalt 42 éves korában; nyert-e, vagy vesztett a bank ezen üzletnél, ha 4 %-kal dolgozik s a kamatokat félévenként tőkésíti?</p> <p>2. Mértani feladvány. Egy háromszög alaku erdő határvonalai a következő méretekkel birnak: $a = 867.56$ m., $b = 548.42$ m., $c = 386.79$ m., mily nagy az erdő területe?</p>	3	7	14	—
			7	8	9	—
			4	8	12	—
			7	9	7	1

b) a szóbeli vizsgálat után.

a melyre bocsátott	a melyet kiállott	érettnnek nyilvánított			Az érettségít végzettek közül készült lépni						
		jelesül	jól	egyszerűen	theologiai	jogi	mérnöki	katonai	orvosi	gyógyszerész	gazdasági
24	23	3	5	15	10	5	2	1	2	1	2

p á l y á r a

VII.

Tanszerek gyarapodása.

A) A természetrajzhoz.

Állattani gyűjtemény. Bender Ferencz ur ajándékozott egy *Platlea leucorodia*-t, Lükő Sándor ur pedig egy *Archibuteo lagopus*-t és egy *Asio brachyotus*-t. Löffler József tanár ur egy *Nucifraga caryocactes*-t. Lükő Géza VI. o. t. egy *Falco subbuteo*-t és egy *Falco tinnunculust*.

Vétel után szereztettek: *Colymbus minor*, *Colymbus arcticus*, nász ruhában. *Buteo vulgaris*. Az állattani szertár mindennemű, a rovar gyűjtéshez szükséges eszközzel el lett látva, továbbá 9 drb ovalis edénnyel spiritus praeparatumok számára, végül egy Praváz-féle injectio fecskendővel.

Növénytan gyűjtemény. Vétettek következő szétszedhető virág minták: *Colchicum autumnale*, *Tasus baccata*, *Pinus silvestris*. Továbbá növény gyűjtéshez való eszközök is vétettek.

Ásványtan gyűjtemény. Ajándékoztak: főt. Biró Kálmán ur egy drb termés aranyat. Szatmári Sámuel ev. ref. főgymn. tanár ur egy drb amerikai asbestet.

Vétetett 6 drb drótból készült jegecz tengely rendszer.

B) Földrajzhoz.

Vétettek következő térképek: Az Osztrák-Magyar monarchia meg Bosznia-Hercegovina térképe. Szatmárvármegye térképe.

C) A természettanhoz.

1) Megosztási villamgép. 2) Hullámok keletkezését feltüntető csavarmentes huzal. 3) Bűvös tölcser üvegből. 4) Szivornyás pohár. 5) Hőmérő.

D) A tanári könyvtárhoz.

I. **Vallás:** Dr. *Prohászka O.*, Isten és világ. — Wisemann, A tudomány összhangzásban a kinyilatkoztatással. — *Dudek*, A ker. vallás apologiája.

II. **Magyar nyelv és irodalom:** *Byron*, Don Juan. Ford. Ábrányi E. II. — *Petrik G.*, Magyarország bibliographiája. IV. k. 1. r. — *Szarvas G.* és *Simonyi Zs.*, Magy. nyelvtört. szótár. III. 9. 10. 11.

— *Szinnyey*, Magy. írók élete és munkái, II. 6.—9. III. 1. — *Széchy K.*, Vajda Péter élete és művei. — *Flegler S.*, Szalay László és munkái, ford. ifj. Szinnyei. — *Négyessy*, A mértékes magyar verselés története. — *Seress*, Hári János lílászta. — *Fáy András* meséi I. II. — *Jakab E.*, A m. t. akademia kézírattárának ismertetése. — *Garay János* összes munkái. I.—V. — Szentjóni *Szabó László* versei. — *Baráth Ferencz*, Verstan és Aesthetika. — *Kardos A.*, Magy. szépirod. története. — *Arany J.*, A magyar verselésről. — A magy. helyesírás elvei és szabályai, kiad. a m. t. akad. — *Kisfaludy Sándor* minden munkái. I.—VIII. — *Kisfaludy Károly* minden munkái. I.—VI. — *Kozáry J.*, Magyar nyelvtan. — *Ferenczy József*, Tompa Mihály. — *Halmy Gy.*, Verseghi Ferencz élete és munkái. — *Hoffmann*, Helyesírás. — *Acsay*, Prózai műfajok. — *Gregus Á.*, Rendszeres széptan. — *Beöthy Zs.*, A magy. irod. története. Képes diszmű. 1—6. f. — *Pázmány Kalauzának* I. és II. k. II. k. Magy. Bellaagh.

III. a) **Latin ny. és irod.** *Castelar E.*, A római műveltség és klasszikus művészet. — *Pirchala*, Lat. stilisztika. — *Wilkins*, Római régiség. — *Freund*, Praeparation z. Ovid's Werke. — *Bozóky A.*, A szépirodalom a római császárság korában. — *Ribbeck*, A római költészet története. III.

b) **Görög ny. és irod.** *Thukydides*. Ford. Zsoldos. — *Plato* Theaitetosa. Görögül és magyarul. Ford. Simon J. — *Herodotos* tört. könyvei. Gör. és magy. Ford. Geréb. — Görög anthologiabeli epigrammák. Gör. és magy. Ford. Tewrewk E. — *Szerelemhegyi*, Gör. államrégiségek. — Szerelemhegyi, Gör. hitéleti és magánrégiségek. — *Sophokles*, Antigone. Ford. Csiky G. — *Euripides* Iphigenéja Aulisban. Ford. Radó. — *Geréb*, A gör. vallás és művészet. — *Mohafy*, Gör. élet. — *Platon* válogatott művei I. k. Ford. Péterfy. — *Freund*, Praeparat. z. Thukydides' Werke.

c) **Latin és görög ny. és irod.** *Roscher*, Lexicon d. griech. u. röm. Mythologie. 22. L. — *Petiscus-Geréb*, Az Olympos. — *Ménard*, Az ó-kori művészet története. — *Tozer*, Ó-kori földrajz.

IV. **Német ny. és irod.** *Goedeke*, Grundriss z. Geschichte d. deutsch. Dichtung. H. 12.

V. **Történelem.** *Rézbányai J.*, Európa művelődéstörténelme. I. II. — *Thaly*, Rákóczi emlékek Törökországban. — *Varga O.*, Vezérfonal a világtörténelemhez. — Dr. *Lázár Gy.*, Az orosz birod. története. I—IV. (az I—III. 2 péld.) — *Higginston*, Az éjszak-amerikai egyes. áll. története. — *Pasteiner*, A művészetek története. — *Csuday*, Világtörténelem I. II. — *Marczali*, A legujabb kor története. — *Hampel*, A bronzkor emlékei Magyarhonban. II. — *Wertheimer*, Ausztria és Magyarország a XIX. sz. első tizedében. II. — *Széchényi* I. levelei. II. III. — Az osztr.-magy. monarchia írásban és képen. 159—181. — Erdélyi Országgy. Emlékek. XV. — *Éble K.*, Károlyi Ferencz gróf és kora. I. — *Fyffe*, A görög nép története. — *Thury J.*, Török történetirók. I. — Dr. *Wertner*, A magy. nemzetségek a XIV. sz. közepeig. I. II. — Dr. Wertner, Az Árpádok családi története. — *Ujhegyi*, Budavár keletkezése és hadtörténeti multja. — *Szamota*, Régi magyar utazók Európában 1532—1770. — *K. Nagy S.*, A jobbágyság története Magyarországon.

— Szabó Fer., Európa története (1789—1815.) I. II. — Szabó F., A legújabb kor története 1815—1885. I. II. — *Holzwarth*, Világtörténet. I.—IX — *Kaulen-Szabó A.*, Asszírja és Babylonia. — *Smets-Répászky*, Az osztrák birod. tört. I—III. — Dr. *Lázár Gy.*, A török birod. tört. — Dr. *Lázár Gy.*, Angolország tört. — *Klaic-Bojnicic-Szamola*, Bosznia tört. — *Réthy L.*, Az oláh nyelv és nemzet megalakulása. — *Paganel-Hoger*, Szkanderbég története. — *Jirecek-Mayer*, A bolgárok tört. — *Wertner*, A középkori délszláv uralkodók genealogiai tört. — *Audric-Kunos*, A montenegrói fejedelemség története. — *Schmeidler-Hommer*, A görög királyság tört. — *Ranke-Mihályffy*, Szerbia és Törökország a XIX. században. — *Hilferding-Kiss*, A szerbek és bolgárok története. — Dr. *Thim*, A szerbek története. — *Risztics-Romanecz*, Szerbia külügyi viszonyai az újabb időben. I. II. — *Ezen utóbbi 23 mű s Wisemannak a vallástani szakban jelzett műve, összesen 46 kötetben Föt. Szabó Ferencz német-eleméri plebánosnak nagybecsű ajándéka.*

VI. **Földrajz.** *Hübner*, A brit birodalmon keresztül. I. II. — *Höhnel*, A Rudolf- és Stefánia-tavakhoz. I. II. — Dr. *Jekelfalussy*, A magy. korona országainak helység-névtára.

VII. **Statistika, nemzetgazdaság és államtudomány.** *Janet*, A politikai tudom. története az erkölshöz való viszonyában. II. III. — Dr. *Wartha*, Az agyagipar technológiája. — Szent István országának népessége. — *Domaniczky*, Katonai értekezések.

VIII. **Természetrész.** *Simkovits*, Növényhatározó. — *Babenhorst*, Die Kriptogamen-Flora. 13—21. Lief. — *Poulsen*, Botanische Mikrochemie. — *Herman Otto*, Az északi madárhegyek tájáról.

IX. **Mennyiségtan.** *Fodor*, Ábrázoló geometria elemei.

X. **Természettudomány.** *Fröhlich*, Kinematika. — *Heller*, A physika története a XIX. században. I. — *Reclus Elisée*, A hegyek története.

XI. **Bölcselet és tanügy.** *Kozáry*, Korunk bölcselete. — *Joly*, Philosophiai propaedeutika. — *Kemény F.*, Egységes középiskola. — *Varga O.*, A tankönyvekről. — *Donászy*, Egy magyar diák élete Mátyás király korában. — Dr. *Szemák*, Középisk. ifjúsági könyvtárjegyzék. — *Jancsó B.*, A középiskolák reformja. — A vall. és közokt. m. kir. miniszter XXI. jelentése a közoktatás állapotáról, és az orsz. tanit. nyugdíj- és gyámalapról. 3 drb. — Az 1893. jan. 8-ki tanári congressus jkönyve.

XII. **Vegyes művek.** *Pallas-féle Nagy-Lexicon*. I. II. — Sz. István társ. évkönyve 1892. — Magy. Tud. Almanach, 1893. — *Vajda*, Szépírási minták. — *Harrach*, Magyar Arion. — *Kudora*, Könyvtáran. — *Rajner*, Középisk. tanári névkönyv. — *Alexi*, Román nyelvtan. — Magyarország tisztii czim- és névtára. 1893.

XIII. **Folyóiratok.** Budapesti Szemle. — Az erdélyi muzeum egyll. kiadványai. — Lehrproben u. Lehgänge. — Hittudományi Folyóirat. — Egyet. Philologiai Közlöny. — Magyar Nyelvőr. — Nyelvtud. Közlemények. — Emlékbeszéd a m. t. Akad. elhunyt tagjai felett. — Történelmi Tár. — Századok. — Magyar Történelmi Eletrajzok. — Akad. értekezések a történet tud. köréből. — Földrajzi közlemények. — Akad. érték. a társadalmi tud. köréből. — Akad. érték. a természettud. köréből.

— Mathem. és természettud. Értesítő. — Akad. értek, a mathem. tud. köréből. — Mathem. és természett. Közlemények. — Jahrbuch d. Naturwissenschaften. — Zeitschrift für mathem. u. Naturwissenschaften. — Kath. Szemle. — Természettud. Közlöny, — Pótfüzetek a Termt. Közlönyhöz. — Archeologiai Értesítő. — Földtani Közlöny. — A m. k. földtani társ. évkönyve, IX. — Bölcséleti Folyóirat. — Akadémiai Értesítő. — Hercules. — Irodalomtört. Közlemények. — Magyar Paedagogia. — Ethnographia. — Társulati Értesítő. Kiad. a sz. István t. — Középiskola. — 183 drb Értesítő.

XIV. **Szemléltető képek.** Lannitz, Wandtafeln zur Veranschaulichung antiken Lebens u. antiker Kunst. 18 drb. — Oklevélhasonmások gyűjteménye, 26 rézmetszetű tábla. — Ziegler, Das alte Rom. — Amstler & Ruthart, Die Hauptwerke d. Kunstgeschichte in originalphotographien. (Textbuch.) — Schreiber, Kulturhistorischer Bilderatlas I. Alterthum. Mit Textbuch von K. Bernhardt.

A tanulók segélykönyvtára gyarapodott 140 drb tankönyvvel.

Az ifjusági könyvtár gyarapodása. Budapesti Szemle. 1892—1893. 6 kötet. — Magyar történelmi életrajzok 5 füzet. — Képes folyóirat VII. évtolyamából 4 füzet. — Bodnár Gáspár: Elbeszélések. — Rudnyánszki Gy: Uj Könyv. — Csengeri: Deák F. Emlékezete. — Kerékgyártó: Magyarország történetének kézi könyve. — Heckenast: Napoleon császár. — Dr. Szinyey József: A magyar nyelv rokonai. Salamon F.: Irodalmi tanulmányok 2 kötet. — Toldy F.: A magyar költészet kézi könyve 5 kötet. — Jókay Mór válogatott beszélei 2 kötet. — Szépirodalmi könyvtárból 14 kötet.

VIII.

Tudnivalók.

A) A középiskolai rendtartásból.

1. §. Az iskolai év szeptember 1-én kezdődik és a következő évi június hó végéig tart.

2. §. A tanév megkezdése előtt augusztus hó utolsó napjain tartandók meg a felvételi, javító és pótló vizsgálatok. szeptember három első napján pedig a tanulók felvétele és beírása. Ezentul egy hétig csakis a késedelmöket szigoruan igazoló tanulókat veheti fel az igazgató. A még később jelentkezők felvételét az igazgatóság utján benyujtott folyamodványra, a tanév két első havában a tankerület főigazgató, ezentul a vallás- és közoktatásügyi minster engedheti meg.

Azoknak, akik a tanév első hónapja után lépnek be az intézetbe, az addig végzett tananyagból vizsgálatot kell kiállaniok.

4. §. Minden tanuló minden evben felvétele alkalmával 4 frnyi felvételi díjat tartozik fizetnt, ezenkívül 1 frtot az ifjusági könyvtárra, az évi értesítőre stb., **tandijul pedig** a nm. v. és k. miniszerium f. évi jun. 10.-én 58636. sz. a. k. rendelet értelmében **félévenként 15 frtot.**

5. §. A gymnasium első osztályába, az 1883. évi XXX. t. cz. 10. §-a értelmében csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök kilenczedik évét már betöltötték es vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyttványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékü képzettséggel birnak. A felvételkor tartozik a tanuló felmutatni születési bizonyttványát, továbbá orvosi bizonyttványt arról, hogy mikor volt utolsó-szor beoltva s mily eredménnyel.

12 évesnél idősebb tanuló felvétele fetett a tanári testület határoz.

6. §. Ugyanazon iskola egyik osztályából a következő felsőbb osztályba csak az a tanuló léphet, ki az elvégzett osztály rendes tantárgyaiból — nem számítva ide a szépírást és tornázást — legalább is elégséges osztályzatot kapott.

Nyilvános középiskolából a megfelelő ugyanazon nemü intézetbe átlépni kívánók előbbi intézetök iskolai okmányaival (bizonyttvány és évi értesítő) tartoznak igazolni, hogy a megelőző osztályt a rendes tantárgyakból legalább is elégséges sikerrel végezték.

Azok a tanulók, kik nyilvános reál- vagy polgári iskolából gymnasiumba akarnak átmenni, kötelesek felvételi vizsgálatot tenni. E vizsgálat az elhagyott és ujonnan választott iskola tantervei közt mutatkozó lényeges különbözetre terjed ki.

7. §. A gymnasium V.-ik osztályába belépő tanuló szülöje, illetöleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetöleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t. cz. értelmében a görög nyelvet avagy az idézett törvenczikk által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

Ha oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban „görög nyelvet

irodalmat“ tanult, akár átlépés esetében, akár ugyanazon intézet kebelében, a „görög nyelv és irodalom“ helyett tanított tantárgyakban való oktatásra jelentkezik, az illető tantárgyakban amaz intézet megelőző osztályaiban elvégzett tananyagból fölvételi vizsgát tartozik tenni. Viszont a „görög nyelv és irodalom“ illető tananyagából tartozik fölvételi vizsgátot tenni az a tanuló is, a ki azután jelentkezik a „görög nyelv és irodalom“ tanulására, miután már egy vagy több osztályban az 1890. évi XXX. t. cz. 2-ik §-ában megnevezett tantárgyakat tanulta.

9. §. A felvételi vizsgálatok díja 10 forint.

10. §. Egyik tanintézetből a másikba átlépés rendszeren csak a tanév kezdetén történhetik. Évközben más intézetből jövő tanuló a tanári testület határozata alapján csak a változás okainak igazolása mellett vehető fel.

A felvételt megtagadó határozat ellen a felsőbb tanhatósághoz lehet folyamodni.

11. §. A középiskolák egy-egy osztályába rendszerint 60 nyilvános tanulónál több nem vehető fel, kivéve, ha párhuzamos osztályok állanak rendelkezésre (L. az 1883. évi XXX. t. cz. 17. §-át.)

12. §. Minden tanuló a felvételre személyesen, és rendszerint atyja, anyja vagy, illetőleg azok valamely külön megbízottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál jelenkezni. Azok a szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekük vagy gyámfiuk felvételekor alkalmas helyettest tartoznak jelenteni, kire a házi felügyelet és nevelés tekintetében kötelességüket és jogukat átruházzák, hogy a gondviselésére bízott tanuló felől az igazgatóság vagy osztályfőnök értesítését elfogadhassa. A szülők és gyámok e részben minden változtatást személyesen vagy írásban tartoznak bejelenteni az igazgatónál; ennek viszont joga és kötelessége ott, hol alapos oknál fogva a gondviselést elégtelennek vagy a befolyást épen károsnak tartja, megkövetelni, hogy e tekintetben csel-szerű változás történjék.

14. §. A szülők vagy helyetteseik tartoznak gondoskodni arról, hogy a tanulók már a tanév elején a szükséges tankönyvekkel és taneszközökkel el legyenek látva és az iskolát mindenkor pontosan látogassák.

Minden iskolamulasztás okát még a mulasztás tartalma alatt tartoznak a szülők vagy helyetteseik az igazgatóságnál vagy az osztályfőnöknel késedelem nélkül bejelenteni s utólag igazolni.

Ha valamely tanuló ragályos betegségbe esik, az igazgató a tanulót betegsége után csak akkor bocsáthatja a tanintézetbe, ha a hatósági vagy iskolaorvos megengedhetőnek tartja az intézet látogatását.

A mely tanuló igazolatlanul, habár nem egy folytában is, annyi órát mulaszt, amennyi a heti órák száma, az intézetből kimaradottnak tekintendő.

A tanítás lehető legnagyobb eredményének biztosítása azt kívánja, hogy a szülői ház az iskolamulasztásoknak lehetőleg elejét vegye, a tanári testület pedig minden mulasztást szigoruan ellenőrizzen.

15. §. A szüléknek vagy helyettesüknek kötelességük a tanulóknak az iskolán kívül való erkölcsös magaviselete fölött őrködni. Minden tanári testület elvárja a szülők vagy helyettesök nevelői közreműködését,

az iskola törekvéseinek gyámolítását abban az irányban, hogy a szülői ház is kötelességének ismeri a tanulókat az illedelem határai közt megtartani. Kívánatos, hogy valamint az iskola, úgy a házi felügyelet is törekedjék arra, hogy a tanulók mindent elkerüljenek magukviselésében, a mi korukkal, tanulói pályájukkal meg nem fér, a mi az iskolai jó szellemének árt, a mi botrányt okoz, vagy a tanulók erkölcsiségét veszélyezteti.

20. §. A tanítás folyama az egész tanéven keresztül megszakítás nélkül halad a helyi tanterv, a megállapított tanmenet, s az időnként tartott módszeres értekezletek határozatai értelmében.

A törvényesen meghatározott rendes tantárgyak tanulása alól felmentésnek helye nincsen; kivéve testi fogyatkozás miatt a tornázás, a mértani rajz (technikai része) és a szépirás tanulása alól. A felmentést a fennálló szabályrendelet értelmében az igazgató, illetőleg a tankerületi kir. főigazgató adja meg.

A tanulók a tanév alatt tanúsított szorgalmuk és előmenetelük feltüntetésére évenként kétszer kapnak *Értesítőt*, még pedig decz. 23-án és márczius 31-én.

Az értesítőt a tanulók kötelesek szüleiknek vagy gyámjuknak aláírás végett bemutatni. A szállásadók az értesítőt nem irhatják alá.

39. §. Minden tanév végén (junius második felében) több tárgyból alkotott csoportok szerint osztályonként nyilvános vizsgálatok tartandók, melyeknek főczélja, a tanárnak a tanuló előmeneteléről évközben szerzett tapasztalatait kiegészíreni.

A magaviselet jelzésére a *jó, szabályszerű, kevésbbé szabályszerű* és *rossz* érdemjegyek szolgálnak, a két utolsó érdemjegy alkalmazásánál a bizonyítványba az ok is kiíratik, a miért a tanuló ez érdemjegyet kapta.

Az előmenetel érdemjegyei: *jeles, jó, elégséges, elégtelen.*

41. §. A vizsgálatok után véglegesen megállapíthatnak a bizonyítványba irandó érdemjegyek s minden tanulóra vonatkozólag megállapítatik az általános ítélet, mely a következőleg fejezendő ki: *felsőbb osztályba fellephet, javítóvizsgálatra bocsáttatik, osztályisméllésre utasíttatik.*

Oly tanulóknak, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, és a kiket a tanári testület képesnek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalomból pótolhassák mulasztásukat, megadja a jogot, hogy a jövő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot tehessenek, de csupán abban az intézetben, a hol tanultak. Ezen javító vizsgálat díjtalan.

Azok a tanulók, a kik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, az igazgatóság útján csak fontos okok alapján folyamodhatnak javító vizsgálatra való engedélyért a felsőbb tanügyi hatósághoz.

42. §. Ha valamely tanuló a vizsgálatokat betegség vagy egyéb fontos ok miatt le nem teheti vagy megszakítani kénytelen, a tanári testülethez folyamodhatik a következő tanév kezdetén tartandó pótló vizsgálatra való engedélyért. A betegség igazolására hatósági, vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni. A pótló vizsgálat csak teljes vizsgálat lehet, melyért semmi díjat sem kell fizetni.

44. §. Osztályok összevonását, azaz egy év alatt két osztálynak elvégzését, az 1883. XXX. t.-cz. 14. §-sa szerint, a nyilvános tanulóknak csak kivételesen, a tanári testület és a tankerületi főigazgató indokolt

ajánlatára engedheti meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter abban az esetben, ha az illetőnek a legutóbb végzett osztályról szóló bizonyítványában osztályzata jeles, életkora a rendesnél előhaladottabb s úgy testi, mint értelmi fejlettsége lehetővé teszi egy év alatt két osztály elvégzését, s az illető az előző tanévet ugyanazon intézetben végezte.

Az engedélyt nyert tanuló mindkét, vagy legalább egyik osztályból magánvizsgálatot tesz.

45. §. Magántanulók, kik magán uton vagy magán intézetben tanulnak és előmenetelükről nyilvános középiskolától kívánnak bizonyítványt nyerni, az 1883. évi XXX. t.-cz. 15-ik §-a szerint, az illető iskola igazgatójánál való előleges bejelentés és annak kimutatása mellett, hogy a közvetlenül lefolyt tanévet mely magánintézetben, illetőleg hol és mily rendszerű tanulmányozással töltötték, tehetnek vizsgálatot az e czélra megállapított időben.

Egy év alatt több osztályból csak a tanári karnak és tankerületi főigazgatónak ajánlatára, a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével tehetnek vizsgálatot abban az esetben, ha kimutatják, hogy az elvégzett osztályok tantárgyainak megtanulására elegendő időt fordítottak, s hogy életkoruknál és fejlettségüknel fogva eléggé elsajátíthatták azokat az ismereteket, melyeket az illető osztályokban tanítani kellett. Ez esetben is minden osztályból külön vizsgálat teendő le. és legfőlebb két osztályból vizsgálhatók egyszerre, de akképen, hogy az illetőnek mindkét osztály tananyagából kellő tanultsága kitűnjék.

A magánvizsgálatokról szóló jegyzőkönyvek a készített írásbeli dolgozatokkal és a vizsgálattevőnek minden, erre vonatkozó igazolványai-val felterjesztendők a tankerületi főigazgatóhoz.

46. §. A magántanulók vizsgálatai csak a kijelölt időben s lehetőleg a tankerületi főigazgató közbenjárásával tartandók meg. A vizsgáló bizottságnak tagjai az igazgató és azon osztálynak tanárai, a melyből a tanuló magánvizsgálatot tesz. A vizsgálat írásbeli s részletes szóbeli vizsgálat, mely akként tartandó, hogy a tanulónak az egyes osztályok összes tananyagában való jártassága kellően kitűnjék.

Jegyzet. Ha az igazgató szükségesnek látja; a magántanulónak személyazonosságát okmánynyal kell igazolnia.

A magánvizsgálatnak a tornázásra nem kell okvetlenül kiterjednie.

47. §. Az egy osztályra terjedő magánvizsgálat díja a felvételi és tandíjon kívül 40 frt, az osztály-összevonással tartott magánvizsgálat díja 60 forint.

Minden díjat a vizsgálat előtt kell lefizetni.

B) A görög nyelv nélküli gymnasiumi tanulásra vonatkozólag.

Az 1890. évi XXX. törvényczikk azon rendelkezése, hogy a gymnasiumi tanulók a görög nyelv és irodalom tanulására nem köteleztettek, ha e helyett megszabott más tantárgyakban nyernek oktatást, az 1893—94. iskolai évben alkalmazva lesz a VIII. VII. VI. és az V. osztálybeli tanulókra nézve. Ehhez képest V. osztályba lépő mindegyik tanulóra nézve a szülőnek, vagy a törvényes gyámnak a felvételnél ki kell jelen-

tnie szóbelileg, vagy ha nem jelenhetnék meg, írásilag, hogy az ifju a görög nyelvvel és irodalommal járó tanirányban-e, vagy pedig a görög nyelv nélküli tanirányban fog haladni a gymnasiumi tanulás további folyamán. E két tanirány közötti választásnál, melynél az ifju hajlama és czélbavett életpályája kíván tekintetbe vételt, azokra nézve a görög nyelv és irodalom helyett kötelező tantárgy lesz a) a magyar irodalom bővebb ismertetésével kapcsolatban a görög remekírók magyarra fordított műveinek ismertetése s a görög irodalom- és művelődés-történet alapvonalai, b) a mértani és szabadkézi rajz. E két tantárgybeli előmenetel osztályzata éppen olyan erejű és következményű, mint a többi rendes tantárgyakból való osztályzat; s az a) alatt említett tantárgy az érettségi vizsgálat szóbeli részének külön tárgya. 2. Kik a görög nyelv nélküli tanirány szerint végeznek gymnasiumot, érettségi sikeres vizsgálattal, azok jogosultak általában a főiskolákba való lépésre (a tudományegyetemek jogi, orvosi karába s a matematikai természettudományi szakosztályába stb. lépésre), csak a tudomány-egyetemek hittudományi (teológiai) tanfolyamára, továbbá a nyelvészeti, bölcsészeti és történelmi szakosztályába nem bocsájthatók. 3. Kik a görög nyelv nélküli tanirány szerint végezvén gymnasiumot, az érettségi vizsgálatot jó sikerrel tették le, tehetnek ezután magán tanulással elkészülve, a görög nyelvből és irodalomból pótló érettségi vizsgálatot valamely főgymnasiumnál s ezen vizsgálat sikerültével fölvehetők a tudomány-egyetemek és más főiskolák bármelyik karába. 4. Az V. osztályban megkezdett tanirányból átléphetni a gymnasiumi további osztályok bármelyikének kezdetekor a másik tanirányba az ezen tanirány külön tantárgyainak a megelőző osztályban, vagy osztályokban elvégzett tananyagából kiállott sikeres fölvételi vizsgálat után.

Annálfogva, hogy a görög nyelv tanulása nélkül gymnasiumot végzett ifju előtt nyitva állanak szinte mindazon életpályák, a melyek a görög nyelv tanulásával gymnasiumot végzett ifju előtt, az olyan tanuló, ki a gymnasiumi négy alsó osztály tanulása alatt nagyobb képességet, hajlamot, előmenetelt tanusít a földrajz, a természettudományok s a menyiségtanban, mint a nyelvek tanulásában, hivatva van a görög nyelvet helyettesítő tárgyak tanulására; az olyanra nézve pedig, ki a latin és a német nyelv tanulásában már a IV. osztályban nehézséggel küzködik, éppen ajánlatos a görög nyelv elhahagyása, hogy ne koczskáztassa ama két nyelvbéli további előmenetelét.

C)

A tandij félévénként 15 frt; e díjat I. félévre októbernek, II. félévre márcziusnak végéig le kell fizetni. *„Azon tanulóknak, kik ezen határidő alatt ezen fizetés teljesítése vagy az alóli felmentés iránt magokat igazolni nem képesek, az iskola további látogatása meg nem engedhető.“* (21800/1870. sz. miniszteri rendelet.)

Szegény tanulók az egész vagy a fél tandij elengedésében részesülhetnek; azonban a tandij alól felmentést csak azon tanulók nyerhetnek, kik beigazolt szegénységök s kifogástalan viseletök mellett a tanulásban *kiválóbb előmenetelt*, minden tantárgyban legalább is **jó**-t, a szép-

írásból és testgyakorlatból legalább **elégséges**-t tanusítottak. A tandij elengedéseért a vallás és közoktatási nagyméltóságú miniszteriumhoz kell intézni a folyamodást, mellékelni hozzá az iskolai bizonyítványt, továbbá a községi hatóságtól kiállított s az illető lelkésztől is aláírott szegénységi vagy vagyoni bizonyítványt, melynek egy évnél rövidebb idő alatt kiállítottnak kell lennie, végre ezen melléletekkel együtt kézbesíteni kell az igazgatónak, I. félévben szeptember 25-ig, II. félévben február 25-éig.

Az I. osztálybeliek I. félévben nem folyamodhatnak a tandij elengedéseért.

A testgyakorlás, rajzolás és szépírás tanulása alól testi fogyatkozás alapján fölmentést nyerhetni, a szembeötlő testi hibák esetében szóbeli kérelemre a gymn. igazgatótól, különben orvosi bizonyítvánnyal támogatott folyamodás útján a tanker. főigazgatótól; szeptember 5-éig kell előterjeszteni az erre vonatkozó szóbeli kérelmet, vagy benyújtani a szülő vagy gyám által írott folyamodást.

Az izraelita vallású tanulóknak a szombaton és más ünnepnapokon való írás és rajzolás alóli fölmentést maga az igazgató adhatja meg a szülőknak szóbeli, vagy az aláírásra nézve hatóságilag igazolt írásbeli kérvénye alapján 55711/1892. sz. rendelet.

Az igazgatósághoz iskolai ügyben intézett írásbeli megkereséseket a gymnasium igazgatóságára, nem az igazgató nevére kell címezni, kivált a nagy szünet idején.

D) Az 1893—94. iskolai év kezdetére vonatkozó.

A kik az előbbi isk. évben betegségnél fogva vizsgálatot nem tén, pótló vizsgálatra nyertek engedélyt, azoknak, valamint a javító vizsgálatra bocsáthatók közül a volt I. II. és III. osztálybelieknek augusztus hó 30.-án reggeli 9 órakor kell a vizsgálat végett jelentkezniök az igazgatói írószobában; a volt IV. V. VI. VII. osztálybeliek közül javító vizsgálatra bocsáthatóknak pedig augusztus hó 31.-én reggeli 8 órakor kell e vizsgálatra jelentkezniök.

A tanulóknak az 1892—93. évre való fölvétele 1892. évi szeptember hó 1. 2. és 3. napjain történik délelőtti 9 órától 12-ig. Azonbn a ***II., III. és IV. osztályba való fölvételre szeptember 1. és 2. napján kell jelentkezniök azoknak, kik az I., II. és III. osztályt ezen iskolában végezték***; a kik más iskolából kívánnak ezen gymnasim II., III. és IV. osztályba lépni, azok csak szeptember 3-án vétetnek fel. ***a 60. szám betöltéig.***

Felvételre jelentkező mindegyik tanulónak be kell mutatnia a legutóbbi iskolai évről szóló bizonyítványt, habár azt ezen gymnasiumban nyerte: ***az I. osztályra, valamint bármely osztályra e gymnasiumban először jelentkező mindenik tanuló tartozik születési anyakönyvi kivonatát felmutatni.***

Beiratáskor köteles mindegyik tanuló fizetni egy forintot az évi értesítőre, ifjusági könyvtárra s egyéb apró szükségek fedezésére, továbbá 4 fit. felvételi díjat a tanszer-alapra.

Szeptember hó 4.-én reggel nyitattik meg a tanévi folyam.

A kir. kath. főgymn. igazgatósága.

IX.

A gymnasiumi tápintézet.

BEVÉTEL.

	frt kr.
1. Pénztári maradvány az 1891—92. évről	155.02
2. Özv. Lengyel Zacharné alapítványul	100.—
3. Elhelyezett tőkék kamatja	359.05
4. Földteherm. 100 frtos kötvény 2 szelvényeért	4.—
5. Visszafizetett tőke	1000.—
6. Szatmári gőzmalmi 1 elsőbbségi részvény beváltásából	100.—

ADOMÁNYOK.

7. Garancsi Péter m. kir. pénzügyi biztostól	15.—
8. Perényi János nőképző-intézeti tanártól	5.—
9. Löfler József gymn. tanártól	10.—
10. Helybeli Takarékpénztár-egyesülettől	20.—
11. Helybeli Népbanktól	15.—
12. Helybeli Kereskedelmi és ibarbanktól	10.—
13. Helybeli Termény- és hitelbanktól	10.—
14. N. N. Jaskovics Ferencz gymn. tanár által	10.—
15. Löfler József gymn. tanár gyűjtése	6.19
16. N. N.-től	5.—
17. Az 1892/93. évi tandíjszedés illetéke $\frac{1}{4}$ részben Aiben igazgatótól, $\frac{3}{4}$ részben Ratkovszky P. tanártól	249.37
18. A jelen évi VIII. osztálybeli tanulóktól	18.—
	<hr style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black; height: 3px;"/>
	2091.63

KIADÁS.

1. Hat tanulónak teljes, kettőnek részben való ellátása költségére	670.—
2. Háztartási egyéb költségére	349.41
3. Tőkésítés	1069.—
	<hr style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black; height: 3px;"/>
	2069.41

Vagyoni állapot az 1892—93. év végén.

1. Pénztári készlet	22.22
2. Tőkésített pénz	8297.16
3. Aláírásilag biztosított alapítványok	800.—
4. Földteherm. kötvény	100.—
5. Az intézet fölszerelési leltára	270.—
6. Az intézeti házastelek	4700.—
	<hr/>
	14189.39

Ehhez járul szatmári gőzmalmi három eredeti részvény, továbbá egy bazilika-sorsjegy, a 3924. sor. 011. számu.

Fogadják a kegyes alapítók, pártolók és adományozók forró köszönetét az intézet előljáróságának s a segélyére szorult ifjuságnak.

Ratkovszki Pál,
alelnök.

Löffler József
pénztáros.